

IV

00

III

II

No 6936 *

DE RATIONE
DISCENDI,
ET ORDINE STV-
DIORVM IN SINGVLIS
Artibus rectè insti-
tuendo.

DAVID CHYTRÆVS,

WITTEBERGAE

ANNO. M. D. LXXXVI.

No 6938 *

DE RATIO-
NE DISCEN-
DI, ET ORDINE STV-
DIORVM RECTE IN-
STITVENDO,

*Commonefactiones & Re-
gulae vtilis.*

DEVS ÆTERNVS PA-
ter Domini nostri Iesu Christi,
immensa bonitate, radios sue
lucis & sapientiae, in mentes
humanas sparsit, in prima cre-
atione inserens mentibus noticias numerorum,
ordinis, principiorum, iudicij de consequentia,
& ceteras, vt testimonia de Deo conditore, &
semina ac norma Artium, & Regulae Studio-
rum, consiliorum & actionum in omni vita, &
in summa omnium rationalium cogitationum
metae essent ac gubernatrices.

Simul autem patefecit Deus sua voce &
tradidit humano generi, peculiarem doctrinam
de Filio suo, domino nostro Iesu Christo, de re-
conciliatione hominum, de vita aeterna: Quam
doctrinam literis mandari & libris certis per

A 2 Patres,

DE RATIONE

Patres, Prophetas, & Apostolos comprehendit
voluit: Et huius doctrinae voce aeternam sibi
Ecclesiam colligit, & aeterna bona nobis imper-
tit.

Ideoque Literas & Artes generi humano
ostendit, & seruat linguarum & artium stu-
dia, non tantum ut sint fontes omnium bono-
rum, & nerui atque artus gubernationis, &
ornamentorum vite ciuilibis, sed multo magis, ut
nunc Librum per Prophetas & Apostolos scri-
ptum, in quo vera de Deo & aeterna salute no-
stra, doctrina continetur, legere, audire, discere,
recte intelligere, & alijs interpretari possi-
mus.

Quod cum sine literarum, linguarum &
multarum artium, quae in Scholis traduntur,
cognitione fieri nequeat: sciamus & haec nostra
literarum & Artium studia, & certam ac vti-
lem rationem & ordinem discendi, seuerissimo
Dei mandato praecipere, & placere Deo haec sua
dona eximia, & gratam de Deo famam, ut
Plato ait, in artibus sparsam esse: quae quidem
ideo potissimum discenda sint, ut DEO GRA-
TA DISCERE, & Deo grata facere pos-
simus.

Ut autem studia nostra, Dei gloria, & Ec-
clesiae ac Reipublicae saluti, cum fructu serui-
ant,

DISCENDI.

ant, nec inutili & inani contentione absumantur: Ordinem & viam certam, seu μέθοδον diuinitus monstratam, sequi discentes oportet, Qua velut Ariadnes filo deducti, ad propositam veræ & salutaris eruditionis metam, magna cum sua & aliorum utilitate & laude, perueniant.

Plurimi enim in studijs sine certa ratione & ordine temerè vagantes, veræ εὐκλείας ὡσπερ τυφλὸς περὶ εἰς, hoc est, velut cæci, vite ignari, per studiorum labyrinthos incerto motu errant, nec metam & finem studiorum optatum assequi vnquam possunt.

Est autem DILIGENS SCHOLASTICVS, non qui assidue in studijs sine certa ratione & ordine vagatur, qui omnes in schola lectiones quotidie sine iudicio audit, omnia dictata excipit, & rapsodias prolixas coaceruat, vel quotidie magnum numerum paginarum perlegit, & per multos ac varios autores grassatur: Sed qui primum Finem & metam, ad quam dirigenda sunt studia, prudenter prospicit: Deinde Media ad finem illum assequendum necessaria, rectè eligit: Postea in Medijs illis parandis & tuendis præstat intentionem animi, curam, vigilantiam, assiduitatem & laborem.

Quare vt Adolescentum studia pro mea tenuitate

DE RAT. DISC.

nitate adiuuem: & certum Discendi Ordinem, & rectam ac compendiarium ad salutarem eruditionem viam studiosis monstrem: decreui ea, quæ de Ratione discendi, & ordine studiorum instituendo, à doctissimis viris tradita esse memini, & quæ mediocri assiduitate & vsu discendi ipse cognoui, candidè & fideliter studiosis adolescentibus impertire.

Dicam igitur ordinè & breuiter.

I. DE FINIB & meta studiorum, ad quam omnes discendi labores referri studiosi debent.

II. De Medijs, quæ ad eum Finem ducunt, rectè eligendis, & sedulo parandis.

III. De ratione instituendi studia in singulis artibus, & de singularum artium Scriptoribus, quos præcipuè legi, & præcæteris diligenter cognosci à studiosis oportet.

III. De Distributione operarum & studiorum in tempora & horas certas, vt labor discantibus imminuatur, & varietate quadam, quæ tamen non obsit studijs, animi subinde recreentur.

DE

I.
DE FINE STV.
DIORVM.

VT Viatores certum sibi oppidum, velut
metam & scopum habent propositum, ad
quod rectissima via contendunt, & eni-
tuntur: Sic in omni vita, & in literarum stu-
dijs præcipuè Meta certa, & Finis, ad quem o-
mnes discendi labores dirigantur, & vna faci-
lis & expedita ad Finem assequendum, Via &
Ordo semper in conspectu versetur. Qui enim,
quò destinavit, peruenire vult, vnã sequi vi-
am, non per multas vagari debet. Non in e istud,
sed errare est, vt Senecæ verbis vt ar.

Finis autem non studiorum modò, sed
etiam totius vitæ humanæ præcipuus & vlti-
mus esse debet, GLORIA DEI, seu vera a-
gnitio & celebratio Dei, iuxta doctrinam à
Deo in libris Prophetarum & Apostolorum pa-
tesactam, sicut scriptum est, omnia ad gloriam
Dei facite.

Et semper in conspectu sit grauiissima &
dulcissima veteris versiculi sententia, ΑΡΧΗ
& ΠΕΡΑΤΩΝ ΟΥ ΤΕΛΟΣ ΠΟΙΕΙ ΘΕΟΥ.

Etsi enim non omnes, qui in studijs versan-
tur, ex professo Theologi futuri sunt: Tamen si
4 4 hominis

F I N E S

hominis Christiani nomen rectè tueri volunt :
aliquid temporis assequendo huic ultimo fini, &
cognoscendæ veræ de Deo doctrinæ tribuendum
esse, intelligunt.

Ideo enim conditi sunt à Deo omnes Ho-
mines, & postea per Filium redempti, vt DEVM
agnoscant & celebrent, sicut se in doctrina Le-
gis & Euangelij à se patefacta agnosci & coli
voluit.

Sit igitur hæc prima cura & vltimus Finis
omnium studiorum & actionum humanarum,
vt hanc veram de Deo doctrinam discamus, &
Deum vera ipsius agnitione & inuocatione, &
totius vitæ obedientia celebremus, iuxta di-
ctum, Primum querite regnum Dei.

DVO SVNT autem proximi & imme-
diati STUDIORVM FINES, ad quos,
tanquam ad scopum, omnes discendi labores,
omnium autorum lectionem, omnes vigilias, lu-
cubrationes, & studia omnia referri oportet,
videlicet COGNITIO RERVM, & FA-
CULTAS BENE DICENDI: Seu vt
rectè de Deo, de moribus, de natura rerum,
cæterisq; rebus sentire ac iudicare, quæq; in
bonis, quæ in malis ducenda sint, intelligere:
Et ea, quæ sentimus, perspicuè & commodè
explicare & eloqui possimus.

Hoc

STVDIORVM.

Hos Fines Græci eruditè & rotundè nomi-
nant Σώεσις, id est, Sapientiam rectam sen-
tientem & iudicantem de omnibus rebus : Et
Δύαμις ἐξμωεὺλικῶν, id est, Facultatem
propria & perspicua oratione res bonas & vi-
tæ necessarias explicandi.

Primum igitur, In omnibus studiorum la-
boribus, & in omni cuiuscumq; Autoris lectione
suscipienda, cogitent studiosi, Quam inde vrili-
tatem & fructum, vel ad Σώεσις, hoc est, Re-
rum cognitionem & sapientiam adipiscendam:
Vel ad Δύαμις ἐξμωεὺλικῶν, hoc est, facul-
tatem rectè dicendi & scribendi comparan-
dam, consequi possint. Et in ijs studijs præcipuè
elaborent, quæ ad hos fines plurimum confe-
runt.

Ac in tota studiorum ratione instituenda,
non tam suis iuuenilibus cogitationibus, quàm
Præceptorum, quos doctrina, ætas & vsus di-
scendi ac docendi erudiuit, sapientibus iudicijs
nitantur. Verum est enim quod Menander ait
Νέε γὰρ ὦρ, ἐδόκασε μὲν, ἐφρόνου δ'
οὐδ' ἔρ. Et Homerus : αἰεὶ δ' ὀπλοτέρωρ ἀν-
δρῶν φρένες ἠορέθοντες, οἷς δ' ἐ γέρωρ μετέκ-
σι ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσω λεύσσει.

QUATVOR autem sunt præcipua AR-
TIVM GENERA, quæ RERVM bo-
A S ΠΑΙΝΤΑ

F I N E S

narum & Ecclesie, Reipublica ac singulis priuatim necessarium, DOCTRINAM continet.

I. THEOLOGIA, seu Doctrina de Deo, patefacta in Lege & Euangelio, quæ summam SAPIENTIAM, videlicet veram agnitionem Dei & nostri, & gubernationem vite in rebus maximis, veram inuocationem & firmas in omnibus miserijs consolationes de reconciliatione cum DEO, & vita æterna propter Christum donanda, ostendit.

II. ETHICA & POLITICA regens mores ciuiles in omni genere vite. Et hinc orta IURISPRVDENTIA, quæ rationem regenda Reipublica & dijudicandi forenses controuersias, & omnes neruos disciplinae honestæ, ac pacis inter homines, in hac ciuili societate, tuenda, continet.

III. Doctrina PHYSICA, considerans naturam & causas omnium rerum à Deo conditarum, vt cæli, stellarum, Elementorum METEOROP Plantarum, animantium et imprimis Animæ & corporum humanorum. Et hinc extracta ARS MEDICA, quæ sola ferè quicquid veræ & eruditæ Philosophiæ naturalis adhuc superest, complectitur: Et valetudinem ac vitam hominum tuetur, propter hunc finem

STVDIORVM.

finem, vt vera de Deo, & alijs rebus bonis doctrina in hac vita disci & late propagari, ac vt iuniores, à senibus & sanis doceri & gubernari possint.

Ad hanc classẽ artium MATHEMATICA etiam referrì vulgò solent, quæ numeros, Figuras, & earum proprietates, ac harmonias, & cœlestium corporum, Solis, Lunæ, ac reliquarum stellarum, motus ac effectiones, causas Eclipsium, distinctionem Dierum, Mensium & Annorum, causas inæqualitatis dierum, situs & interualla omnium in terra locorum, &c. inuestigant & patefaciunt. Hæc præcipua & pulcherrima, & generosis mentibus ac cœlo natis dignissima, sapientiæ humanæ pars sunt: Nec sine aliqua horum cognitione quisquam inter eruditos censerì, aut Philosophi, vel hominis docti nomen sibi vendicare meritò potest, vt grauissimè Plato inquit: Vnum est naturæ vinculum, doctrina numerorum, figurarum & motuum cœlestium. Ac si quis aliam viam ad eruditionem & veram sapientiam quæret, fortunam inuocet, vt dici solet. Hic modus est, hæc educatio, hæc disciplina seu facilis seu difficilis, per hanc ire necesse est. Nec fas est negligere DEVM, qui GRATIAM DE SE FAMAM in his artibus sparsit.

Quartam

F I N E S

Quartam classem continet HISTORIA
Rerum à Deo & Hominibus in Ecclesia & Im-
perijs seu Regnis Mundi præcipuis ab initio
Mundi vsq; ad nostram ætatem gestarum.

Cum autem hæc quatuor Doctrinæ ge-
nera, quarum cognitio imprimis homini in stu-
dijs versanti expetenda est, scriptis LATI-
NIS & GRÆCIS, partim etiam EBRE-
IS contineantur: Linguarum quoq; Latina
inprimis & Græca studia, ijs, qui ex ipsis
FONTIBVS, rerum doctrinam haurire cu-
piunt, diligenter suscipienda sunt. Sunt enim
Lingua velut fons omnium Disciplinarum.

Et DICENDI ARTES, Gramma-
tica, Dialectica & Rhetorica, superiorum ista-
rum facultatum, quæ vitam humanam gu-
bernant & tuentur, necessaria adminicula
sunt, & velut communia organa ac instrumen-
ta, quibus in omnibus cæteris Artibus, quæ re-
rum doctrinam continent, discendis & traden-
dis opus est.

FOETICA verò, (vt Erasmus lib. 2. Ec-
clesiaste inquit) nihil aliud est, quam ex omni-
um disciplinarum delicijs ac medullis condita
placenta, seu ex electissimis quibusq; flosculis
compositum mellificium. Nam præstantes Poe-
tæ, ex omni doctrinarum genere, præcipuos &
maxi-

STVDIORVM.

maximè illustres ac splendidos totius Philoſo-
phiae locos, vt de Deo, & pietate ipſi debita, de
pœnis ſcelerum, de gubernatione imperiorum et
morum, de natura rerum, de ſiderum motibus,
vel res geſtas magnorum Principum aut alio-
rum, ſeligunt: Et adhibitis duabus rebus, quæ
præcipuè alliciunt & delectant legentes, videli-
cet ſuauius numeris ſeu carminibus concinnis,
& picturis inſignibus, ſeu exemplis hiftoricis &
fabuloſis, ac ſimilitudinibus aptiſſimis, expli-
cant & illuſtrant.

Valdè autem prodeſt, in ſtudijs, hoc modo,
præcipuarum Artium, quæ rerum doctrinam
continent, ordinem, & fines ac vſus breuiter,
vna, velut $\sigma\omega\upsilon\lambda\alpha$, oculis ſubiecti, & tanquam
Dædali ſtatuas ligari, & metis certis diſtingui.

Nam & Artes ipſæ facilius & rectius in-
telligi ac percipi poſſunt. Et in diſcentibus amor
ſtudioſum & cura diſcendi acuitur, & confir-
matur voluntas progrediendi in ſtudijs, quorum
iam quaſi regiones, quàm latè pateant, & me-
te certè proſpiciuntur. Ac in legendis optimis
autoribus ſemper initio ſpectandum eſt, ad quæ
Artium partes ſcripta illa pertineant.

ALTER STVDIORVM FINIS
proximus et immediatus, eſt Facultas be-
nè di-

F I N I S

nè dicendi, seu rectè, ordinè et dilucidè, animo-
morum nostrorum sensa et cogitationes, de re-
bus bonis et vitæ necessarijs, explicandi. Parum
enim prodest sapientia seu rerum optimarum
cognitio, quas, qui nouerunt dicendo explica-
re, & orationis lumine illustrare non possunt.

Nec verò multum interest siue omnino ali-
quis mutus sit, siue orationem, nulla arte et cu-
ra ac imitatione rectè loquentium elaboratam,
vsurpet. Vt enim pictor, si temerè vagetur pe-
nicillo, & nulla arte manum in ducendis lineis
regat, nunquam signatè et aptè imaginem pro-
positæ faciei exprimet: Ita in oratione, qui tu-
multuariam verborum congeriem effundit, nec
rationem certam ac artem ad dicendum adhi-
bet, de nulla re bona & graui re appositè & di-
lucidè ea, quæ cogitat, explicare poterit.

Quare ad Rerum bonarum cognitionem,
& sapientiæ doctrinam, adolescentes, studium
& curam rectè dicendi, & formandæ oratio-
nis propriæ & perspicuæ, in ea lingua, qua pu-
blicè vtimur, adiungant: & facultatem rectè,
ordinè, perspicuè, & appositè dicendi de rebus
magnis, quarum cognitio vitæ utilis est, parent
& confirment.

Ad eam facultatem assequendam, Primum
mediocris cognitio artium Dicendi, in quibus
forman-

STVDIORVM.

formandæ orationis ratio traditur, necessaria est. Deinde sedula lectio paucorum excellentium scriptorum, qui propriissimè & elegantissimè in sua lingua locuti sunt: vt in Germanica, Lutheri: In Latina, Ciceronis, Liuij, &c. Et Imitatio, quæ illustria bonæ orationis exempla obseruet, eorumq; fabricationem intelligat, & effingere atq; exprimere in docendo conetur.

Postremò, Assidua Exercitatio & vsus dicendi & scribendi: Nam, ἐκ τοῦ λέγειν τὸ λέγειν κερῖζει. Et optimus ac præstantissimus dicendi effector & magister **STYLVS**, qui per sese ingenium excitat ac vegetius reddit, & acuit iudicium, & rectè dicendi facultatem potissimum parit & confirmat: Atq; ita fructum studiorum affert præcipuum. Sed de **Stylo** postea monebo prolixius.

SECUNDA

P A R S.

Nunc Finibus & quasi Metis studiorum constitutis, **QUE VIA SIT** ad eas proxima & quasi compendiaria, seu de Medijs, quæ **AD VERAM & solidam ERVDI- TIONEM**, seu Σάωσις καὶ Δύναμις ἐξ- μωρεν-

SECUNDA

προεὐλακῶν assequendam recta ducunt, Regulas aliquot generales tradam: Quas si in discendo, Adolescentes mediocribus ingenijs præditi, et serio amore literarum flagrantes, constanti assiduitate & studio indefesso sequentur, paulò post maturos & solidos veræ eruditionis fructus percipient, & Ecclesiæ ac Reipublicæ magno v. sui & præsidio ac ornamento erunt.

Cum autem nulla hominum studia sint felicia & salutaria, nisi Deo ea iuvante, vt ipse Filius Dei inquit: Sine me nihil potestis facere: Singulis diebus STUDIA nostra ORDIAMUR à pia & ardenti PRECATIONE, qua petamus, vt Filius Dei λόγος, fons omnis sapientiæ & doctrinæ salutaris, ipse nos doceat, regat & adiuuet, Ne labor in Domino nostro inanis eat.

Prælucente hac inuocatione, studia & labores discendi, certo ordine, & singulari cura, attentione animi, vigilantia & assiduitate adolescentēs capessant: memores dictorū, πόνος τῶν χωρῶν οὐδ' ἐπιτυχῆ. Item: πάντα τὰς ἐνδελεχείαις καταπενήτην πράγματα. Præsertim in hac iuuenili ætate, quæ ad discendum maximè idonea est: Ac vt Plato in Theaeteto ait: ἐξ παντὸς ἐπίδοσις ἔχει, hoc est, in omnibus facile profici, si accedat monstrator fidelis, vt
enim

P A R S.

enim cere molli sigillum, ita teneris Adolescentum ingenijs Artes omnes facilius imprimi & instillari possunt.

Ita autem omnia studia & labores erunt faciliores & feliciores, si Dei auxilium, quod omnibus vera fide petentibus expositum, & promptum est, accedet, ut dicitur: ὡκεῖα δὲ ἐπεγορεύω ἡδὴ δὲ πᾶσι, ὁδοὶ τῆς βεβαχῆα.

Sequuntur OCTO REGULÆ de Ratione discendi, seu DE MEDIIS, quæ ad optatam studiorum Metam, seu ad veram Eruditionem, discentes recta perducunt.

I.

METHODI ET SUMMAE ARTIVM.

CUM omnes artes bifariam tradantur: Initiatio enim summæ artium certa ratione & methodo in compendium contractæ discipulis proponi: Postea singulæ partes vberius ac copiosius euolui, & subtilius ac perfectius explicari solent: sine dubio hæc utilissima & maxime necessaria rectè Discendi Ratio est, ut Adolescentes initiò, Et præcipuè LIBEROS

B

LOS

METHODI ET

ROS, qui breues & eruditas summas, seu Methodos Artium continent, ordinè & diligenter cognoscant. Et in singulis Artibus unicū tantū LIBELLUM, qui erudita Methodo in compendium contractam artus illius summam tradit, tantisper legant & relegant, nec prius ex manibus deponant, donec, integrè & familiarissimè perspectum & cognitum animo infixerint.

Et quoscunque postea legent Autores, Poetas, Philosophos, Oratores, Historicos, & alia scripta: semper ad illas artium methodos referant, & ad quam partem artis pertineant, prudenter considerent.

Hanc Rationem discendi, in certis libellis, qui summas & Methodos artium continent penitus cognoscendis immorantem, re ipsa experientur studiosi plurimum ad veram & salutarem eruditionem comparandam prodesse. Imò sine hac ratione, nullas artes integrè ac solidè discant, nec ullam eorum studia Reipublicæ utilitatem asferre poterunt.

Cum autem singularum Artium Compendia & epitomæ à multis scriptæ extant: tamen in harum regionum scholis nunc vsitatissimi, & per se discendum studijs maximè accommodari, & vtilis sunt, Philippi Libelli, quibus ad-
mira-

SVMME ARTIVM.

mirationem & amorem omnium studiosorum
merito conciliat.

I. Prudentia & dexteritas, qua ex longissi-
mis aliorum voluminibus, precipuos & utilissi-
mos Locos seligi, vt velut gemmae ex turba inu-
tilium aut obscurarum praceptionum erudite
clarius conspici possint: Et necessaria tantum
praepcepta, & ad formandum iudicium de maxi-
mis rebus imprimis utilia, omissis inanibus cauil-
lationibus, & arduis difficilioribus, propria &
perspicua oratione, aptissimo ordine, & neruosa
breuitate tradit & explicat, & vsum in commu-
ni vita ostendit.

II. Illustria exempla praepceptis adiungit,
sumta ex optimis autoribus, & praesentium tem-
porum controuersijs, & continentia grauissi-
marum rerum doctrinam, in quibus artium v-
sus, & vis ac utilitas praepceptorum, in iudicando
& dicendo, de maximis rebus vitae necessarijs,
conspici potest.

III. Illecebras miscet ex quadam Histori-
arum, Dictorum, Sententiarum similitudinum
& aliarum allusionum dulcissima varietate:
Quae cum natura animos capiant, & delectent,
simul necessaria artium praepcepta, etiam insua-
uiora, & doctrinam utilissimam, & in omnes
vitae partes late manantem, singulari cum vo-

METH. ET SVM. ART.

luptate animis discentium instillant. Meritò
gitur, Omne tulit punctum, qui miscuit utile
idulci.

Sit itaque hoc primum Præceptum de Ra-
tione Discendi, vt initio diligenter & attentè di-
scant studiosi libellos continentes Methodos &
summas artium, quales sunt Grammatica &
Dialectica à Philippo scripta, Rhetorica, Ele-
menta doctrinæ Ethicæ Aristotelis, Initia doctri-
næ Physicæ & de Anima. Arithmetica Gemme
Frisij, & Iodoci Vuillichij. Elementa Geometriæ
Euclideanæ, Libellus de Sphæra, De Anno, De Di-
mensione terræ, & Theoricæ Planetarum. In
Theologia, Examen Ordinandorum, seu Loci
Theologici. In Iure, Institutiones Imperiales. In
Medicina, Methodus Fuchsj, vel Parua Ars Ga-
leni, tametsi difficilior est, & artificem etiam ex-
ercere potest.

II.

ORDO

REctissima ad veram & solidam eru-
ditionem comparandam via est, non
temerè per varias artes & Autores, sine ordine
& ratione certa vagari: Sed ORDINE certò
per circulum doctrinarum incedere, &
ARTES

ORDO IN DISC. ARTIB.

ARTES vitæ necessarias DISCERE & quasi per gradus ab inferioribus artibus ad superiores & cognatas traduci. Cum enim omnibus cæteris in rebus plurimum valet ordo: tum verò præcipuè in studijs (vt suauissimè dixit Xenophon) οὐδ' ἐρ' οὐτως οὔτε εὐχρηστον οὔτε καλὸν ἀνθρώποις ἐστὶ, ὡς ἡ τάξις.

Ideo autem sapienti consilio artes distinctæ sunt, vt quarum rerum cognitio Ecclesie ac Reipublicæ eommuni hominum vitæ in primis necessaria sit, intelligere artes singulas, velut in classes suo loco distributas, ordine & tempore conuenienti rectius & facilius percipere possumus.

Nec alio consilio GRADVS in scholis à maioribus nostris constituti sunt, quam vt ordine artes vitæ necessarias iuuentus perdiscat, & sensim velut per gradus ad fastigium artium, vitæ gubernatricum ascendat.

Prima igitur adolescentum solida eruditionis amore flagrantium cura sit, vt ARTES DICENDI, ad omne studiorum genus, non minus quam hoc aere & igne ad vitam corporis sustentandam opus est, necessarias, Grammaticum, Dialecticam, Rhetoricam: Præterea Arithmeticam, & Chronicon seu Epitomen Historiarum

ORDO IN STUDIIS.

riarum mundi, Et ante omnia CATECHÉ-
SIS seu Elementa veræ de Deo doctrinæ, sin-
gula ex singulis libellis eruditam metho-
dam & summam artis continentibus, per-
discant.

Et Stili exercitia assidue adiungant.

Nec intempestive ad superiores disciplinas
properent, sed tantisper in hisce incunabulis
Philosophiæ & inferiorum artium & lingua-
rum studijs immorentur, donec penitus eas co-
gnoverint, & usu aliquo iudicium confirmarint.

Deinde Præceptorum iudicio se ad Ethicæ,
Physicæ, Mathematica discenda conuertant.

Postremò mediocri cognitione linguarum,
& artium inferiorum, quæ fundamenta & fon-
tes sunt superiorum, & mediocri scientia dicen-
di ac scribendi comparata, totas se dedant supre-
mis artibus, THEOLOGIÆ, IVRI vel AR-
TI MEDICÆ, quæ vitam humanam guber-
nant & tuentur.

Hic Ordo & series est præcipuarum Arti-
um, & velut gradus scalarum, per quas ad fa-
stigium veræ & solidæ doctrinæ peruenitur.

Etsi autem singulæ artes infinitam sapien-
tiam continent, nec penitus exhauriri ab vno
homine possunt: tamen initia & Methodi, seu
summæ singularum artium, mediocri studio
per-

AUSCULTATIO.

percipi ac cognosci possunt, Postea singuli in vna aliqua arte integrè & solide perdiscenda præcipue elaborare debent, cuius cognitione instructi, Ecclesie & Reipublice suo loco vtiliter seruiant.

III.

AUSCULTATIO

Verissimum est Plutarchi dictum. τῆ παλαιῆ δειῶν ἡ ἀρετὴ μίαν λαβὴν τὰ ὤτια τῶν νέων ἔστι, id est, vnica ansa seu manus, qua eruditio & virtus vera apprehendi & percipi potest, sunt **AURES** adolescentum pure & attente.

Condidit enim **DEVS** mirando consilio Naturam hominis talem, vt auditu veram de ipso & alijs rebus bonis doctrinam discat, & ad omnium virtutum officia flectatur. Ideo Ministerium docendi in Templis & scholis instituit.

Etsi autem muti etiam Magistri, seu Libri priuatim lecti, tum plura, tum eruditiora ferè docent, quam præceptores, qui in schola audiuntur: tamen iuuenibus in primis, ad eruditionem comparandam, multò vtilior & magis necessaria est **Auscultatio**, quam **Lectio**. Nulla enim ars sine Interprete, vt Cicero inquit,
B 4 & sine

AVSCULTATIO

Et sine aliqua exercitatione, quam Praeceptoris iudicio Et voce regi oportet, percipi potest.

Et perniciosissima Adolescentum in studijs versantium pestis est, cum ipsi sibi praecipere esse, Et αὐτοδίδακτοι videri cupiunt, de quibus in Theaeteto Platonis dicitur, εὐδὲ γίνεται τῶν τοιούτων ἕτερον ἕτερον μαθητῆς, ἀλλὰ αὐτόμαχοι ἀναφύονται Et.

Maior etiam ἐνέργεια seu vis Et efficacia est viuae vocis, de Doctoris ore, in Discipuli aures transfusa, vt Ieronimus loquitur. Nam Et alacrius arripiuntur, Et altius insidunt animo, Et firmiter retinentur, Et celerius sese offerunt, cum opus est, ea, quae iuuenes attentè audiimus, quàm ea, quae legendo consecuti sumus.

Quare diligenter Et attentè audient studiosi, de praceptorum iudicio, Lectiones ipsis vtiliter: easq; domi repetent, Et memoriae commendabunt, Et cum equalibus de locis obscurioribus saepe conferent, Nec deserent incoactam lectionem, aut scripti explicationem, donec ad finem deducta, Et integrè percepta Et cognita fuerit.

LECTORES etiam, non modo assiduitatem Et diligentiam in docendo praestent, Et prolixitatem nimiam vitent, verum etiam ad discen-

AVSCULTATIO.

discientium utilitatem, & auditorum captum, & artium ac scriptorum, in quibus explicandis versantur, varietatem, & subiectam materiam, enarrandi rationem dextrè accommodent.

Nam vnumquodq; genus artium & scriptorum suam quandam & peculiarem ἐξήγησιν desiderat.

In dicendi Artibus præcepta maximè necessaria prudenter eligi, & quanta fieri potest breuitate & perspicuitate declarari debent, adhibitis illustribus & iucundis exemplis, quæ vel γῶμας insignes, vel historias simul contineant: & monstrandus est vsus præceptorum, vt iuxta artis normam, orationes & scripta aliorum retexere & dijudicare, & sua rectè componere discant.

IN BONIS AVTORIBVS ENARRANDIS, Primum considerari debet, ad quod Genus Artium, seu ad quam partem Philosophiæ, & ad quod Genus causæ scripta pertineant, vt Propositio seu scopus & argumentum operis, perspicuè monstretur: & Series membrorum omnium ad illius generis locos, ordine & dextrè referatur.

DIDACTICA scripta, vt Ciceronis libri Philosophici, de Natura Deorum, de Officijs, & pleraq; Aristotelis scripta, Item, Epistols

ENARRATIO

Stola ad Romanos, Loci Theologici, Et in summa, libri, quibus artium quarumcunque doctrina explicatur, ad Locos generis Didascalici, seu methodi Dialecticæ, An sit, Quid sit, Quæ partes vel species, Quæ cause, Qui effectus, Quæ cognata, Quæ pugnantiæ, exigendi sunt.

IN HISTORIIS sacris seu Ethnicis, utilissimum est ad locos communes Virtutum & Viciarum, & ὑπόθεσις de gubernatione consiliorum, & de euentibus & scelerum pœnis narrationes referre, & circumstantiarum, temporis, personarum, locorum, &c. rationem diligentem habere.

IN ORATIONIBVS & EPISTOLIS plerisque, loci generis Deliberatiui, ordinem enarrandi monstrant: vt primum Status cause, deinde principalia argumenta, & membra & singulorum Partes, Affectus, vis & pondera verborum, Phrases, figura & ornamenta explicentur.

IN POETIS, omnia vel ad doctrinam de moribus & pœnis scelerum, vel ad scientiam naturæ rerum, vel ad Historiam accommodari possunt.

Et in omnibus Autoribus, qui non modò sapientia seu rerum doctrinæ, verum etiam lingua & orationis formandæ causa proponuntur.

A V T O R V M.

tur, praesertim apud rudiores, singulari diligentia, vis & significatio ac pondera verborum, & Phrases, & verborum ac sententiarum figurae, amplificationes, & compositio concinna, & similem orationem effingendi ratio, auditoribus explicanda est.

Sed de tota ratione Enarrandi praestantium Autorum scripta, alibi fortasse dicitur copiosius. Nunc unicam admonitionem adiungam, ut maiore cum fructu studiosi, Philosophiae & aliarum artium Professores audiant: multum prodesse, ut ante publicam lectionem, domi privato studio, ea, quae publice enarrabit interpretes, diligenter legant & expendant, adhibitis etiam commentarijs, perinde ac si ipsis de eadem materia lectio habenda esset. Ita enim maiori cum attentione Professores audient, & de locis difficultibus ac obscuris postea dexterius & utilius cum interprete & conferre, συζητήσθαι mutua eruditionem augere & confirmare poterunt.

IIII. LECTIO

INTER praecipua comparanda Eruditionis solidae Instrumenta est diligens & attentissima op-

timio.

L E C T I O

timorum sui cuiusq; generis AVTORVM LECTIO, de qua sex vtilis admonitiones ordinè recitabo.

PRIMO. Cum classes seu genera precipuarum artium distincta sint: & paulò ante præceptum sit, vt singularum Methodi & summarie diligenter animis infigantur: Semper initio studiosi, Quosunque libros in manus sument perlegendos, cogitent, ad quam classem Artium, seu ad quam partem Philosophiæ, & ad quas singularum Artium seu Methodorum partes, scripta illa referri debeant. Ita enim facilius veint $\sigma\omega\mu\alpha\tau\omicron\pi\omicron\tau\epsilon\delta\eta$, & ad certas metas reuocari, tota discendi ac legendi ratio poterit: Et quam ex singulis libris vtilitatem, vel ad rerum cognitionem & sapientiam alendam, vel ad rectè dicendi ac scribendi facultatem, referre lectores possint, intelligetur. Exempli causa, Ciceronis libelli de Officijs, de Amicitia, de Finibus bonorum, Tusculane Questiones, pertinent ad secundam classem artium, ad doctrinam Ethicam. Libri de Animalibus Aristotelis, Theophrasti de plantis, Dioscorides, &c. pertinent ad tertiam classem, ad Doctrinam Physicam. Arati Phænomena, Proclus, Euclides, Ptolemæus, pertinent ad quartam classem ad Mathemata. Topica Ciceronis sunt pars, Dia-

A V T O R V M.

Dialecticæ de locis argumentorum. Libelli de Copia Erasmi, sunt pars Rethorices de figuris amplificationum. Liber de conscribendis Epistolis, repetit præcepta Rethorices, accommodata ad Epistolas conscribendas &c.

SECUNDO. Ex omni scriptorum turba, & varietate illa librorum infinita, CERTOS quosdam & PAUCOS, eosq; OPTIMOS AVTORES initio studiosi eligant, quos sæpè multumq; legant, & diligenter & attentè relegant, & adhibito observationis ac imitationis studio tantisper evolvant, donec & sententias eorum omnes, seu doctrinam de rebus, quas susceperunt explicandas, familiariter sibi notam reddiderunt, & genus orationis proprium ac perspicuum, aliqua ex parte imitentur & exprimant.

Verè enim experientur discentes, se multò ampliores ad rectè de rebus vitæ necessarijs sentiendi ac iudicandi facultatem, & ad rectè dicendum ac scribendum utilitates, ex vno aliquo autore bono, ter aut quater relecto, percipere, quam ex tota reliqua Bibliotheca, seu infinitis libris, quos obiter & cursim perlustrarunt.

Itaq; singuli studiosi, in eo genere doctrinæ, in quo præcipuè elaborare & Deo ac Reipublicæ servire constituerunt, initio vnicum tantum

tum

L E C T I O

tum libellum, qui breuem summam & methodum totius Artis continet: Deinde certos quosdam & paucos Auctores, qui eruditè & integrè, omnes doctrinae partes illius explicarunt: penitus sibi & familiarissimè notos reddant. Quorum sententias, velut normam iudicij, de omnibus rebus ad eam doctrinam pertinentibus, consulant & sequantur. Et quorum sermonem proprium ac perspicuum, in suae professionis materijs oratione explicandis, quantum fieri potest, expriment & effingant.

Etsi autem, Qui auctores, in singulis Artium ac studiorum generibus, praecipuè legi ac re-legi debeant, postea suo loco dicemus: tamen nunc exempli causa tantum monebimus, quos libros, studiosis iuuenibus, postquam libellos, qui summas & Methodos continent artium, didicerunt, in primis euoluere, & diurna nocturnaq; manu versare profit.

IN THEOLOGIA Textus sacrarum litterarum, & Loci theologici, & Enarrationes Lutheri & aliae, quarum in oratione de studio Theologiae rectè inuocando, mentionem fecimus, assidue in manibus habeantur.

IN ETHNICIS, Aristoteles praecipuè, & Plutarchi Moralia vere aurea, quae sapientissimis praeceptis, pulcerrimis Exemplis, discussissimis

A V T O R V M

cissimis similitudinibus & Gnomis stipata sunt :
Et Seneca etiam Epistolae, & aliae disputationes,
evoluendae sunt.

In POLITICIS, quae Iurisprudentiae
initia continent, Aristotelis πολιτικά , Et Cice-
ronis ac Platonis libri, de Legibus, & παιδείων
& fragmenta ex libris veterum Iurisconsulto-
rum in Pandectis, & Legibus Impp. in Codice
collecta, praecipue cognoscantur.

In PHYSICIS post cognita initia, Ari-
stoteles potissimum legendus est, & illi in primis
libri, qui utilissimas materias & disputationes
continent, ut duo libri de Generatione & cor-
ruptione: quatuor de Meteoris. Secundus &
Tertius de anima, & quae parva naturalia vo-
cantur, & Aurei libri de animalibus, & Theo-
phraستي de Plantis, & stirpium Historia Diosco-
ridis.

In MEDICINA, Galenus totam ar-
tem complexus est, cuius libros de Elementis,
Temperamentis, Facultatibus naturalibus, Pla-
citis Hippocratis & Platonis, Vsu partium,
Anatomicis administrationibus, de simplici-
um medicamentorum facultatibus, de sani-
tate tuenda, de causis & differentiis morborum
ac symptomatum, de locis affectis, methodum
 θεραπευτικῶν , & ad Glauconem, & commen-
tarios

L E C T I O

tarios in scripta Hippocratica, ordine à studiosis
Medicinae cognosci oportet.

IN MATHEMATIS, Ptolemæi *μεγάλη
σύνταξις*, summus totius Philosophiæ & sapi-
entia humanæ fastigium est.

IN GEOGRAPHIA, Ptolemæus & Stra-
bo præcipuè legantur, cuius libri simul, omnes se-
rè Homericæ poematis locos chorographicos com-
mentarijs illustrant.

IN HISTORIA Græca & Latina, Hero-
dorus, Thucydides, Vitæ Plutarchi, Xenophon,
Diodorus Siculus, Pausanias, Polybius, Livi-
us, Caesar, Salustius, Suetonius, Tacitus, &c.

EX POETIS, Homerus, Hesiodus, Euri-
pides Sophocles, Pindarus, Theocritus, Aratus,
Oppianns, & apud Latinos, Virgilius, Horati-
us, &c.

In Grammatica Latina, Priscianus & Li-
nacer.

In Dialectica, Aristoteles, Iohannes Stur-
mius, Rodolphus Agricola.

In Rhetoricis, Quintilianus, Cicero, Aristo-
teles, & Hermogenes.

In Grammatica Græca, Urbanus & Theo-
dorus Gaza.

In Ebræa, Munsteri opus consummatum,
&c.

Ad

AVTORVM.

Ad studium rectè dicendi & scribendi Epistolas, Orationes, & explicationes questionum methodicas, quarum nunc in Ecclesia & presenti forma Reipublicæ maximus vsus est: in primis singulari cura & diligentia relegi, addito obseruationis & imitationis studio, conducet Ciceronis scripta, & præcipuè Epistolarum libros, Officia, Librum secundum de Natura Deorum, Primam & quintam Tusculanam, &c. Et Orationes aliquot insigniores, &c.

Sed qui Autores in singulis artium & studiorum generibus præcipuè legi ac relegi debeant, postea suo loco monebo.

Cum autem in hac naturæ humane inconstantia & volubilitate, adolescentibus in primis difficilimum sit, vni alicui Autori vel cogitationi diu immorari: & omnes varietate delectentur: plurimi etiam eruditionis famam ex promiscua & tumultuaria multorum librorum lectione aucupentur: doctissimorum aliquot virorum testimonijs ostendam, Non prodesse, imò perniciosam esse, promiscuam & variam Lectionem, per omnes autores sine delectu grassantem: Quæ nec ad Σωφροσύνην seu rerum cognitionem & iudicium confirmandum prodest, dum sine discrimine omnes & inter se dissimi-

C les

L E C T I O.

les ac varias sententias de rebus congerit: nec
ad Δύωξιπ ἐπιλωευτικῶν conducit, quia
non ad vnius disertis auctoris diligentem imita-
tionem se componit.

Itaque Plinius libro 7. Epistolarum gra-
uissimè precipit, NON MVLTÀ legenda esse,
S ED MVLTVM, hoc est, suos cuiusq; generis
artium Auctores optimos & paucissimos, sæpe
multumq; rel. gendos esse, vt penitus omnes eo-
rum sententias, & verba nobis familiarissimè
nota reddamus.

Idem Seneca precipit lib. 6. Epistola 45.
Non refert quàm multos libros, sed quàm bonos
habeas. Lectio certa prodest, varia delectat.
Qui, quò destinavit, peruenire vult, vnã se-
quatur viam, non per multas vagetur. Non irè
istud, sed errare est.

Item libro 1. Epistola 2. Certis ingenijs
immorari & innutriri oportet, si velis aliquid
trahere, quod in animo fideliter sedeat. Nus-
quam est, qui vbique est. In peregrinatione vi-
tam agentibus hoc euenit, vt multa hospitia
habeant, nullas amicitias. Idem accidat neces-
se est eis, qui nullius se ingenio familiariter ap-
plicant, sed omnia cursim & properanter trans-
mittunt. Non prodest iibus, nec corpori acce-
dit, qui statim sumtus emittitur. Nihil equè sa-
nitatem

A V T O R V M.

Atatem impedit, quàm remediorum crebra m-
tatio. Non venit vulnus ad cicatricem, in quò
crebra medicamenta tentantur. Non conuale-
scit planta, quæ sæpius transfertur. Nihil tam
vtile est, quod in transitu proffit. Distrahit ani-
mum librorum multitudo. Itaq; cum legere non
possis, quantum habueris, sat est habere quan-
tum legas. Sed modò, inquis, hunc librum euol-
uere volo, modò illum, fastidientis stomachi est
multa degustare, quæ ubi varia sunt & diuersa
conquinant non alunt. Prebatos itaq; semper
lege, & si quando ad alios diuerti libuerit, ad
priores redi. Et cum multa percurreris, vnum
excerpe, quod illo die concoquas, &c.

Hunc insignem Senecæ locum adscripsi in-
tegrum, quia & admonitionem de studijs, &
ratione legendi vtilissimam continet, & sex ve-
nustissimis ac dulcissimis similitudinibus eam il-
lustrat. Quare iuniores hortor, vt totam il-
lam Senecæ Epistolam discant & memoria man-
dent.

Idem Quintilianus præcipit, lib. 10. Vt ci-
bos mansos ac prope liquefactos demittimus,
quò facilius digerantur: Ita LECTIO, non
cruda, sed multa iteratione mollita, & velut
confecta, memoriæ imitationique tradatur: ac
DIV, non nisi OPTIMVS quisq;, & qui
C 2 creden

L E C T I O.

credentem sibi minimè fallat LEGENDVS est, sed DILIGENTER & penè ad scribendi sollicitudinem: Nec per partes modò scrutanda omnia, Sed PERLECTVS LIBER vtique EX INTEGRO RESVMENDVS: præcipueq; oratio, cuius virtutes frequenter ex industria quoq; occultantur.

Extat etiam de hac ratione veterum scripta vtiliter legendi, insignis Philippi oratio, in principio secundi Tomi declamationum, quam diligenter studiosi agnoscent.

Sit igitur hoc secundum præceptum de LECTIONE, vt adolescentes, in hisce studiorum initijs, certos quosdam & paucos, eosdemq; optimos Auctores præ cæteris sæpè multumq; legant, & penitus cognoscant.

Quo præcepto, non ab omnium aliorum Auctorum lectione, omnino deterrentur studiosi, Sed certum veluti domicilium & sedem perpetua ac certa Lectionis deligere iubentur, in qua familiariter & assidue habitent: & ad quam redeant, cum ad aliorum Auctorum, Poetarum, & Historiarum lectionem expaciati sunt. Nam, vt Martialis inquit,
Quisquis vbiq; habitat, maxime nusquam habitat.

Et Xenophon grauissimè inquit lib. 8. *ἄλλοτε*

αἰ.

A V T O R V M.

¶ Fieri non posse, vt simul multa quispiam faciat, eademq; omnia benè faciat.

TERTIO. Meminerint studiosi, in LECTIONE BONORVM AVTORVM, hæc TRIA præcipuè OBSERVANDA esse.

Primum, Doctrinam de REBUS ipsis, quas Autor tractandas suscepit. Ideò enim studia literarum colimus, vt de rebus diuinis ac humanis, rectè sentire ac iudicare: & ea, quæ sentimus, commodè eloqui possimus. Initiò igitur de quolibet scripto cogitandum est, ad quam classem Artium, seu ad quam partem Philosophiæ pertineat: Qua de re lectorem docere scriptor velit, quis sit status seu Propositio libri, quam titulus plerunque indicat, Quæ sint principalia Membra & argumenta accommodata ad locos eius generis Causarum, ad quod scripta pertinent.

Vt in lectione Officiorum Ciceronis, primum cogito iubellum illum esse partem Philosophiæ Moralis seu Ethices: Statum esse doctrinam de Officijs omnium virtutum, Et pertinere ad genus Didascalicon. Itaque iuxta seriem locorū generis Didactici principalia membra excerpo & memoriæ infigo. 1. Quid sit officium. 2. Quæ sint partes officij, videlicet

L E C T I O.

Prudentia, Iusticia, Fortitudo, Temperantia.
3. Quae sint singularum virtutum definitiones
& diuisiones. 4. Quae cause, qui effectus, quae
cognata, quae vicia singulis proposita, seu pu-
gnantia. Intra horum locorum metas tota ex-
plicat. O doctrinae de Officijs in primo libello ver-
satur.

Secundò. Loci illustriores & lectae aliquae
ac insignes sententiae, tanquam flores decerpi, &
velut Regulae iudicij, & normae consiliorum &
actionum vitae, edisci, & memoriae insigi de-
bent.

Tertiò. Vniuersa orationis series ac phra-
sis, illustria & lecta verba, insignes figurae, ex-
empla narrationum, aptae amplificationes, &
compositio concinna, adhibito observationis &
imitationis studio, consideranda est. Qua de re
in explicatione praceptorum Rhetorices & Stili
exercitijs plura monentur.

QVARTO. Ut loci autorum illustrio-
res & lumina sententiarum, Exemplorum, si-
militudinum, verborum, phrasium & figura-
rum insignium, facilius memoriae insigi que-
ant: & ad usum quocumq; tempore prompta &
parata sint: valde utile est, LOCOS COM-
MUNES praecipuarum artium, certo ordine
distributos habere, ad quos omnia, quae audiunt

AUG

AUTORVM.

aut in autorum scriptis legunt studiosi memoria digna annotent: & velut in classes certas distribuunt. Ita & index in precipuos autores, & PENV instructur, ex quo depromere studiosi, cum de re aliqua dicendum aut scribendum erit, ingentem copiam optimarum rerum, sententiarum, similitudinum, Historiarum &c. poterunt. De hac ratione instituendi Locos communes Philosophicos, vtilem admonitionem in preceptis Rhetoricæ inuentionis recitari, quæ ad hunc locum reuocari potest.

QVINTO. Cum in lectione Autorum, difficilior aliquis aut obscurior locus occurrit, non propterea subsistant legentes, aut planè librum abijciant: Sed notato ad marginem aut in charta loco obscuriore progrediantur. Nam plerunq; posterior lectio priorem docet.

SEXTO. Inter precepta de ratione vtiliter legendi bonos autores, hoc quoq; considerari prodest, vt studiosi, quemcunq; librum legere incipient, non prius ex manibus dependant, quam diligenter cum ad finem vsq; perlegerint. Multi enim adeò delicatè & fastidiosè in legendis autoribus versantur, vt, cum sine preceptorum consilio, & nulla ordinis studiorum ratione habita, temerè autorem aliquem

S T I L V S

privatim legendum in manus sumserunt, tamen vix duabus aut tribus pagellis perlectis mox deponant, & alium librum, iam Poetam, iam Historicum, iam Epistolas, iam Orationes legere incipiant, nec quicquam ad finem perducant. Hæc fastidiosa legendi ratio, quantumvis magna assiduitas præstetur, tamen ad veram & solidam eruditionem comparandam planè inutilis est.

V.

S T I L V S.

Precipua, & utilissima, & maximè, tum ad dicendi, tum ad iudicandi facultatem parandam, necessaria studiorum pars est, Diligens & assidua **S T I L I E X E R C I T A T I O**, qua sola ferè conficiendum sibi & assequendum esse studiosi sciunt, quicquid in studijs laudabile se adepturos sperant. Itaque hunc quantumvis initio molestum & insuavem vertendi stili seu scribendi laborem, velut præcipuam studiorum partem, sine qua nihil ex omnibus reliquis discendi laboribus vere & eximia utilitatis sperari potest, diligentissimè & assiduè adolescentes suscipiant: qui utilitatum amplissimarum vbertate & ponderare difficultatem omnem facile compensabit. Cum

S T I L V S.

Cum enim duo sint omnium studiorum fines
præcipui, vt rectè de rebus diuinis ac humanis,
iudicare & loqui possimus: vtrunque faculta-
tem Stilus præcipuè auget & confirmat. Nam
scribendi cura & exercitatio per sese ingenia
studiosorum acuit, & vegetiora ac magis per-
spicacia, & in omnia, quæ ad iudicandum &
dicendum proponuntur, intentâ reddit, quæ a-
liquin nullo labore ingenioso excitata planè
hebescerent & torperent.

Deinde, cum natura cohereant, & a-
micè coniurent, vt Horatij verbo vt ar, Sapien-
tia & Eloquentia: necesse est, ad Exempla o-
ptimorum autorum, qui & prudentissimè &
elegantissimè scripserunt, stilum nostrum dirigi, vt
hac ipsa lectione & consideratione præstantium
autorum, quos nobis ad imitandum proponimus
Iudicium & Mentis nostras de maximis rebus
simul informemus.

Postea in omnibus causis sapientius & re-
ctius iudicare de rebus & de scriptis alienis
possunt, qui ipsi stilum diligenter exercuerunt:
Et in negocijs facilius inuenire ad causam per-
tinentia, & commodius ea disponere, & intra
certas metas totam explicationem continere:
Et decori, proratione personarum, temporum,

S T I L I V S.

locorum, rationem prudentius & aptius habere possunt.

Ac ad totam dicendi facultatem, quæ alter studiorum nostrorum finis est, & ad orationis copiam parandam, nulla res in vniuersum plus affert utilitatis, quàm diligens & assidua & quotidiana *S T I L I* tractatio, quem optimum & prestantissimum dicendi effectorem ac magistrum esse in primo de Oratore Cicero scripsit: nec destitit ipse, cum omni genere exercitationis, tum maximè stilo, & ingenij vigorem ac prudentiam augere, & rectè ac ornatè dicendi facultatem locupletare.

Cum autem *DE MODO ET MATERIIS* exercendi stili, eruditissima & utilissima commonesactiones extant apud Fabium Quintilianum libro 10. capite 3. 4. & 5. Et apud Plinium lib. 7. Epistola ad Fuscum: hortor adolescentes, vt eas diligenter & attentè legant, & in formandis studijs & assidua scribendi exercitatione sequantur.

Recitat autem Quintilianus de Vsu Stili ordinè hæc octo præcepta.

I. Sæpè ac multum & serè assiduè scribendum esse. Vt enim Apelles, cum aliquo die nullum suæ artis opus fecisset, veluti deplorans iacturam diei, dicere solebat, *ὄκνησον ὀυδ' ἐμίου ἔργου.*

S T I L V S.

ἡμέραν μὴ ἕνα γράφει: Hodie nullam lineam du-
xi: Ita Adolescentes nullam diem elabi sinant,
quo non aliquid temporis in scribendi exercitia-
tionem conferant, & vel tres aut quatuor so-
lummodo lineas scribant quotidie, vel certe sin-
gulis hebdomadis duos dies serè totos in stilo
versando consumant.

2. Deinde, Non præcipitetur stilus, nec tam
celeriter & expeditè, quam lenè & eleganter
scribendi cura adhibeatur. Satis enim celeriter
fit, quicquid fit satis benè, vt Augustus dicebat.
Quare iustum tempus stilo singulari diligen-
tia formando, ad imitationem eorum qui pu-
rissimè & elegantissimè locuti sunt, Adolescentes
tribuunt. Et vulgare hoc ac impurum, & agre-
ste etiam, ac mendosum orationis genus, vacans
omni cura munditiei & proprietatis ac elegan-
tie, quod plerique vsu tantum & consuetudine
obiter assecuti sumus, imitatione rectè loquenti-
um, & adhibitio etiam longiore commentandi
spacio, corrigamus & emendemus. Nam, vt
Quintiliani verbis vtar, Citò scribendo non fit,
vt benè scribatur: Bene scribendo fit, vt citò.
Itaque sit primò, vel tardus, dummodo diligens
stilus.

3. Nec tamen sit nimia diligentia & præter-
modum anxia sollicitudo: sed sua natura & in-
geni

S T I L V S .

genij vires singuli considerent, nec melius dicere aut scribere velint, quam possunt: Nec, si lentius succedat scriptio, aut parum respondeat propositio exemplo eorum, qui elegantissime & propriissime locuti sunt, desperatione quadam, ut nonnulli statim abijciant stilum, & infelicitatem sui ingenij deplorent: Sed contenti sint eo, quod assequi possunt, & cogitent, in re magna, Esse aliquid prodire tenus, si non datur ultra, Et mediocres etiam dicendi ac scribendi artifices, magno Ecclesie Dei & Reipublice vsui ac ornamento esse;

¶ Plurimum autem ad scribendi facultatem & orationis copiam, prodest solida & perfecta cause seu rei, de qua dicendum est aut scribendum, cognitio. Nam ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio, ut apud Ciceronem dicitur. Et Horatius inquit. Scribendi recte sapere est & principium & fons,

Verbaq; præuisam rem non inuita sequentur.
Est autem rerum doctrina ex ijs artibus pertinentia, ad quas argumenta, stilo explicanda, pertinent: ut ex Theologia, concionum & explanationum sacrarum materia sumenda est: Ex Ethicis & Iurisprudentia, cognitio virtutum & officiorum ciuilium, & dijudicatio contro- uersia

S T I L V S.

uerfiarum forensium. Ex Physicis, scientia natura rerum. Ex dialecticis, rationem unam ex alia inueniendi, & apto ordine distribuendi, & copiose ex fontibus locorum dilatandi, &c.

5. De Loco etiam exercendi stili solitario & silenti: & de bona valetudine tuenda, & FRUGALITATE precipit, quæ ad omne genus studiorum ac negotiorum, & in primis ad intentionem animi, in inuocatione & scriptione præstandam, necessaria est. Nam Ebriosis, etiam cum ieiuni sunt, nec mente nec corporibus acerrimum laborem intentæ cogitationis, & lucubrationum præsertim matutinarum sustinere possunt. Consuetudine enim insanie, ut Seneca ait, durata vicia vino concepta, etiam sine vino durant: & alioquin, $\pi\alpha\chi\epsilon\alpha\ \gamma\alpha\sigma\eta\zeta\ \lambda\epsilon\pi\sigma\omicron\rho\ \delta\upsilon\ \tau\iota\kappa\tau\epsilon\ \nu\omicron\omicron\rho$: Et: Corpus onustum Hesternis vicijis animû quoq; prægrauat ipsum, Atq; affigit humi diuinæ particulam auræ: ut Horatius inquit.

6. Monet etiam adolescentes, qui stilum exercent, ut vacuas pagellas, è regione earum, in quibus scribunt, & spacia, quæ versus dirimunt, ampliora relinquunt, in quibus vel ipsi scriptores quædam adijcere aut mutare, & accuratius retexere vel emendator ea, quæ videntur, annotare possit.

Iudi.

S T I L V S.

Iudicatur autem ab eruditis, hoc Emendandi genus simplicissimum & optimum esse, Ut initio, insignibus tantum erratis verborum & figurarum sermonis statim mutatis: Atque etiam apud prouectiores, ijs, quæ ad inuentionem & collocationem, & verborum ac figurarum & compositionis elegantiam pertinent, comiter ostensis: Emendator, illud ipsum argumentum, quod discipuli tractarunt, proprio studio ac diligentia præclare retextum ac elaboratum: vel, quod melius est, in veteri aliquo autore laudato expositum, velut exemplar & speculum illis proponat, in quo cernant, quid suo operi desit, & quantum ab eximia illa & laudabili forma discrepet, & qua ratione exemplum illud propositum effingere atque assequi scribendo ipsi possint.

DE MATERIIS verò, Quas stilo studiosorum tractari & exponi potissimum conuenit: Etsi verum est, hisce Reipublicæ temporibus, Epistolarum, & Orationum, & Methodi scolasticæ potissimum usum esse: Ideoque in hisce generibus potissimum elaborari debere: tamen nunc eo ordine, qui apud Fabium, Plinium in locis paulo ante notatis extat, breuiter dicemus.

PRIMUM & vtilissimum exercitatio-
nis

S T Y L V S.

nis genus est, Vertere insignes narrationes, fabulas, historias, Epistolas, vel alios illustres autorum locos, ex Græca in Latinam, aut ex latina in Græcam: vel quod nostris pueris, quibus non est Latina lingua, vt Ciceroni aut Fabio, materna & natiua, magis initiò conuenit, ex Latino sermone in Teutonicum, & vicissim in Latinum transferre. Proponi itaque pueris initiò possunt vertendæ elegantes & festiuæ narrationes, vt de rebus gestis Arati Sicyoni in 2. officiorum, de annulo Gygis, & de Cannio eremto hortos Syracusanos ex tertio officiorum. De Simonide apud Scopam cœnante, ex 2. oratore. De duobus Arcadibus, & Eudemo Cyprio, ex 13. de diuinatione. De fratribus Philenis apud Salustium. De continentia Scipionis apud Liuium Dec. 3. lib. 6. Item Epistolæ aliquot breues, Fæbellæ, Ἰωνία & Ῥωμαῖα illustres.

Qui verò atate & doctrina prouectiores sunt, ex Græcis autoribus illustres & amœnos locos, Latinis verbis exprimere & reddere studeant, vt qui Herodotum hæcenus prælegi audiverunt, Orationes de tribus formis politiarum ex libro tertio: Orationem Artabani dissaadentis Xerxi bellum, & alias, ex libro 7. Colloquium Solonis & Cræsi, Historiam nati, expo-

S T I L V S.

expositi & seruati Cyri infantis. Historiam de
Cambise detrahente iudici δωροφάγω cutem,
& similes, Latinè interpretentur.

Hoc genere exercitationis, & iudicium ac
intelligentiam autorum, & facultatem expli-
candi idoneis verbis animi sensa, & verborum
proprietaem ac delectum, & figurarum varie-
tatem, & prudentiam rectè iudicandi de alio-
rum scriptis, & de multis vitæ partibus, sibi pa-
rabunt.

Nec verò superstitiose in transferendis Græ-
cis, verbum ex verbo sibi exprimendum putent:
sed genus tantummodo, vimq; verborum omni-
um seruant: & sententiam per singulas clausu-
las animo comprehensam, ita explicare phrasè
Latina propriè & disertè studeant, perinde ac
si non ab alio inuenta, verùm à se ipsis excogita-
ta sententia, verbis Latinis exponenda esset.

Cuius rei efficienda rationem in Ciceronis
potissimum exemplis adolescentes obseruent,
qui Platonis Timæum, & alios multos ex Pha-
done, Apologia, Phædro, Libris de Legibus, &
de Republica Platonis, & quosdam xenophon-
tis locos integros in Latinam sermonem con-
uertit. Quos sedulò & attentè inter se coniun-
gere & conferre, plurimum ad vtriusq; lin-
gua

S T I L V S.

gue facultatem & copiam profuturum est.

Sunt & nostro seculo conuersiones Auto-
rum, ex Græca lingua in Latinam, summa cum
felicitate & laude à viris doctis elaboratæ, qua-
rum exempla intueri & imitari prodest, vt He-
rodiani translatio ab Angelo Politiano venu-
stissimè expolita. Multa Aristotelis scripta à Pe-
ronio eleganter Latinè expressa. Galeni librū
de temperamentis, de sanitate tuenda, de cu-
randis morbis, à Thoma Linacro felicissimè red-
diti. Historiæ animalium, & de partibus ac ge-
neratione animalium libri Aristotelis verè au-
rei, à Theodoro Gaza conuersi. Multi etiam
Plutarchi, Luciani & aliorum libelli, ab Erasmo
& alijs versi, de quibus hoc in loco prolixius dici
non est necesse.

Vertent autem studiosi, non tantum
linguæ vnius scripta in aliam: sed etiam insi-
gnes poematum locos, vt Orationes Vlyssis &
Aiacis ex libro 3, Metamorphoseon, aut Car-
mentæ consolationem ad Euandrum in primo
Fastorū: vel Fabulam aliquam, aut alias quas-
cunq; narrationes, prosa oratione reddenti: quod
Laurentius Valla & Raphael Volaterranus in
toto Homeri poemate præstiterunt. Et rursum
orationem solutam carminibus & numeris illi-
gabunt & astringent, vt Virgilium perhibent

D totam

totam Aeneida initio prosa oratione descrip-
fisse. Et nostra aetate Eobanus, Fabricius &
alii sacra cantica, & historias ac dicta scriptu-
ra praecipua, carminibus luculentis expresse-
runt.

Tertium vertendi genus à Quintiliano
ponitur PARAPHRASIS, qua illustres
praestantium autorum locos aut orationes &
scripta integra, stilo suo ita retexit, ut eandem
sententiam alijs verbis proprie & perspicue
reddat, ut Ciceronis orationem pro Archia &
Marco Marcello, Philippus: & Aiakis ac Vlyf-
sis orationem, Sabinus, breui paraphrasi expo-
suerunt.

Quae verò breuius interdum ac obscurius,
& confusius ab Autore dicta sunt, ea para-
phrastes ordine disposita copiosius & magis
perspicue explicat, similibus etiam & exem-
plis & rationibus & circumstantijs, & alijs
amplificandi figuris, apte & parce adhibitis,
ut Plinij praefationem in Historiam Mundi,
erudita paraphrasi Philippus illustravit. Ari-
stotelis libros Analyticos & Physicos Themis-
tius, qui circa Annum Christi 370. floruit, Et
feliciter nostra aetate libros Novi Testamenti
Erasmus exposuit. Hoc genus exercitationis mi-
rifice ad intelligendos autores bonos, & ad ver-
borum

borum copiam, & ad perspicuitatem, qua præcipua orationis virtus est, conducit.

Quarto Non aliena tantum transferre, sed etiam nostra scripta retexere, & plurimis modis variare Fabius iubet, ut sicut eadem cera alia atq; alia forma duci solent: ita eadem sententia subinde commutatis verbis ac figuris effertur. Huius exercitij exempla inter Maronis Epigrammata extant. Et Ciceronem memorant cum Roscio certasse, an ille sæpius eandem sententiam nouis gestibus, an verò Cicero mutata orationis forma, representare posset. Sæpe etiam nostra ætate, easdem materias & totius doctrinae Theologicae corpus retractauit Præceptor Philippus.

Quinto, ὀνόμασ, seu sententias tractare iubet, quæ sunt breuia dicta, continentia sapientem & eximiam aliquam commonesactionem de moribus, de præmijs virtutum, de viciorum pœnis & alijs in vita euentibus. His cum nomina autorum adduntur. Ἐπίταξις appellari solent, quia usum multiplicem & eum quidem eximium in oratione habent.

Monet autem Aphthonius, Rationem tractandi Ἐπίταξις & ὀνόμασ hisce metis contineri, ut primum autor vel sententia ipsa breui encomio celebretur. Deinde paulo pluribus

S T Y L V S

verbis sententia & vsus illius explicetur. Postea
causis, antithesi, similitudine, exemplis & testi-
monio veterum confirmetur. Tandem Epilogo
breui concludatur.

Sexto, De Thesis & locis communibus
stilo tractandis præcipit: ex quibus, velut ex
fonte, summa ferè laus eloquentiæ emanat. Or-
natissimæ sunt enim orationes eæ, quæ ad Thesis
referuntur, & quæ, vt apud Ciceronem Cras-
sus loquitur, à priuata & singulari controuer-
sia, se ad vniuersi generis vim explicandam
conferunt & conuertunt. Nam in omnibus cau-
sis, & argumenta ac nerui, & sententiæ ac ver-
ba, & omnis orationis copia, ex locis communi-
bus præcipuè nascuntur.

Quare, & singularum artium, & in pri-
mis Ethici loci virtutum & viciorum, & alia-
rum rerum in communi vita vsitatissimarum,
diligenter & integrè iuxta seriem locorum me-
thodi Dialecticæ cognoscantur, & oratione ac
stilo nostro explicentur.

Nec vero alias declamationum scholastica-
rum, de quibus septimo loco Fabius præcipit, ma-
terias eligere vberiores aut vtiliores studiosi
poterunt. Sed de tota ratione scribendi decla-
mationes, Epistolas, Historias, dialogos, quorum
eodem in loco fit mentio, in Rhetoricis traditur.

Nunc

S T I L V S.

Nunc studiosos hortor, vt postremum in-
primis Fabij præceptum obseruent & sequan-
tur, de Carminibus ludendis, non tantum re-
missionis & voluptatis causa, sicut athletæ in-
terdum ocio & iucundioribus epulis refici solent.
Sed etiam, quia ad soluta orationis facultatem
laudabilem, inprimis versuum faciendorum
exercitatio magnum adfert adiumentum. Nam
qui Poeticen attigerunt, & versus ipsi compo-
nunt, maiorem curam & diligentiam adhibent
in verborum delectu, in figuris, in compositio-
ne numerosa: rectius intelligunt figuras, & to-
tam rationem loquendi in aliorum disertorum
scriptis: eaq; intellecta rectè imitari facilius
possunt. Econtra verò fastidium & neglectio-
nem poetices, comitatur ignotatio magnæ par-
tis Grammaticæ, & in scribenda etiam soluta
oratione, incuria & desidia, & tandem omni-
um literarum humaniorum inscitia & barba-
ries extrema.

Hæc de præcipua & maximè necessaria stu-
diorum nostrorum parte, videlicet de assidua
& diligenti exercitatione scribendi, monere
hoc in loco prolixius volui, vt adolescentes, ad
hanc, non perinde difficilem atq; salutarem, as-
siduæ scriptiois diligentiam, in qua omnis stu-
diorum

S T I L V S.

diorum nostrorum profectus præcipue positus
est, inuitarem.

Extat autem tum de paulò antè indicatis,
tum de alijs etiam stili exercendi materijs, eru-
ditissimus Ioachimi Camerarij libellus, cui ti-
tulus est, Capita exercitiorum studij puerilis,
ad comparandam vtriusq; lingue facilitatem,
collecta, & c. Quem veræ eruditionis & laudis
studiosi diligenter cognoscere & sequi debe-
bunt.

Postremò adhortor studiosos, vt præcipue
elaborent in Epistolis, & Orationibus, & me-
thodicis explicationibus rectè componendis.
Nam hisce generibus stili, in presente Reipub.
& Ecclesie statu, res præcipua & gravissima
potissimum tractantur.

Cum autem Imitatio iuncta assidua, &
penè quotidiana exercitationi, imprimis artisti-
ces efficiat: proponent sibi, & diurna noctur-
naq; manu versabunt studiosi, certa quædam &
vtilissima Ciceronis scripta, vt Epistolas, Officia,
primam & quintam Tusculanam, de Natura
Deorum, de Diuinatione, de Legibus, de Orato-
re, & orationes aliquot selectas. Quorum si-
militudinem aliquam effingere & exprimere
imitando, in scribendis Epistolis, & methodica
explicatione disputationum, & in omni ora-
tione

ARTICULVS.

atione annitentur studiosi, quantum diligentia
& studio, in hac communi nostra imbecillitate
consequi possunt.

Etsi autem de tota ratione imitandi præ-
stantium autorum scripta, in prælectione Rhe-
torices tradi adolescentibus audiuerunt, tamen
hanc breuem & vtilem admonitionem hoc in
loco repetendam duxi. Studium & curam imi-
tandi, tribus partibus constare, Quarum Prima
obseruat illustria & præclara bonæ orationis
exempla, atq; ex his pauca & optima, ad imi-
tandum proposita, sibi familiarissimè nota red-
dit.

II. Operam dat, vt exempla illa & eorum
fabricationem, & artem ac modum, quo illa
confecta & elaborata sunt, rectè & integrè
intelligat. Id Analysis potissimum efficit, quæ
orationem seu scriptum, quod suscepit legen-
dum & imitandum, retexit, & in suas partes
resoluit, & singulis ad præcepta & leges artis
diligenter examinat. Prima autem Inventionis
& dispositionis seu rerum analysis est, in qua,
Questio primum, seu propositio principalis:
Deinde membra præcipua & argumenta, &
loci, ex quibus ducta sunt: Tum dispositio sin-
gularum partium, & argumentorum, ad leges
artis expenduntur. Altera est ipsius orationis

S T I L V S.

& Periodorum ac sententiarum analysis, qua
& verba singula, eorumq; significationes, &
pondera, & Synonymorum discrimina, & pra-
cipuae phrasae Latinae ex reliquo corpore oratio-
nis resolvuntur: & ad certos locos communes,
ordine digestos, aptè referuntur, in quibus ve-
luti receptaculis, adolescentes, verba & phrasae
Latinas inueniant, quas in dicendo & scriben-
do, de quibuscunque rebus, cum laude usur-
pent.

Hæc ratio dissoluendi, ac ad ordines cer-
tos reducendi verborum genera & sententia-
rum formas, mirificam utilitatem affert, tum vt
Auctor, quem nobis ad imitandum proposuimus,
& verborum singulorum significationes & pon-
dera melius intelligantur: Tum verò, vt nostra
oratio aliquam vetustæ Latinorum consuetudi-
nis similitudinem referat & redoleat. Cuius
similitudinis efficienda, tum in rerum tractatio-
ne, tum in verborum, phrasae & totius orationis
compositione studium & cura, postremum imi-
tationis munus est. De qua in Rhetoricis integrè
dicitur.

VI.

PRONVNCIATIO.

Cum

PRONVNCIATIO.

CV M finis studiorum sit, vt rectè de rebus sentire ac iudicare, & quæ sentimus comode eloqui ac pronunciare possimus: manifestum est, Linguae etiam ac Pronunciationis exercitium, inter ceteras studiorum partes, assidue suscipiendum esse, ijs praesertim, qui vel in templis conciones habere, vel in foro causas agere, vel in consilijs Sententiam dicere, aut alibi inter homines verba facere non ineptè constituerunt. Nam qui hæc linguae exercitia in iuuenili etate neglexerunt, hi postea ad functiones publicas adhibiti, cum in cœtu hominum frequentiore habenda est oratio, vel planè obmutescunt, vel de formi trepidatione perturbati subinde hærent ac titubant, vel ineptè gesticulantur, vel alioquin rusticè, obscure, indistinctè, precipitanter verba effutiunt.

Hisce vicijs vt tempestiuè obstant & medeantur studiosi, primum ipsi priuatim, vel in aliquo mediocri cœtu, insi nes autorum locos, vel alia quæ edidicerunt, vel oratiunculas à se compositas, expressa & distincta, ac clara voce, recitent. Deinde ament examina & disputationes, & alios congressus & colloquia eruditorum, in quibus præter reliquas utilitates grauissimas, pronuntiatio etiam seu vox & gestus di-

PRONVNCIATIO.

centis formatur, & animus presens ac firmior redditur, & ipsa dicendi facultas & extemporalis facundia augetur & confirmatur. Quam ad rem plurimum hæc quoque exercitatio adiuuenti adfert, si studiosi historias vel fabellas, vel alia quæ legerunt aut audierunt, alijs narrent, tum condiscipulis suis Latine, tum alijs lingua vernacula: Et contentur non minus ipsi lepide & eleganter ea referre, quam audierunt aut legerunt.

Etsi autem vox bona, suavis, firma, ornata & apta, imprimis naturæ beneficium est: tamen exercitatione, temperantia, cura & diligentia, emendari quædam vicia, & bona augeri, confirmari & retineri possunt.

In vniuersum itaque operam dent studiosi vt vox pronunciantis sit clara, emendata, distincta, suavis, apta rebus, & toto genere tarda, sicut Ciceronem quoque solitum esse tardè pronunciare scribit Seneca. Gestus & totius corporis habitus, sit verecundus, grauis, sedatus ac placidus.

VII.

EXAMINA ET DISPUTATIONES.

Pla-

EXAMINA.

Purimum etiam utilitatis & adiumenti ad
veram & solidam eruditionem comparan-
dam, EXAMINA seu CATECHES-
ES adferunt, in quibus discipuli, ea, quæ
vel in lectionibus publicis audiuerunt, vel priva-
to studio legerunt, interrogati vicissim redde-
re solent. Hoc consilio gradus & velut classes
studiorum in scholis instituti sunt, ut EXA-
MINIBUS diligentia & cura, exacte &
solide cognoscendi ea, quæ ad discendum propo-
ni solent, excusetur: ne Adolescentes ositan-
ter & solute in studijs oberrantes, extremis tan-
tum labijs varia degustent, sed certo ordine in
artibus vitæ necessarijs & utilibus, recte &
integre percipiendis, contineantur. Formant
igitur hæc catecheses & limant iudicium: acu-
unt vim & celeritatem ingenij: memoriam
promptiorem ac firmiorem reddunt: linguam
expoliunt, & facultatem loquendi & facun-
diam extemporalem alunt: Formant pronun-
tiationem in moderanda voce, vultu, & vitan-
dis gestibus ineptis: Assuefaciunt ad comita-
tem, & communicationem sermonis & suavi-
tatem congressuum & colloquiorum in omni
vita: Eximunt animis arrogantiam & philau-
tiam, & vanam doctrinæ & sapientiæ eximie
persuasionem, quæ perniciosissima studiorum
pestis.

E X A M I N A.

pestis est, vt verè dixit Seneca: Multos ad ve-
ram scientiã & eruditionem peruenire potuis-
se, nisi se iam peruenisse putassent. Denique
amplissimas utilitates alias nostris studijs &
moribus asserunt: Quibus meritò moueri & in-
flammati adolescentes ad examenum & repe-
titionum Scholasticarum amorem & emendan-
dum pudorem peruersum oportebat: Quo insci-
tiam suam retegere verentes, in perpetuis igno-
rantia tenebris malunt multò maiore cum de-
decore, & sua ac aliorum pernicie versari, quàm
errores & inscitiam animis infixam corrigere,
& veram ac solidam eruditionem comparare.
Meminerint itaque studiosi sapientissimam Plu-
tarchi admonitionem, ἐν μόνον πολλὰ ἀ-
πατηθῆναι διζήμιον ἔμμελαι ἐοδλόμ, Αλ-
λά καὶ γελασθῆναι ὡς δὲ πολλὰ καὶ ἀδοξή-
σαι καὶ σκώματα καὶ βωμολοχίας ἀ-
ναδέξασθαι ὡς αὖτῶς παντὶ ὄψῃ θυμῶ καὶ
καταθῆσαι τὴν ἀμαθίαν.

DISPUTATIONES etiam seu pla-
cide sententiarum & argumentorum collatio-
nes, illustrandæ & explicandæ veritatis causa
instituta, multiplices discentium studijs utili-
tates adferunt. Primum enim in singulis arti-
bus, ad inquisitionem & confirmationem veri-
tatis

DISPUTATIONES.

tatis, cuius cura Scholis præcipue commendata
 est, plurimum hæc συζήσις seu collatio pro-
 dest, cum multi, & inter hos aliqui eruditi, su-
 as cogitationes & argumenta conferunt, & ad
 amissim seu normas & κριτήρια certitudi-
 nis, dextrè accommodant & expendant, atque
 ita veras, rectas & certas sententias, à falsis &
 incertis segregant & secernunt. Id enim pro-
 prie significat disputare, velut resectis & am-
 putatis inutilibus & falsis, veras sententias re-
 tinere, & puras ac illustres reddere: ut cum vi-
 res putantur, inutilia sarmenta recidi, & pal-
 mites fecundi putari solent & mundari. Dein-
 de cum in disputationibus cernunt adolescentes,
 quid opponi veris sententijs possit, & quomodo
 contraria sint diluenda: tum in agnita veri-
 tate facilius ac firmiter acquiescunt. Præterea
 multifariam hæc collatio, ingenia discipulorum
 acuit, eaq; vegetiora, & magis alacria &
 perspicacia reddit, sicut ferrum ferro sacui, &
 ex duorum filicum attritu ignis antea latens
 exuscitati & elici solet. Format iudicia de gra-
 vissimis rebus, quæ sumtæ ex optimis artibus in
 disputando illustrantur. Assuescunt in hoc di-
 putandi exercitio adolescentes ad Dialecti-
 cam, cuius præcepta ad usum in veritatis illu-
 stratione, dextrè discunt transferre. Indu-
 unt

DISPUTATIONES.

unt celeritatem in repetendis & explicandis a-
 liorum sententijs & orationibus, quam in omni
 vita, & præcipue in deliberationibus & alijs
 hominum congressibus & colloquijs plurimum
 prodesse manifestum est. Moribus etiam prodest,
 assuescieri ad confusionem animi discutiendam,
 ad frenandam iracundiam, ad verecundiam &
 modestiam in regendis gestibus, ad comitatem
 & affabilitatem, & cætera officia humanitatis
 in omni vita. Propter has tantas utilitates
 colloquia disputationum à studiosis amanda, &
 omnibus officijs fouenda sunt, qui non rixarum
 vel alendorum odiorum materiam, aut contu-
 meliæ officinam esse disputationes, sed amantes
 & placidas sententiarum collationes, discende
 & illustranda veritatis causa institutas, statu-
 ant. De quibus Thucydides honestissime inquit:
 ἢ ἐπιλείπει τοῖς διδασκαρῶν ἀλλήλων καὶ ἰ-
 σχυρίων οὐ ψέγεται. Et Aristophanes, ἔλεγχ-
 οῦ καὶ ἐλέγχου λοιδορήσῃ δὲ οὐ πρὸς ἄν-
 δρας ποικίλας, ὡς ὁ ἀριστοπώλιδας.

VIII.

MEMORIA.

Thesaurus & custos totius eruditionis &
 omnium rerum discenda perceptarum
 velut

M E M O R I A :

vult τομῆος est MEMORIA, quam si
 negligent discentes, & ocio ac desidia, torpore,
 aut delicijs eneruari sinent: non minus inanis
 & superuacuis discendi labor erit, quam si in
 aquam interea scriberent, aut reti ventos venā-
 rentur. Tantum enim vnusquisq; se scire existi-
 met, quantum memoria tenet, & vbi res atq;
 vsus postulat, promptum & expositum habet.
 Quae vero in libris scripta asseruantur, alienis
 seu literarum typis tantummodo in chartis
 expressa, nemo se putet tenere, nisi ea menti
 etiam sua impresserit, & memoriae fideliter &
 firme commendarit. Non enim sine causa apud
 Platonem Thamus Aegypti Rex inuentori li-
 terarum, glorianti se memoriae & sapientiae
 pharmacum seu remedium inuenisse, respon-
 dit, τὰ γράμματα οὐ μνήμιω ἀλλὰ τῷ
 μαθόντων λήθιω εἰ ψυχᾶς πρέξερ μνή-
 μης ἀμελετησίᾳ: καὶ δοξοσόφους ἀντι σο-
 φῶν γλήκσειν. οὐ γὰρ μνήμης, ἀλλὰ ὑπο-
 μνήσεως φάρμακον τὰ γράμματα εἶναι.
 Quare studiosi vnam ex praecipuis & maxime
 necessarijs studiorum partibus esse statuunt,
 frequentem & assiduam Memoriae exercita-
 tionem & multa ediscendi laborem, qui & fa-
 cilitatem in percipiendo, & fidelitatem in con-
 tinendo, & promptitudinem in reddendo (que
 tres

MEMORIA.

tres præcipue virtutes sunt memoria) potissimum auget & confirmat. Etsi enim natura, vt in cæteris rebus, ita hac quoq; in parte, valet plurimum: & iuuari memoriam diæta, & bona valetudine, & ioco silenti, & tempore matutino, & modo certo ediscendi, & notis illustribus &c. constat: tamen præcipue excoli, augeri & firmari memoria potest labore & diligentia, & vsu assiduo ediscendi & repetendi, ac reddendi ea, quæ ipsi, velut depositum, commendata sunt.

Inter reliqua verò, quæ ab arte petuntur, Memoriæ adiumenta, præcipuum & utilissimum est, ORDINIS & DISPOSITIONIS PARTIUM in scripto, quod memoriæ mandabimus, diligens & attentæ obseruatio. Valet enim dispositio Methodi & Syllogismi, non tantum ad rectè intelligenda & iudicanda aliorum scripta: & nostram orationem ordine & perspicue explicandam: verum etiam ad ediscendi & recordandi facilitatem plurimum confert, & potissimum memoriæ præsidium est. Quare in longioribus scriptis aut orationibus ediscendis, dispositionem & methodam totius disputationis initio studiosi considerent: Quot sint præcipue orationis partes, quot singularum partium membra
quo.

MEMORIA .

quod periodicis comprehensa, quo ordine singula membra & argumenta inter se contexta & collocata sint. Hæc diuisio & compositio, vt Fabius, nominat, seu ordinis & dispositionis animaduersio, coniuncta cum mediocri & assiduo labore & exercitatione ediscendi, multò plus memoriam iuuabit, quàm Mnemonica Rhetorum præcepta, de Locis & imaginibus rerum ac verborum fingendis, quæ & laborem ediscendæ geminant, & in vniuersum memoriam perturbant magis quàm adiuuant. Quæ autem, si cui cognoscere libet, ex fine libri tertij ad Herennium, & libri 2. de Oratore, & iudicium de illis Quintiliani, ex lib. 1. cap. . . petere licebit.

Singulis itaq; diebus, vel certè singulis hebdomadis certæ horæ, peculiariter Memoria excolenda, & insignibus Poetarum & Oratorum locis, vel alijs vtilibus scriptis ediscendis tribuantur. Ac pueros statim à prima etate assuesieri prodest, vt initia catecheseos, & artium dicendi præcepta, maxime vtilia, & regulas necessarias: Eaq; Poetarum & aliorum autorum scripta, quæ in Scholis explicari audiunt, accuratè memoriæ mandent. Quod sine vlllo labore & molestia ferè ludendo prima illa etas efficere potest, & facilem sibi ac firmam & promptam in omni reliqua etate memoriam comparare.

E

Nunc.

MEMORIA.

Nunc adolescentes hortor, ut non modo illustres & amœnos poematum aliorumque scriptorum locos, ut orationes, prosopographias, Hypotyposes, Gnomas, similitudines, Historias, Fabellas insignes &c. Verum etiam præ alijs Definitiones & Diuisiones præcipuorum locorum, qui methodos & summas singularum artium continent, memoria complecti studeant. Ut in Theologia definitiones & partitiones locorum doctrinae Christianae: In Ethicis definitiones virtutum, quæ sunt regulæ consiliorum & actionum vitæ: In Physicis, definitiones & diuisiones præcipuorum locorum doctrinae Physicæ. In Iure, præcipuorum titulorum: In Astronomia, cæli, stellarum, motuum cælestium, circularum, ortuum & occasuum, Eclipsium, Anni, Mensium, dierum, longitudinis & latitudinis locorum &c.

Facilius autem versus edisci possunt quam soluta oratio: & in prosa oratione ea, quæ periodis vincula sunt, minori negotio memoriæ mandantur, quam incomposita vel sententijs breuibus concisa, ut in Senecæ, & vtriusque Plinij & Salustij scriptis pleraque se offerunt.

Vtile etiam ad memoriæ firmitatem & promptitudinem augendam est, Pythagoream consuetudinem seruare, quæ
Non prius in dulcem declinat lumina somnum,

M E M O R I A.

Omnia quàm longi reputauerit acta diei &c.
 Et præceptorì vel contubernali ordine vesperi
 recitare, quid singulis horis, tota illa die egeris,
 audieris, legeris: quid ex singulis lectionibus
 animo infixeris. Quantumuis enim exiguum
 erit, quod in singulos dies memoriæ mandabis,
 tamen mediocri assiduitate ingentem acervum
 breui tempore conficies, vt verè ab Hesiodo di-
 ctum est: εἰ γὰρ κερὶ ἡλίσσ μικρόν ἐπὶ σμι-
 κρόν καταθεῖο, ἡλὶ θαμὰ τὸ θ' ἔρδῃς, τάχα
 κερὶ μέγα ἡλὶ τὸ γένοιτο.

Exposui de ratione discendi seu de Medijs,
 qua ad propositos studiorum fines, & veram ac
 solidam eruditionem discentes rectè perducunt,
 & cetero vtilis & salutare commonefactiones,
 Quas si assiduo & constanti studio, in hoc iuue-
 nilis ætatis & ingenij vigore, sequentur Adole-
 scentes, mediocribus ingenijs præditi, & cupidi-
 tate discendi flagrant: & Plinij exemplo, o-
 mne tempus perire iudicabunt, quod studijs non
 impertierint: Tum paulò post ad optatam studi-
 orum metam peruenientes, vberrimos & iucun-
 dissimos laborum suorum fructus percipient, quì
 & Deo grati, & Ecclesiæ ac Reipublicæ salu-
 tares erunt, & suis ac aliorum utilitatibus com-
 modisq; seruient: Et veram dignitatem in hac
 vita, & gloriam ac letitiam in cælis eternam
 parient.

DE RATIONE
 INSTITVENDI STUDIA IN
 singulis artibus, & de singula-
 rum artium Scriptoribus
 præcipuis.

ET monstratæ sunt diuinitus generi
 humano Artes, Ecclesiæ ac commu-
 ni vitæ inprimis necessaria: & sapien-
 ti consilio Artificum, quos Deus excita-
 uit, distinctæ, & certo ordine ac concinna
 serie distributæ, & inter se connexæ sunt:
 vt integrum velut corpus doctrinarum &
 Artium omnium vna *συνολῆ* animo
 comprehendendi, & ordine Homines doce-
 ri de ijs rebus, quarum cognitio inprimis
 expetenda & vitæ necessaria est, & studio-
 rum nostrorum initia, progressiones &
 metæ prospici possint.

Hoc consilio in prima huius libelli
 parte, cum de FINIBVS & Metis Studi-
 orum diceremus: Ordinem & fines ac
 vsus præcipuarum Artium, quæ tum ad
 Rerum scientiam & rectum iudicium,
 tum ad dicendi ac scribendi facultatem
 augen-

PARS TERTIA.

augendam pertinent, breui Tabella ostendimus.

Cùm autem duo sint prima artium genera: Aliæ enim Rerum doctrinam, Aliæ Verborum cognitionem & præcepta rectè loquendi, & de vi ac natura sermonis iudicandi continent: natura quidem prior & dignior ac magis necessaria est Rerum cognitio, ex qua efflorescere & redundare oratio debet.

Sed tamen quia rerum notæ sunt verba: primum formandæ pueritiæ rudimentum, & initia studiorum sunt dicendi Artes, & Grammatica in primis, quæ vim ac proprietatem & structuram sermonis, quo ad res intelligendas, & explicandas opus est, considerat & docet.

Itaq; Seriem Artium, de quibus rectè ac vtiliter discendis, Deo iuuante, in tertia huius tabellæ parte agetur, paulò aliter quàm superius factum est, distributam, eo videlicet ordine, quo in Scholis iuuentuti vtilitatem tradi solent, proponemus.

Deo igitur iuuante dicam ordine & breuiter.

I. De ratione vtiliter discendi Grammaticen Latinam.

PARS TERTIA.

- II. De Dialectica.
- III. De Rhetorica.
- IIII. De studio Linguarum GRÆCÆ & EBRÆÆ.
- V. De ratione legendi HISTORIARUM.
- VI. De POETIS.
- VII. De initijs Mathematicarum, Arithmetica, Geometria, Astronomia, Geographia, Musica &c. rectè discèdis.
- VIII. De studio doctrinæ ETHICÆ, ac Politicæ seu Iuris prudentiæ.
- IX. De Philosophia Naturali seu PHYSICA, & inde extracta Arte Medica.
- X. De THEOLOGIA, seu studio doctrinæ & pietatis Christianæ, cuius semina, teneris etiam discipulorum mentibus, unà cum primis literis, & lacte nutricis, instillanda sunt. Et omnibus cæterarum Artium studijs, præluere vera agnitio Dei, & domini nostri Iesu Christi, fontis sapientiæ omnis & doctrinæ salutaris, & misceri studijs ardens petitio auxiliij & gubernationis diuinæ, ac ad hunc finem omnes discendi labores referri debent, ut Dei gloriam illustrent, & Ecclesiæ Dei ac Reipublicæ, totiusq; vitæ utilitatibus commodisq; seruiant.

ERAM-

DE STUDIO
GRAMMATICES RECTE IN-
stituendo.

Fundamentum & nutricula omnium ceterarum artium est GRAMMATICA, quae rationem rectè intelligendi ac explicandi vim & naturam sermonis in aliorum disertorum oratione ac scriptis, & rectè loquendi ac scribendi, seu componendi orationem propriè & perspicuè animi sensa exponentem, profitetur.

Ut autem Domus edificationem frustra suscipiet, qui Fundamenta prius non posuerit solida & firma, quibus illa inniti tuto possit: ita omnis studiorum labor & fructus, in reliquis artibus, & disciplinis superioribus, perijt ijs, qui haec Grammatices fundamenta neglexerunt.

Cum autem Rerum doctrina, quarum cognitio Homini imprimis expetenda & necessaria est, oratione & verbis inuoluta, & designata, in libris Sacris & cæteris artibus & Autoribus bonis, proponatur: quid de rebus illis cognoscere & discere poterit ille, qui vim & proprietatem Sermonis, verborum significatio-

GRAMMATICÆ

nis & orationis structuram ac phrasin non intelliget? In Ecclesia verò, in Republica, in Scholis, & tota communi vita, quæ oratione regitur, quid in rebus magnis & grauibus negocijs prestabit is, qui rectè loqui, ac congrua & ad animi sententiam dicendo exprimendam apta verborum compositione & structura vti non poterit.

Præcipuè autem in Ecclesia, diligenti & accurata Grammatices cognitione opus est, Cùm enim Deus non aliter à nobis agnosci & coli velit, quàm sicut se in verbo à se tradito, in Prophetarum & Apostolorum scriptis patefecit: necesse est disci Grammaticam, vt librum, in quo Deus suam doctrinam scribi voluit, legere possimus, & vim ac significationem verborum, phrasium, ac Figurarum sermonis, in constructione, in Tropis ac Schematis, quibus referta sunt Biblia, rectè intelligere & explicare: vt genere sermonis diuini rectè intellecto, ex ipsis fontibus veram de Deo doctrinam hauriamus. Deinde vt viua voce & scriptis, vera religionis doctrina propriè & perspicuè doceri & propagari ac defendi possit, imprimis magna facultate & copia Grammatici, hoc est, recti & emendati ac proprii sermonis opus est.

Accedit

UTILITAS

Accedit eò, quod multae Religionis controversiae, multò dexterius & rectius, Grammatica & ex fontibus linguarum sumta explicatione phrasibus, quàm longis aliorum commentarijs dijudicantur.

Nec retinere vera de Deo doctrina & Christi Religio pura & incorrupta potest, nisi Grammatices studia colantur, quae veram & genuinam sermonis divini sententiam conseruet & propaget. Sicut superioribus seculis videmus neglectis rectè docendi ac linguarum studijs, veram Christi Religionem, & multas Artes simul obscuratas, & ferè extinctas fuisse. Quae nostra aetate, reslorentibus literis ac linguis, simul instauratae sunt.

Itaq; propter gloriam Dei, & Ecclesiae ac Reipublicae salutem, ac vt in ceteris studijs aliquo cum fructu versari & progredi discentes possint, diligenter & exquisitè GRAMMATICA, in ijs linguis, quae in Ecclesia & Philosophia maximo vsui sunt, cognoscenda est.

DVAE sunt autem à veteribus constitutae functiones & partes Grammaticae. μεθοδική seu ὀργανική, quae praecipua rectè legendi & scribendi, intelligenda ac componenda orationis congrua ac perspicua in ea lingua, quam discimus, tradit: Et ἐγκυρτική, Quae omnium

GRAMMATICÆ.

Honorum Auctorum, & imprimis Poetarum at
Historicorum enarrationem complectitur.

Etsi verò facultas rectè intelligendi Auto-
rum scripta, & emendatè, propriè, ac perspicuè
loquendi, non tantùm præceptis Grammaticæ,
sed usu & imitatione eloquentium scripto-
rum potissimè comparatur: tamen postquam
Latina lingua nobis vernacula esse desijt, præ-
cepta & Regulas disci omnino necesse est: sine
quibus nemo se certam loquendi rationem, &
facultatem intelligendi sermonem, in diserto-
rum scriptis (qui præcipuus Grammaticæ finis
est, consequi posse speret.

Vt autem in omnibus vitæ consilijs, studijs
& actionibus rectè instituendis, μή πλανᾷς
δὲ πρὸς πολλὰ σοχαζόμενος, ἀλλ' εἰς ἓν
βλέποντα πρὸς τοῦτο αἰεὶ τὰ πάντα διορ-
βήναι ἀπιέναι, ut Plato ait, hoc est, sinem cer-
tum & metam habere propositam oportet, ad
quam velut ad scopum, labores suscepti dirigant-
ur: Sic in Grammatices etiam & cæterarum
artium studijs, rectè & utiliter instituendis stu-
diosi initio de FINE cogitent, ad quem omnia
artium præcepta & omnes discendi labores sint
referendi.

Est igitur FINIS GRAMMATICÆ
LATINÆ

F I N I S.

LATINÆ, rectè intelligere Sermonem Latini-
num & emendatè ac perspicuè Latine loqui.
Hoc est, non tantum legere & scribere, & iuxta
regulas artis inflectere & construere verba lin-
gue Latinae, Verùm etiam intelligere vim &
naturam seu significationem omnium verbo-
rum, Phrasim, & figurarum sermonis Latini: &
in explicandis docendo aut scribendo rebus pro-
positis, Sermonem Grammaticum, hoc est, emen-
datum, proprium, & perspicuum, in oratione
soluta & carmine, aptè adhibere.

CONSISTIT autem SERMO
GRAMMATICVS, præter elementa Litera-
rum & Syllabarum, in his QVINQUE RE-
BUS.

1. IN VERBIS singulis, quorum & signi-
ficatione natiua ac proprietate nota esse, & facul-
tas ac copia mediocris comparari, & delectus
prudenter haberi debet.

2. IN IUSTA CONSTRUCTIONE ver-
borum singulorum iuxta regulas Syntaxis.

3. IN PHRASI, seu coniunctione vocum,
quæ non solum regulis GRAMMATICÆ
congruat, verum etiam imitetur consuetudinem
& exempla veterum, qui eleganter Latine locu-
ti sunt.

PARTES SERMO-

4. In FIGURIS seu conformationibus, qua vel significatio verborum, vsitata, vel situs, vel constructio, vel pronuntiatio, aut scriptio, in aliam formam mutatur, vt in Tropis, in Schematis lexeos, in figuris Syntaxeos, in Metaplasmis.

5. In COMPOSITIONE seu collocatione verborum concinna, in commatis, colis, periodis, & versibus.

NORMÆ verò iudicij de hisce partibus Sermonis Grammatici, & INSTRUMENTA, quibus prudenter & dextrè adhibitis, parari à nobis mediocris facultas & copia SERMONIS LATINI potest, præcipuè tria sunt.

- I. Præcepta seu Regule artis Grammaticæ.
- II. LECTIO diligens & obseruatio ac imitatio veterum Autorum, qui rectè & eleganter latinè locuti sunt, Qui tamen sine regulis & præceptis artium dicendi intelligi non possunt.
- III. EXERCITATIO STYLI quotidiana, in oratione soluta & carminibus, rectè ac eleganter ad imitationem veterum scribendis.

Sunt & alia quedam parandi singulas partes Sermonis Grammatici peculiaria adiumenta, que considerare prodest.

LITÆ

NIS GRAMMATICI.

LITERARVM nomina, figuras, potestatem, discrimina, cognitionem, ordinem & legendi ac scribendi rationem, Orthographiæ præcepta docent: quæ vnâ cum Profodia seu pronunciandi ratione, eruditissimè complexi sunt Iodocus VVillichius in Institutionibus Orthog: & Profod: & Erasmus in Dialogo, de re-cta Latini Græciq; Sermonis oprnunciatione.

SYLLABARVM Toni ac Tempora, ex præceptis Profodiæ & sono eruditorum rectè pronunciantium, & lectione poetarum, discenda sunt.

VERBORVM SINGVLORVM NATVRA & SIGNIFICATIONES GENVINÆ, partim ex Etymologia seu origine vocum, partim ex interpretatione bonorum Autorum, vel viua voce, vel probatorum interpretum commentarijs tradita: partim ex versionibus: partim ex Dictionarijs, sumuntur. Ex quibus vetera, Marcelli, Festi, Varronis, difficiliora ferè sunt, quàm vt à maioribus & medicriter etiam eruditis intelligi possint, nec omnia Latinae linguæ vocabula explicant. Recentia igitur vsurpari, cum opus est, poterunt. Budæi etiam annotationes in Pandectas, & de Assè, & Alciati de verborum significatione, & parerga, &

GRAMMATICA.

ga, & Valla in sex Elegantiarum libris, plurimorum Latine linguae verborum proprietatem & significationes genuinas, altissimis tenebris ante obrutas, patefaciunt & illustrant.

Nec planè contemnendi sunt Etymologiarum libri ab Isodoro Hispalensi Episcopo, circa annum à nato Christo 630. editi: In quibus non modò omnium ferè latine linguae verborum interpretationes, & qua de causa quæq; sint ita nominata, verùm etiam plerarumq; artium summa & loci præcipui, eruditè & breuiter explicantur.

Vtilissimum verò erit, in prima statim ætate, pueris, Rerum vocabula ediscenda proponere, ex libellis, qui Arborum, herbarum, leguminum, olerum, fructuum, quadrupedum, insectorum, volucrum, piscium, appellationes ex Plinio, Dioscoride & alijs autoribus collectas, Item propria opificum & singularum artium vocabula continent.

Varietatem significationum, quas inflexio casuum, modorum & temporum in singulis verbis affert, vulgares regulæ Etymologiæ ostendunt.

AD COPIAM & DELECTVM
VERBORVM, quem Eloquentiæ originem esse

GRAMMATICA.

esse Caesar pronunciauit, imprimis vtile est, Locos communes seu ordines verborum instituere, ad quos in lectione Ciceronis & reliquorum latine linguae Autorum, verba singula & eorum significationes ac Synonyma, & phrasés seu loquendi formulae, propriae & figuratae, ex reliquo corpore orationis resolutae, aptè referantur.

Hi loci, velut domicilia & Thesauri erunt, ex quibus verba Latina, propria, & significantiâ, & phrasés seu dicendi formulae, de quibuscunq; rebus, poterunt depromi.

Rationem verò distribuendi certo ordine locos, & copiosa supellectile verborum & phrasum eos instruendi: Iodocus VVillichius in tota priorè parte libelli de formando studio eruditè ostendit, ac Pradicamentorum ordinem rectissime seruari posse censet, iuxta quem precipuarum artium loci & materiae cognatae iungi, & singulis verba & phrasés conuenientes ascribi possint.

Pleriq; autem, qui in hoc argumento haecenus elaborarunt, ordinem alphabeti secuti sunt, inter quos Roberti Stephani Thesaurus Latinae linguae, & Bartholomaei Ricciij apparatus, & Doletii etiam commentarij imprimis cele-

GRAMMATICA.

celebres sunt. Nam Iulij Camilli Theatrum, quod ceteris in hoc genere scriptis anteferendum esse, si extaret, Riccius & Sturmius iudicant, nondum quod sciam, excusum est.

Rationem iudicandi singularum orationis partium inter se velut coagmentationem, structuram & contextum, Regulae Syntaxeos magna ex parte ostendunt. Quas omnium accuratissime & perfectissime nostra etate sex libris lectu utilissimis Thomas Linacer tradidit & illustravit.

Ad PHRASES autem Latinae linguae, seu formulas loquendi, quae ex nomine & verbo & alijs partibus, iuxta Ciceronis reliquorum Principum Latinae linguae consuetudinem & exempla connexae sunt: non tantum praecepta Grammaticae, sed in primis diligens & attenta lectio & observatio Autorum Latinae linguae necessaria est. Ex quibus, ut de simplicibus verbis paulò antè monuimus, ita etiam Phrases & sententiarum formas resolui, ac ad ordines seu locos suos referri à studiosis Latinae linguae oportet. Atque in hac potissimum sermonis Latini parte illustranda & tuenda, Nizolij in Ciceronem resolutiones vsui esse possunt. Et in scriptis Valle, Riccij, Roberti Doleti, Adriani Cardinalis &c. quaedam & praecepta

GRAMMATICA.

præcepta & exempla colliguntur. Sed tamen multo rectius, ex ipsius Ciceronis lectione assidua & Resolutione ac redactione Formarum loquendi ad suos ordines & Locos (de quibus supra monuimus) cognitio & copiaphrasium Latini sermonis comparari poterit.

FIGURARVM cognitio partim ex præceptis Grammaticæ, & Rhetoricæ (vt Quintiliani lib. 8 & 9.) partim ex interpretatione Autorum & vsu rectè loquentium petenda est. Ac plurima figurarum & præcipue Troporum Latini & Græci sermonis exempla, eruditissimè & planissimè, in aureo illo Chiliadum opere, Erasmus explicauit.

Mosollani Tabula, vnà cum plerisque exemplis, ex lib. 2. Diomedis, & libello Donati de Barbarismo, descriptæ sunt: Quas recentiores aliqui, pluribus exemplis Poetarum & oratorum illustrarunt.

Ad COMPOSITIONEM orationis, quæ non modo verbis & constructione & phrasiflatina constet, verumetiam aptè inter se cohereat sententijs cognatis & coniunctionibus: & concinna verborum collocatione, & sono ac numeris eleganter & ordinatè cadat: non modo Quatuor illa præcepta, quæ in fine libelli Rhetorici extant, sed imprimis accurata
F exempla

GRAMMATICA.

exemplorum compositionis Ciceroniana obseruatio, et vsus scribendi assiduus flagitatur.

Ac de Compositione Periodorum & astringenda numeris concinnis oratione soluta, exquisitè & accuratè Cicero in perfecto Oratore, et Fabius lib. 7. & nostra etate Ludouicus Strebens de verborum electione & collatione, praeceperunt.

De carminibus autem seu Poetarum versibus, legitima pedum compositione certo numero modoque finiendis, in Prosodia seu rei metricae praeceptis vsitate traditur.

Hæc de sine Grammatices, videlicet de Sermone emendato et perspicuo, & de medijs seu Instrumentis, ad eum rectè intelligendum ac parandum necessarijs, eam quoque ob causam hoc in loco monui, vt intelligeretur, Præcepta & Regulas artis Grammaticæ, etiamsi ad cognoscendam sermonis naturam et rectè loquendum & scribendum non sufficiunt, Tamen necessarijs et maximis de causis, diligenter & accuratè edisci oportere.

QUATVOR autem PARTIBVS ferè communia praecepta rectè intelligendi sermonem Latinum & emendatè loquendi, absoluuntur. Nam & legendi & scribendi ratio certa et pronun-

ORTHOGRAFIA.

pronunciationis quidam veluti cantus: Et verborum singulorum significatio propria obseruanda est: Et eorundem inter se compositio & structura congruens et apta, quæ sententiam animo conceptam, perspicue & disertè exponat.

Postquam igitur pueri, prima Grammatica rudimenta ex vnicò libello, eruditam et facilem artis summam continente, perceperunt: diligentius postea & accuratius singulas Grammaticæ partes repetent & expendent.

ORTHOGRAFIAE partes precipue DVÆ sunt, Quarum prima, Literarum numerum, Nomina, Figuras, Potestatem seu vim & sonum natiuum, quo singula proferrè et pronunciarè debent: Item Differentias literarum varias, & cognitionem seu mutationes in se mutuo, & ordinem seu comprehensionem literarum in connectendis syllabis, ostendit & declarat.

Alterà, rectè scribendi seu emendatæ, elegantis ac distinctæ scripturæ rationem continet. In qua primum eæ literæ in singulis syllabis ponantur, quas vocabuli origo, & lingue naturæ, & veterum eruditorum consuetudo requirit: Deinde literarum figuræ elegantes,

ORTOGRAPHIA.

Iuxta exemplum aliquod simplicissimum & optimum, sine friuolis ductibus & notulis scripturam decurantibus, exarentur, quales nunc sunt in minusculis literis formæ, quas currentem maiorem Typographi vocant.

SERIES & continuatio Literarum in versibus, intra rectas lineas equabiliter decurrat, & velut ad normam & amussim congruat. Qua de re Basilij Epistola erudita extat, cuius initium est: ὄρθα γράφε, καὶ ἔστω τοῖς σιχοῖς ὄρθως. Ἐν θὺ χώρῃ ὠπὸρ ἐπὶ σάθμης Βαδίζωρ τεκτονικῆς.

In literis quæ supra aut infra seriem versus prominent, hæc proportio seruetur, vt tantum spacij extra versum occupent, quantum in versu tenent. Habeant & spacia, quæ dirimunt versus, & imagines, latitudinem iustam, & tota scriptura rectè distincta sit notis, quæ commata, cola, & Periodos aptè discernant.

PROSODIA est certa pronunciandi ratio, qua syllabis veluti accinitur. Admonent enim huius partis Grammaticæ præcepta, certo veluti cantu & modulatione seu tenore vocis & mora singulas syllabas esse efferendas, vt intelligi possint, quæ syllabæ longæ (quibus longior mora in pronunciando tribuitur) quæ breues

PROSODIA.

breues sint: quæ acuta voce eleuari, quæ grauiter
& æquabiliter proferri, quæ velut retardari
debeant.

Consistit autem tota hæc emendatè pro-
nunciandi ratio, quantum ad vocis moderatio-
nem attinet, Primum in tempore seu quantitate
Syllabarum, quæ vel longæ sunt, vel breues. Qua-
rum discrimen, vt in scansione seu mensura Me-
trorum sentitur: Ita etiam in soluta oratio-
ne pronuncianda debebat obseruari, vt longæ sylla-
bæ duplo vel triplo porrectiore mora, quàm bre-
ues syllabæ proferrentur: Sicut Musici certam
mensuram voces distinguunt, & breuem ac semi-
breuem productiore sono efferunt, quàm mini-
mam aut semiminimam.

Secundò in Tonis seu Accentibus, qui sunt
velut indices syllabæ vel eleuandæ, vel inflecten-
dæ, vel communi & graui tenore pronuncian-
dæ. Etsi autem fundamentum Tonorum est
quantitas syllabarum: tamen hæc qualitates &
velut colores sonorum, qui Toni nominantur:
toto genere differunt à tempore seu quantitate
syllabarum, quæ pedes orationis certos consti-
tuit.

Vt autem Græci ex vltimæ syllabæ, ita Læ-
tini ex penultimæ quantitate de Tonis iudi-
cant: quæ si breuis est, accentus semper (quan-

PROSODIA.

Quocumque sit ultima) in antepenultimam transfertur. Sin longa est penultima, in eadem manet accentus. Si penultimam natura longam sequitur brevis, inflexa voce penultima esseretur, Sin longa acuta In dissyllabis, accentus semper est in priore, neq; vnquam in latino sermone. vltima polysyllabae dictionis acuitur vel inflectitur, teste Fabio lib. 12. cap. 10. & lib. 1. cap. 9. Sed posteriores, distinctionis & vitandae ambiguitatis causa, vltimae etiam syllabae tonum interdum addunt, vt palam, aduerbium: palam, nomen: falso, aduerbium: pone, prepositio: pone, verbum: Deum pro Deorum, &c.

Tertio in Aspirationibus vocalium vsitatis. Nam in lingua latina, nulli consonanti aspirari, Cicero in Oratore scribit. Legant autem studiosi de Aspiratione, eruditissimum Iouiani Pontani libellum, qui in principio secundi Tomi operum ipsius habetur.

Quarto. Rerum etiam, quae oratione explicantur, ratio habenda est. Quae vt graues, lenes, atroces, miserabiles, &c. sunt, ita etiam sono vocis graui, summisso, contento, inflexo pronunciarı debent, Sed haec ad Rhetoricam pronunciationem magis, quam ad Prosodiam pertinent.

Nota.

ETYMOLOGIA.

Nota passionum, ut vocantur, Hyphen, Apostrophus & Diastole, ad Orthographiam pertinent.

ETYMOLOGIA, proprias & genuinas vocabulorum omnium significationes et origines: & discrimina casuum et inclinationum in singulis dictionibus, considerat.

De priorē parte, supra, admonitionem brevem recitavi.

De posteriore, qua singularum octo orationis partium discrimina & proprietates et accidentia omnia explicantur: passim in omnibus Grammaticorum libellis præcepta tradi solent. Ex quibus omnibus, unicum tantummodo libellum, de prudentis & fidi præceptoris consilio, eligant pueri, cuius Regulas diligenter & accurate ediscant.

Vt autem præcipue & ferè sola partes orationis sunt, NOMEN & VERBUM: ita in Nominibus, Species nominum varias, & Regulas de generibus et casuum inflexionibus: in Verbis itidem genera, & formationes temporum in singulis Coniugationum modis, præcipue considerari et disci oportet.

PRONOMINA quindecim, & Participia, ferè cum Nomine congruunt, nisi

F 4

quod

ETYMOLOGIA.

quod pronomina semper personam certam participia etiam tempus, & actionem aut passionem significant.

ADVERBIA ferè nihil aliud sunt, quàm adiectiva verborum, quæ videlicet significationem verborum circumstantia aliqua determinant.

His cognatæ sunt quinquaginta PRÆPOSITIONES, quæ & ipsæ circumstantias aliquas verbis annectunt, & alijs orationis partibus præpositæ, significationem earum mutant, augent, vel minuunt.

CONIUNCTIONES nihil aliud sunt, quàm vincula, quæ reliquas partes & clausulas orationis coniungunt ac velut conuincunt.

Horum Syntegorematum significationes, & aliqua etiam ex parte constructio, ex Etymologie præceptis cognoscitur.

SYNTAXIS, simplices orationis partes seu verba singula congruenter & aptè inter se struere & contexere docet vt animi sensa & cogitationes planè & perspicuè indicent & declarent. Quòd cum Grammaticæ præcipuum opus ac finis sit: diligenter & accuratè à pueris, & Regule orationis rectè & congruè.

SYNTAXIS.

gruenter componendæ edisci: & exempla ad
imitatio optimorum latinæ linguæ autorum: &
exercitatio emendatè scribendi ac loquendi as-
sidua adhiberi: ac in primis diuersitas significa-
tionis earundem vocum in dissimili constructio-
ne & Syncategorematum vsu, attentè conside-
rari, debent. Pertinent autem ad hanc Gram-
maticæ partem, non modò vulgares Regulae
Syntaxeos, quæ generibus, numeris, casibus,
personis congruentibus, verba singula iungere
docent: verumetiam Phrasis, seu talis constru-
ctio verborum, quæ non modò analogiam seu
regulas Grammaticæ, sed etiam exempla &
consuetudinem veterum latinæ linguæ auto-
rum imitetur.

Deinde FIGURARVM cognitio, in qui-
bus vsitata seu regularis verborum structura &
significatio nonnihil immutatur, & nouam ve-
luti formam seu figuram induit, quam tamen
illustres autores frequentarunt. Huc præcepta
de figuris Constructionis in 2. & 6. libro Lina-
cri. Item, de Tropis, de Schematis lexeos &c. re-
ferenda sunt.

Tertiò CONCINNA & NUMERO-
SA membrorum orationis, & verborum in
singulis membris, collocatio, quæ Sententiæ
illigatæ periodis, non modò aptè inter se co-
here-

SYNTAXIS.

hæreant, verumetiam numeris & præcipue clausulis aptè cadentibus efferantur. De hac concinna et numerosa orationis constructione, Diomedes libro 2. artis Grammaticæ copiose præcipit.

Nunc verò tres illi præcipui & proprii Grammaticæ loci, de Phrasi latine lingue, de Figuris, & de Compositione, in præceptis Rhetoricæ elocutionis tradi solent. Sicut & Cicero in Oratore perfecto, hanc construendæ orationis rationem diligentissime demonstrat.

Quarto ad Syntaxin et Prosodiam pertinet etiam Metrorum seu versuum aptè construendorum ratio, quæ legitima pedum compositione, certo numero modoq; finita, constat. Hæc in præceptis Prosodiæ sola ferè tradi hoc tempore solet: dū rectè pronunciandi ratio, quæ proprium Prosodiæ munus est, magna ex parte amissa, negligitur.

Hactenus ostendi, & causas, quæ ad Grammaticen sedulo discendam singulos mouere debent: & finem Grammatices, ac media ad eum assequendum necessaria: & qui loci in singulis Grammaticæ partibus vtilissimi & maxime cognitu necessarij sint.

Nunc pauca etiam de Scriptoribus Grammaticæ præcipuis, & lectione dignissimis, adiungam. Nec de præceptoris Philippi libello Gram-

SCRIPT³ GRAMMAT.

Grammatico, omnibus numeris iam absoluto, et summam totius artis perspicue et planissime comprehendente dicam plura, cum superius monuerim huius autoris libellos Methodicos in singulis artibus rectissime initio discantibus proponi.

Vt autem omnes artes bifariam tradi solent, Nam incipientibus summa artium breues et in compendium redacta proponuntur: Deinde alij alias artium partes integre et perfecte tractandas suscipiunt. Ita etiam Grammatices studiosis, in plerisque scholis initio videmus proponi breuissimam Donati Isagogen: Qui Romae, circa annum a nato Christo 360. Grammaticen docuit, vbi etiam D. Ieronimus se eo praecceptore usum esse significat.

Extant autem praeter hanc, quae omnium puerorum manibus teritur, Etymologiae Epitomen, alij tres Donati Libelli, succincta breuitate et eruditione commendati, quorum primus Orthographiae et Prosodiae initia, de literis et Syllabis, earumque Temporibus et Accentibus, breuissime complectitur. Altera de octo orationis partibus, earumque accidentibus differit: quam editionem seu Artem secundam vulgo nominant. Tertius de Figuris et de vitijs sermonis Grammatici, de Metaplasms, vsitatae Orthographiam et Prosodiam, seu scribendi et
pro.

SCRIPTORES

pronunciandi rationem mutantibus (quos, cū in-
inscite vsurpantur, Barbarissimos vocant) De E-
nalla e partium & Accidentium: De Schema-
tis Lexeos sedecim: De Tropis 12. breuissimè
præcipit.

Omniū autem breuissima Gramma-
tices Epitome est, quæ Asperi Iunioris nomine
circumfertur, cuius etiam in Terentium Scho-
lia, Donati & Cornuti commentarijs adiuncta
leguntur.

Totam verò artem Grammaticam accu-
ratissimè & copiosissimè libris 12. explicauit
Priscianus, Qui tempore Iustiniani Imperato-
ris Constantinopoli vixit, circa annum à na-
to Christo 530: Quem velut fontem totius ar-
tis vberimum & in omnibus ferè partibus
Grammaticæ, etiam minutissimis, supersticiosè
diligentem, ac curiosum: præ ceteris omnibus
studiosi sedulò legant. Is primum Librum, tan-
tummodo in literarum notura & accidentibus
explicandis consumit. Secundo libro de Sylla-
bis, de numero partium orationis, de Nomine
& Speciebus Nominum: Ac de his etiam toto
libro 3. & 4. prolixè & subtiliter disserit.
Proximis tribus Libris Genera & casus Nomi-
num pertractat. In Octauo, Nono & Deci-
mo, de verbis agit. In Vndecimo de Partici-
pijs.

GRAMMATICA.

pp̄s. In sequentibus duobus de pronomine. In reliquis tribus de Præpositione, Aduerbio & conjunctione. In decimosextimo & decimoctavo, de Syntaxi.

Apollonius autem, & Herodianus Apollonij filius, quos se in tota arte potissimum sequi Priscianus aliquoties fatetur, circa annum Christi 150. & 060. tempore Imperij Antoninorum vixerunt, testa Suida.

Aristarchus autem ille celebris Grammaticorum princeps & Poetarum censor, tempore Ptolomæi Philometoris circa annum Mundi 3800. floruit. Aristarchi præceptor fuit Aristophanes Bizantius, qui Callimachum puerum audiuerat.

Diomedes artem mere latinitat̄is puræq; eloquentiæ magistram, vt ipse definit, tribus libris complexus est. In primo, elementa de octo orationis partibus, suo quodam peculiari modo & ordine exponit, & exemplis veterum Poetarum illustrat. In secundo, duas partes Grammaticæ ὀργανικῶν καὶ ἐξηγητικῶν discernit: Et præcipuos ὀργανικῶν seu Methodicæ Grammaticæ locos, 1. De literis singulis. 2. De syllabis & earum temporibus, accentibus & pronuntiatione distincta. 3. De figuris & vitijis latini sermonis, in Orthographiâ, Prosodiâ, Syntaxi,

SCRIPTORES.

Syntaxi, de Schematis lexeos, de Tropis. 4. Et de structura seu compositione orationis numerosa & concinna, eruditè & breuiter explicat. Tertius liber totus in re Metrica, & pedum ac carminum ratione consumitur.

Extant et alij quidam veterum Grammaticorum Libelli eruditi, quibus non integram artem, sed partes tantum Grammaticæ aliquas complexi sunt, vt M. Terentij Varronis Tres libr ad Ciceronem scripti, de Etymologijs seu origine verborum in lingua latina. & totidem de analogia, doctissimi & cognitu dignissimi.

Quintilianus etiam libro primo, secundo & octauo, bonam Grammaticæ partem, addita censura et iudicio, de prima puerorum institutione, & regulis sermonis Latini, grauissimo repetit.

Phocas de Nominum generibus tantummodo, et inflexionibus, et de præteritis perfectis verborum, precipit.

Victorinus Afer, quem inter ceteros præceptores suos Diuus Ieronymus etiam recenset. Quatuor libros de enunciatione literarum, Orthographia & metris comicis reliquit.

Terentianus Carthaginensis, de literis, Syllabis, pedibus et varijs metrorum generibus, carmine scripsit, circa annum Christi 380.

Sextis

GRAMMATICÆ.

Sexti Pompeij Festi & Nonij Marcelli breuia et erudita Lexica, de significatione & proprietate veterum verborum lingue latine extant adiuncta Nicolai Perotii commentarijs in Martialem, quibus titulus est Cornucopie.

Valerij Probi, quem inter doctissimos Grammaticos aliqui numerant, nihil vidi præter interpretationes literarum, quibus antiqui integras dictiones compendij causa notare solebant: & indicationes diuersarum lectionum in Bucolicis & Georgicis Virgilij.

Seruij Grammatici et Philologi, quem circa annum Christi 400. vixisse ex Macrobij Saturnalibus coniectura sumi potest, celeberrimi in opera Virgilij et vtriusq; Donati artem commentarij, omnibus noti sunt.

De reliquis veteribus Grammaticis, vt de Hygino, Augusti liberto, cuius Astronomicorū adhuc reliquum est: De Dydimō Chalcentero & ceteris ὀμωυυμοις, de Plinij libris Grammaticis, De Nigidio Figulo, et reliquis quorum A. Gellius et Tranquillus mentionem faciunt: De Papyriano, cuius decem libros de Orthographiis Tortelius citat: De Gryllo, &c. nihil dico, cum libros eorum non viderim, & magna ex parte non amplius extare existimem.

SCRIPTORES.

Ex recentioribus, qui intra annos centum Grammaticæ præcepta ediderunt, in primis eruditorum calculo commendantur, Rudimentorum Nicolai Perotti diligentia: Institutiones Aldi: Rudimenta & commentarij Grammatices Niniuitæ seu Iohannis Despautery, cuius Proso diam omnium accuratissime scriptam, Iacobus Micyllus magna ex parte in suos de re Metrica libros transtulit, Spica, Epitome, Thesaurus, Versilogus &c. Antonij Mancinelli. Antonius Nebrissensis Hispanus, cuius in omnibus etiam cæteris artibus doctrinam excellentem, Ludouicus Viues, multis in locis honorificè celebrat, Institutiones Iacobi Henrichmanni professoris in Academia Tubingensi, quas præceptor noster Philippus puer didicit, & in prima suæ Grammaticæ editione plerisque in locis imitatus est:

Ex his omnibus vnum tantummodo præceptores eligant, & pueris explicent. Nec ullos interea alios libros Grammatices aspiciant pueri donec Summam artis recte & integre ex vno solo autore didicerunt. Hac cognita, Prisciani & Diomedis lectionem prouectiores, & qui alios docere volent, adiungant. Cæteros perlustrare obiter, & præsertim veteres ad consulendum in promptu habere, satis est.

DE STV.

DE STUDIO
DIALECTICES
RECTE IN-
STITVENDO.

INGENIOSO ET
MODESTO IUVENI, CHRIS-
TOPHORO GERDENERO, Lube-
censi, amico suo, DAVID
CHYTRÆVS S. D.

HAbes Christophore carissime, quas
de primo fonte, & vtilitatibus, ac fi-
ne artis Dialecticæ, & de vtilissima
ratione discendi ac exercendi artis præce-
pta, & de Scriptoribus horum præcipuis,
commonefactiones in Schola tradidi. Eas
tibi & alijs æqualibus tuis, diligentiam &
assiduitatem in studijs egregiam adhiben-
tibus, magno vsui & adiumento, in præ-
ceptis Dialectices rectè discendis, & ad
vsu transferendis, futuras esse, spero.
Sed maioris vtilitatis fructum vobis to-
ta hæc Dialecticæ cognitio & tractatio
præbebit, si memineritis eam, non finem
studiorum nostrorum, se instrumentum
G tantum-

EPISTOLA

tantummodo, & commune organon esse,
ad summas illas artes, quæ rerum doctri-
nam continent, & vitam humanam gur-
bernant, & tuentur, rectè percipiendas &
propagandas necessarium.

Ut autem ineptus Architectonicæ di-
scipulus fuerit, qui in normis a seijs, dola-
bris, planulis, runcinis, cochleis, & reli-
quis Architectonicæ instrumentis com-
parandis vel poliendis totam ætatem con-
sumat: domum nunquam ædificet: ita
inutiliter & frustra in studijs versabun-
tur, nec suæ vel aliorum utilitati commo-
disq; seruiant, qui præceptis Artium di-
cendi & linguarum solis, perpetuò in-
cumbent, nec in cognitione Artium, quæ
de rebus diuinis ac humanis rectè sentire
docent ac iudicare: nec in rebus bonis ac
vitæ salutaribus perspicua & diserta ora-
tione vel scriptione explicandis, vim &
usum Dialecticæ experientur. Certè in-
tra vnius anni spacium, & tradi in Scho-
lis integrè, & disci præcepta Dialecticæ,
ad rectè de rebus omnibus iudicandum
& dicendum maximè necessaria & utilia,
percommode possunt. Quibus perce-
ptis, statim progrediendum est ad cogno-
scen-

DEDICATORIA.

scendas Methodos & summas Artium,
quæ sapientiæ & eloquentiæ fontes conti-
nent, & ad duos hosce studiorum nostro-
rum fines, videlicet, ad rectè de rebus o-
mnibus sentiendum, & facultatem bene
loquendi, ac scribendi plurimum adfe-
runt adiumenti. Quales sunt doctrina de
vero Deo, doctrina virtutum & legum,
cognitio naturæ rerum, & in primis Ani-
mæ & corporum nostrorum, Mathema-
ta, Ars Medica, &c.

Hæ artes, Ecclesiæ & Reipublicæ in-
primis necessariæ sunt, & vitam huma-
nam potissimum gubernant & tuentur.

His assidua exercitatio rectè loquen-
di ac scribendi adiungenda est. Quam le-
ctione diligenti & imitatione rectè loque-
tium, & præceptis etiam ac Regulis Dia-
lecticæ & Grammaticæ gubernari oportet.
Itaq; de utriusque artis, Grammaticæ
& Dialecticæ studio, rectè instituendo,
Admonitiones coniunctim tibi inscripsi.
Et amanter à te peto, vt hanc mei erga te
studij & benevolentiae significationem
qualemcunque tibi non sinas improbari.

Datum Rostochij, Pridie Calendas

Martij, Anno 1563.

G 2

DIA.

DE STUDIO
DIALECTICES
RECTE SVSCI-
PIENDO.

Diuinitus insitum est mentibus humanis
lumen, quo vt oculis res propositas aspi-
cimus, & colorum discrimina dijudicamus, ita
Deum & res alias etiam non subiectas oculis a-
liquomodo agnoscimus, ac vnum & multa dis-
cernimus, & ordinem rerum, distinctionem,
consequentiam, & ratiocinationum metas in-
telligentes, via & ratione certa de re proposita
differimus & disputamus.

Hoc naturale lumen orationis humana est
Dialectica, ostendens viam & rationem recte
& integre cognoscendi, & ordine ac perspicue
explicandi, & iudicandi, omnia, que in dispu-
tationem hominum venire possunt.

Cum autem hoc nature lumen in plerisque
hominibus sit obscurius & languidius, & sepe
aberrer: immenso Dei beneficio, precepta artis
Dialecticæ, perpetua & certa, accedunt, ab He-
roicis artificibus, partim ex illa naturali luce
rationis humane, partim ex longa obseruatione
et exemplis bene differentibus extracta.

Que ars vere est organon & Manus vni-
uersæ,

UTILITAS.

uersæ Philosophiæ, & fons ac regula & reluti
mater omnium bonarum artium reliquarum :
monstrans principia & fontes ac causas certi-
tudinis reliquarum artium : & rationem con-
stituendi, & rectissimam viam & ordinem dis-
cendi & docendi omnes artes, & iudicandi om-
nia cæterarum artium opera ostendens : atque
vnâ continens omnem, & perspiciendi, quid in
quaque res sit, scientiam : & iudicandi quale
quidq; sit : & ratione ac via disputandi, vt in
lib. 2. de finibus Cic. inquit : Et alioquin exer-
citatio Dialecticæ, per sese ingeniorum acumen,
perspicaciam, & celeritatem in negotiorum
fontibus, & controuersiarum momentis, & pru-
dentiam ac dexteritatem in iudicando & di-
cendo auget & confirmat.

Quòd si nullum aliud in Dialecticis præ-
ceptum præter vsitatas illas, & paucas Metho-
diquæstiones traderetur, quæ in qualibet re rectè
discenda & docenda monent, primum Defini-
tionem quærendam esse : deinde Partes, seu spe-
cies rei discerni, & cuiusq; vim definitione de-
clarari : tum Causas euolui : & Effectus seu
Officia indicari : & cognata seu similia & Ex-
empla conferri : & Pugnancia diuelli & reijci
oportere : Tamen nulla oratione huius vnici
& verè diuini præcepti utilitas & amplitudo

DIALECTICA ECCLE-

in omni genere vite & doctrinarum posset exhauriri. Verè enim θεός ἡμῖν οὕτως παρέδωκε σκοπεῖν καὶ μαθαίνειν καὶ διδάσκειν ἅλλῃς μίαν ἰδέαν ζητῶντας καὶ πάλιν διαγῶντας &c. id est, Deus ipse nobis hanc rationem considerandi res omnes, et discendi ac docendi nos inuicem per definitiones et diuisiones tradidit: vt in Philebo Platonis grauissime scriptum est.

Ac etiamsi omnes ceteræ artes et professiones, munus suum sine Dialectica possent obire: ad quas tamen rectè discendas et docendas non minus necessarium organum est Dialectica, quàm hoc aere aut cibo ad vitam corporis sustinendam opus est. Tamen Ecclesia Dei nullo modo Dialecticæ adiumentis carere potest.

Vt enim doctrina cœlestis rectè, distinctè, iusto ordine & perspicuo doceri & explicari & erroribus ac corruptelis dextrè & clarè refutatis, defendi et retineri possit: assiduis definitionibus, distinctionibus, argumentis & Elenchis opus est.

Itaq; Deus ipse, cum doceri & disci veram de se doctrinam, & veritatis corruptelas euidenter confutari iubet: simul etiam Dialecticæ studium, quæ sola omnem rectè docendi,

con.

S I Æ N E C E S S A R I A .

confirmandi et refellendi rationem monstrat, seuerissimè nobis præcipit & commendat, Matthæi 23.

1. Timoth. 3. Tit. 1. Oportet Episcopum διδασκαλικόν, id est, idoneum ad docendum esse: & constanter retinentem veram doctrinam, ut possit et exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes ἐλέγχειν id est, dextrè & eruditè refutare, & errores conuincere, euidenter monstratis locis & causis imposturarum, & deducto contradicente ad normas seu κριτήρια certitudinis, ubi se diuina voce ἐλέγχεισθαι seu conuinci sentiat.

2. Timo. 1. iubet doctores Ecclesiæ ὑποτύπωσιν ἔχειν ὑγιαίνοντων λόγων, id est, certam formam seu methodum & summam veræ & sanæ de Deo doctrinæ habere, & commendare fidelibus hominibus, qui idonei sint ad alios docendos. Et paulò post iubet ὀρθωτομένους τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, hoc est, rectè secare seu rectè diuidere verbum veritatis. Nam in doctrina Christiana necesse est assidue & accuratis limitibus distingui, Legem & Euangelion, Iusticiam fidei & politicam, peccata in sanctis manentia & non manentia, Ministerium Euangelij & gubernationem politicam, species legum diuersas, veram et falsam Ecclesiam &c.

DI A L E C T I C A E

Ac profectò in Ecclesia, si quis præceptorem aut ducem, qui rectè definire & diuidere seu discernere diuersa & eruditè distinguere sciat, καὶ εἰς ἕν καὶ ἐπὶ πολλὰ πεφυκότα ὄρα, vt Plato loquitur: huius sibi tanquam Dei vestigia studiosè & reuerenter sequenda et colenda esse statuatur.

Itaque propter Dei gloriam & Ecclesie salutem diligentius etiam & studiosius Dialecticam discamus. Sicut & Plato hunc vltimum finem Dialecticæ constituit, vt Deo grata, & hominibus salutaria dicere & facere possimus.

Verba Platonis digna memoria in Phædro hæc sunt: Ἐὰν μὴ τις κατ' εἶδη διακρίσῃ τὰ ὄντα, καὶ μὴ ἰδέα δῶατος ἢ καθ' ἕν ἕκαστον πρὶ λαμβάνειν, οὐ ποτ' ἔσται τεχνικός λόγων πέρι, καθ' ὅσον δῶατον ἀνθρώπων τὰ ἅπαντα ἢ ἐν μήποτε κτήσῃ ἄνευ πολλῆς πρᾶγματείας. ἢ ἢ οὐχ ἕνεκα τοῦ λέγειν καὶ πρᾶττειν πρὸς ἀνθρώπους δεῖ διακρίσθαι τὸν σόφρονα, ἀλλὰ τὸ δεοῖς κεχαρισμένως μὲν λέγειν δῶαται, κεχαρισμένως δὲ πρᾶττειν τὸ πᾶν εἰς δῶαται, hoc est, Nisi quis in species suas discernere res de quibus dicendum est, & vnāquamq; vna definitione complecti possit, nunquam, quo ad homini possibile est, Ar-
tem

F I N I S .

tem bene dicendi assequetur. Hanc vero sine longo studio & diligentia nemo adipisci poterit. Quam non eo sine vir sapiens suscipere & colere debet, ut erga homines quæ oportet, docere & agere possit, sed ut DEO GRATA dicere & GRATA FACERE pro sua virili possit.

Qvod verò ad rationem rectè & utiliter discendi Dialecticam attinet: ut in omnibus cæteris artibus, & vitæ consilijs & actionibus rectè instituendis, ita in Dialectices etiam studio, Finem initio sibi propositum discen-tes habeant, ad quem velut ad metam, omnia Dialecticæ præcepta colliment, & in ijs rectè et accuratè agnoscendis potissimum elaborent quæ maximo ad finem artis assequendum & exer-sendum vsui esse possunt.

Est autem FINIS DIALECTICÆ, & officium proprium, rectè discere & docere, hoc est, in omnibus doctrinis, rectè, ordine, & integrè, cuiuscunque rei propositæ naturam inuestigare seu discere: & vera à falsis, certa ab incertis discernere & dijudicare: & rectè, ordine ac perspicuè alios de re proposita docere.

Ad hunc finem Dialectices assequendum &

G S

exer-

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚῆ

exercendum, DVÆ PARTES artis, seu duo
media & instrumenta, imprimis necessaria sunt,
INVENTIO ET DISPOSITIO, seu
ΤΟΠΙΚῆ & ΚΡΙΤΙΚῆ.

INVENTIONIS partes seu LOCI
Decem sunt.

1. Nomen.
2. Definitio.
3. Diuisio.
4. Causa.
5. Facta.
6. Subiecta.
7. Adiuncta.
8. Comparata.
9. Opposita.
10. Testimonia.

Hi Loci seu fontes Inventionis, prima &
precipua pars sunt Dialectica: & quatuor
insignes utilitates in omni genere studiorum &
vite adferunt.

Primum enim, monstrant rectissimam
viam et ordinem discendi seu inuestigandi ac
penitus cognoscendi cuiusq; rei naturam, ita vt
nihil effugiat discentem, quod ad rem proposi-
tam recte intelligendam & explicandam per-
tinet.

Secundo, sunt eruditissima & optima Me-
thodus

LOCORVM VSVS.

Modus seu via dicendi, qua duce, omnia, de quibus inter homines quæri, disputari & dici potest, rectissime docentur et explicantur.

Tertio, Sunt indices & velut thesauri, ex quibus rationes & argumenta ad omnes quæstiones confirmandas aut refutandas accommodata, erui et depromi possunt.

Nec quicquam aliud sunt Loci Inventionis, in omnibus generibus causarum, in Rhetoricis, quam horum decem locorum riuuli.

Quarto, Sunt regulæ certitudinis & regulæ ac amussis iudicij de veritate & falsitate propositionum in omni argumentatione: & sunt normæ refutationis falsorum argumentorum seu Sophismatum, quæ specie veritatis fucata, proponi solent.

Alter pars Dialecticæ est DISPOSITIO, cuius duo summa genera sunt, SYLLOGISMVS (nam ad hunc ceteræ argumentationis species omnes referrî possunt) & METHODVS, seu dispositio multarum & variarum rerum, certa via et ratione procedens, per quam facilius & rectius tota res doceri ac percipi potest. Ac in artibus constituendis METHODVS est certa via & ratio, aptè disponendi & ordine explicandi singulas integræ alicuius doctrinæ vel disputationis partes.

ORDO PARTIVM

partes: progrediens à certo initio per intermedia, donec ad finem et metam artis perueniat, et omnia præcepta suo quolibet loco collocata, sic inter se connectat, vt vnum veluti corpus artis integrum, constans omnibus membris rectè et eleganter inter se coagmentatis, absoluat.

Hæc forma constituendi & explicandi integras artes, Methodus generalis vocatur: cuius pars seu organum est, Methodus specialis, quæ adhibitis instrumentis, definitione, diuisione, causis, effectibus &c. singulas materias seu partes integræ artis explicat et euoluit.

SYLLOGISMVS est vnius argumenti seu mediij aut probationis, ex locis inuenta, cum partibus quæstionis propositæ, apta & firma dispositio: quæ velut lydius lapis seu regula est, ostendens & dijudicans, an vera, certa et firma sit connexio in propositione dubia: an verò incerta, dubia, et fallax. Ideoq; κριτικὴ hæc pars Dialecticæ à veteribus nominatur, quia syllogismus est amussis iudicij de quæstione proposita, quam veram aut falsam esse statuit.

Sunt autem partes Syllogismi PROPOSITIONES, quarum natura & varietati explicandæ peculiaris liber vsitatè tribuatur. Sed iudicium de propositionibus, an veræ aut falsæ

DIALECTICA.

falsa sint: ex quatuor illis *μετρησις* certitudi-
nis, et locis Dialecticis potissime sumitur.

Hæc summa & breuissima artis Dialecti-
cæ partitio et epitome est. Cùm qua, etiamsi vsi-
tata tradendi ratio nonnihil discrepare videtur,
in qua partes Dialecticæ recitantur, Definitio,
Diuisio, Argumentatio et Refutatio: & prædi-
cabilium, prædicamentorum, definitionum, &
diuisionum doctrina seorsim à locis Dialecticis
tractari solet, tamen summa explicationis ferè
eodem redit. Cuius Series & *ἀνοδος*, vt à
rudioribus intelligi rectius possit: breuiter osten-
dam, quo ordine præcepta in Erotematis Diale-
ctica D. Philippi distributa sint.

Cùm enim subiectum Dialectices sit
Questio, hoc est, omnis res, de qua quæri, dispu-
tari, doceri, aut dici potest: & in omni re in-
uestiganda aut explicanda, primum queratur
quid res sit, & quæ sint partes rei? omnium pri-
mò in Dialecticis doctrina Definitionum et Di-
uisionum tradi debet. Sed quia omnis definitio
ex genere & differentia seu proprietatibus cer-
tis constat: primum in Dialecticis hæc vocabu-
la declarantur ex Topicis sumta, genus, speci-
es, differentia, proprium &c. & proponuntur
Tabellæ Prædicamentorum, in quibus ferè om-
nes

DIALECTICÆ.

nes res definiendæ, in tota vniuersitate naturæ certa serie inter se distributæ sunt, vt vno con-
tuitu tota naturæ rerum varietas certis finibus
inclusa, & præcipuarum artium metæ cerni, &
ex hiscè tabellis genera in definitionibus consti-
tuendis depromi possint.

Cumq; in definitionibus perpetuò inferiores
& angustiores voces seu species, Per alias com-
muniores, videlicet, genera, explicandæ sint:
Prædicabilia, in ordinibus prædicamentorum,
seu rerum cognatarum velut classibus, discer-
nunt rerum vocabula, prout magis aut minus
communia sunt, perinde ac si in scalis tribue-
rentur omnia distinctis gradibus, prout alij supe-
riores, alij inferiores essent: et ostendunt, quæ
vocabula rectè alijs iungi aut non iungi possint,
quæ necessario, quæ non necessario cohereant.
Sic Prædicabilium & Prædicamentorum do-
ctrina seruit definitionibus & diuisionibus: qui
primi et præcipui Dialecticæ inuentionis loci &
methodi instrumenta sunt. Itaque statim vsus
horum præceptorum, in Methodo seu via rectè
& ordine explicandi quæstiones seu res simpli-
ces, in fine primi libri Erotematum Dialecticæ
demonstratur.

Cum autem proximo loco, de tertia
Dialecticæ parte, videlicet de Argumentatione
quæ

P A R T E S.

quæ præcipuum coniunctæ quæstionis tractandæ instrumentum est, dici oporteret: prius toto secundo libro de Propositionibus, quæ partes sunt argumentationis, agitur. Postea primum, tertio libro, de Argumentationis forma, seu dispositione & connexionem seu consequentiam propositionum in Syllogismis simplicibus et coniunctis, & cæteris speciebus argumentationis, præcepta traduntur. In Quarto libro de materia argumentorum & locis Dialecticis autor differit, ex quibus, media, seu probationes, in argumentatione depromi solent: Et de κριτηρίοις seu normis certitudinis, ex quibus de propositionum syllogismi veritate aut falsitate iudicatur.

Postremo, Quartam Dialecticæ partem de Confutatione, seu rationem vitiosa argumenta soluendi attexit.

Hoc ordine in Scholis vsitatè præcepta Dialecticæ, ad Organi Aristotelici seriem magnæ ex parte disposita, doceri solent. Cum quo etiam verus Diuisio Dialecticæ in τοπικὴν ἢ κριτικὴν, id est, INVENTIONEM & iudicium, congruit, quam Cicero & Quintilianus recitant. Cum eim Dialecticæ seu rationis benè differendi partes sint, definitio, diuisio, argumentatio, vel ἀποδεδεικτὴ seu necessaria, vel διαλεκτικὴ seu probabilis, vel σοφιστικὴ seu falsa et fallorum

EXERCITATIO

forum argumentorum & ἀλυσίς, vel refutatio:
Harum partium omnium materiam, suppeditat
τοπικὴ seu inuentio, cuius præcepta in primo
& quarto Dialecticæ traduntur. Nam ex topi-
ca seu locis, omnium definitionum, diuisionum
& argumentationum materia depromitur.

Et has partes omnes expendit & gubernat
IUDICIUM, vel de Materia seu Inuentione
ipsa, seu propositionibus, an veræ vel falsæ sint:
cuius iudicij normæ sunt quatuor κριτήρια cer-
titudinis & loci Dialectici: Vel de forma seu
dispositione Inuentionis, seu connexionæ & con-
sequentia propositionum in argumentatione, cu-
ius normæ sunt præcepta de Syllogismo & regula
consequentiarum. Vel de plurium & variarum
rerum ac argumentorum dispositione, cuius nor-
mæ sunt leges Methodi.

Sed de ordine & modo tradendi præcepta
Dialecticæ, modò vera, vtilia, propria & me-
diocriter disposita tradantur, non opus est inci-
pientes nimium anxios esse.

De vsu potius & exercitatione Diale-
cticæ, in hominum sapientum scriptis & dispu-
tationibus rectè intelligendis ac explicandis, &
in omni nostra oratione, scripto, aut disputatio-
ne, prudenter & rectè componenda, solliciti si-
mus.

Non

DIALECTICÆ.

Non enim eò discuntur præcepta Dialecticæ, tantum vt sciantur, vel vt in vmbra et Scholis homines ociosi de ijs digladiari possint, sed vt in vsum & aciem producantur, in explicatione doctrinæ de Deo, & omnium artium studijs, & negotijs Reipub. & communis vitæ rectè tractandis, quæ ratione & ordine & oratione potissimum reguntur.

Est igitur hæc utilissima & vnica Dialecticæ rectè discendi ratio, vt Primum, Præcepta Artis, de Locis Inventionis, de Syllogismo, de Ratione soluendi & Methodo, maxime necessaria & utilia, & exemplis perspicuis illustrata, ex vnico tantum libello eruditè summam artis complectente, integrè ad verbum ediscantur, & in animo memoriaq; penitus infixæ teneantur.

Deinde Exercitatio accedat, quæ in discendo, in scribendo, in disputando, in docendo, in retexendis & explicandis aliorum scriptis & disputationibus, præcepta Dialecticæ in actum & vsum deducat.

Quatuor autem genera sunt exercitationis Dialecticæ, in quibus præcepta artis benè cognita, etiam iuniores, ad rerum magnarum tractationem & vsum, rectè & utiliter transferre poterunt.

H

Primum

EXERCITATIO

Primum, in Discendis artibus, ad quas de consilio præceptorum aut parentum singuli adhibentur, aut alioquin in communi vita, Quæcunq; res seu questio simplex ad cognoscendum proposita fuerit: eamq; per decem Locos Inventionis seu questiones Methodi ordine ducere & explicare studeant.

Et primum, Nomen rei, seu vim & proprietatem vocabuli. 2. Definitionem rei. 3. Divisionem seu partes rei, & singularum definitiones. 4. Causas Efficientes, Adiuuantes, Materiam, Formam, Fines seu vsus. 5. Effectus. 6. Subiecta. 7. Adiuncta. 8. Comparata seu similia & exempla. 9. Opposita seu pugnancia. Vltimo Testimonia inuestigent & patefaciant, quantum cuiusq; rei natura patitur. Non enim omnes materiae per omnes locos duci possunt.

Huius primæ exercitationis Dialecticæ illustria exempla studiosi proposita habent in quotidianis lectionibus doctrinæ Christianæ, cuius singulas partes seu locos, vt de Deo, de Lege Dei, de peccato, de Bonis operibus & c. hac methodo Dialecticæ in Examine ordinandorum euolui & illustrari audiunt.

Sic Cicero summam doctrinæ Philosophicæ de Deo, in lib. 2. de natura Deorum: doctrinam de virtute in officijs: Doctrinam de Affectibus

in 4

DIALECTICÆ.

in 4. Tusculana, hac simplici & rectissima methodi Dialecticæ via explicavit.

Eadem methodo omnes doctrinæ Physicæ locos perspicuè & luculenter exposuit Iohannes Velcurio. Et pleræq; virtutum appellationes, iuxta hos Inventionis & Methodi Dialecticæ locos, in Ethicis declarata sunt, & in libello, cui titulus est Regule Vitæ.

SECUNDO. Cum quæstio aliqua seu Thema coniunctum, discendi aut disputandi causa proponitur: operam dent studiosi, vt ex locis Dialecticis medium inueniant, seu probationem, seu Argumentum, quod cum partibus quæstionis legitimè dispositum, ostendat, an propositio vera aut falsa sit, vel an prædicatum & subiectum rectè aut perperam inter se coniungantur.

Vt autem hæc ratio contexendi Syllogismos & confirmandæ aut refutandæ quæstionis coniunctæ, facilius & rectius à studiosis exerceri possit: viam quandam & rationem eius suscipiendæ breuissimè ostendam.

Cuiuslibet quæstionis aut propositionis duæ sunt partes seu dictiones simplices, videlicet, Subiectum & prædicatum.

Harum vtramq; adolescens ducat ordinè per locos inuentionis seu quæstiones Methodi:

H 2

& iu-

EXERCITATIO

Et inuestiget aut conquirat, primùm Subiecti
deinde Prædicati definitionem, genus, species,
differentiam, proprium, partes, causas, effectus,
adiuncta, cognata, pugnancia, &c.

Inuentam definitionem, partes, causas, ef-
fectus, primùm disponat adolefcens cum Prædi-
cato Quæstionis propositæ, & habebit Maiorem
in Syllogismo.

Deinde eandem definitionem, partes,
causas, &c. iungat Subiecto quæstionis, & ha-
bebit Minorem. Inde Conclusio sua sponte se-
quetur.

Exempli causa.

Anabaptistæ quæstionem mouent, An MA-
gistratum gerere Christiano concessum sit.

Partes Quæstionis simplices sunt, Magi-
stratus, & concessum esse Christiano. Hæc duo
vocabula duco per locos Dialecticos, quantum
cuiusq; natura patitur. Et primùm subiectum
seu vocabulum Magistratus.

1. Definitio. Magistratus est potestas à Deo
ordinata, & armata gladio, vt sit custos et exe-
cutor legis, & defendat innocentes, & scelera-
tos puniat.

Genus est, potestas à Deo ordinata.

Species sunt, Reges, Principes, Iudices,
Consules, &c.

Causa

DIALECTICÆ.

Causa efficiens est, Deus instituens & approbans Magistratum.

Effectus seu officia sunt, custodire & exequi legem Dei in genere humano, tueri pacem, punire sceleratos, defendere innocentes.

Exempla sunt, David, Iosias, Constantinus magnus, Theodosius, &c.

Hæc singula disponam, primò cum Prædicato, deinde cum subiecto Quæstionis propositæ.

1. Definitionem. Potestatem à Deo ordinatam, &c legitime gerere Christianis licet. Magistratus est potestas à Deo ordinata, &c. Ergo Magistratum gerere Christianis licet.

2. Species. Regis aut Principis aut Iudicis officium obire Christiano licet: vt scriptum est, Reges erunt nutricij tui. Et nunc Reges intelligite, erudimini iudices terræ: Seruite Domino in timore &c. 2. Paralip. 19. Iudicium Domini exercetis.

Reges, Principes, Iudices, sunt Magistratus. Ergo Magistratum gerere Christiano licet.

3. Causam efficientem. Omnia quæ Deus instituit & approbat, sunt concessa Christianis, pro cuiusq; vocatione.

Magistratum Deus instituit & approbat.

Ergo:

H 3

4. Effe-

EXERCITATIO.

4. Effectus. Custodire legem Dei, tueri pacem, punire improbos, & defendere bonos, est concessum Christianis, Magistratus est custos legis Dei & pacis, & est honori bono operi & terrori malo. Ergo Magistratum gerere Christianis concessum est.

5. Exempla. David, Iosias, Ezechias, Constantinus Magnus, Theodosius, fuerunt Christiani.

David, Iosias, & c. fuerunt Magistratus. Ergo Magistratū esse Christianis concessum est.

In prima Tusculana questio est, An Anima sit mortalis.

Argumentum seu probatio ex causa predicati materiali, videlicet mixtione elementorum sumta, Disponatur primò cum Predicato, deinde cum subiecto, & existet Syllogismus secundæ figuræ. Omne mortale seu corruptibile compositum est ex elementis.

Anima hominis non est composita ex elementis, quòd probatur ex actionibus anime mirandis & inorganicis.

Ergo anima hominis non est mortalis.

Sed hæc exempla in ipsis Dialecticæ præceptis, & enarratione Auctorum, rectius fortasse quàm hoc in loco recitantur.

TERTIVM, Exercitationis Dialecticæ genus.

DIALECTICÆ.

genus est Ἀνάλυσις, qua aliorum Autorum, Scripta & Disputationes, sapienter aut secus, contextas, resolvimus, & ad normam præceptorum Dialecticæ expendimus & iudicamus, hoc modo ut in omni Autore bono, in omni scripto & disputatione nobis ad cognoscendum aut explicandum proposita, primum Questionem, seu propositionem, totius scripti summam continentem, excerpamus. Deinde præcipua membra & argumenta, & ex quibus locis ea ducta sint, consideremus. Tertio nuda argumenta formis Syllogismorum inclusa, & ad leges Syllogismi accommodata iudicemus, an propria, certa, vera & consentanea sint, an verò aliena, falsa, inconsequentia existant.

Ornamenta verò, quæ accesserunt, & simul verborum significationes, & pondera, phrasæ & figuræ verborum, sententiarum, & amplificationum, præceptis & legibus artis Rhetoricæ & Grammaticæ examinantur.

Habent autem Adolescentes illustria huius tertij generis exercitationum Dialecticæ exempla, in omnibus Dispositionibus Orationum Ciceronis, & Epistolarum Pauli, & enarrationibus Autorum, quos in Scholis exponi quotidie audiunt.

QUARTO. Ad usum transferri præcepta.

H 4 Diale -

SCRIPTORES

*Dialecticæ à studiosis possunt, in quotidianis
DISPUTATIONIBVS, & aliorum eti-
am argumentis, ex quibus Locis ducta sint, &
an ad regulas et leges Syllogismi, qui velut Ly-
dius lapis est omnis iudicij de consequentia, con-
gruant. Hæc disputationum, præsertim de re-
bus bonis & illustribus, exercitia, & ingenium
mirificè acuunt et confirmant iudicium, & ce-
leritatem quandam ac facilitatem in negotio-
rum fontibus perspiciendis & argumentis saga-
citer inuestigandis & arte disponendis adse-
runt. Et dicendi etiam facultatem ac extem-
poralem facundiam alunt.*

*Hactenus de primo fonte & fine Artis
Dialecticæ, et de utilissima ratione discendi, &
ad usum transferendi artis præcepta, breuiter
admonuimus.*

NUNC DE SCRIPTORIBVS
DIALECTICÆ præcipuis & lecticne di-
gnis. Ac primò de ijs, qui elementa & summam
artis tradiderunt: Postea de Aristotelis Organo,
eiusq; interpretibus, pauca adiungemus.

*Vsitatissimæ verò in harum regionum Scho-
lis, & hodie dubie discantium studijs utilissima
sunt, præceptoris Philippi Erotemata, in quibus
& præcepta Dialecticæ, ad rectè iudicandum
& di-*

DIALCTICÆ.

& dicendum in prius necessaria prudenter & dextrè selecta sunt, prætermisissis argutijs, quarum nullus ferè aut rarissimus in disertorum oratione usus est: Et addita sunt præceptis illustra Exempla, quæ sum artis eruditissimè ostendunt, & simul de optimis rebus ex omnium doctrinarum generis sumtis, & de multis horum temporum controversijs difficilibus, iudicia adolescentium erdiunt & informant.

Primus atem ante annos 80. artem Dialecticam, e tenebris & labyrinthis prioris ætatis, in lucem & aciem eduxit, & usum eius monstrat RODOLPHVS AGRICOLA, tribus libris, ingeniosissimè, & pura ac splendida oratione Latina scriptis: qui totam ferè artem Dialecticam, et simul Inventionis ac dispositionis Rhetoricæ præcepta & exempla insignia implectuntur.

Nec scio, an vsquam alibi, vsus locorum seu ratio inuestigandi ex locis argumenta, & inueniendi medium syllogismi, clarius & copiosius explicetur, quàm in aureis illis 19. 20. 21. capitibus libri 2. Quæ multò faciliorem & vberiore copiam, inueniendi media syllogismorum seu argumenta & probationes, suppeditare, quàm nobile illud prioris Analytici caput, περί ευπορίας προτάσεων, & Schema
H 5 ipsum

SCRIPTURÆ

ipsum, quod pontem Asinorum vocare solent: omnes sani ex collatione facili perspicient.

Fideliter etiam & erudite hac nostra ætate, præcepta Dialecticæ eruditis ac insignibus exemplis illustrata, tum rectissimam rationem ea discendi & ad usum transferendi, tribus libris explicavit IODOCVS VVILLICHIVS, qui & Aristotelicæ præcepta, quorum in iudicando & differendo creberrimus usus est, ferè omnia complexus est: Et per cæteris, quorum hoc tempore libelli extant, eruditam Confutandi, seu aliorum argumenta e fontibus locorum diluendi rationem, adhibitis insignibus exemplis diligenter & prolixè toto libro tertio monstravit: Et tribus figuris Syllogismo, ab Aristotele traditis, quartam adiunxit, in qua medius terminus in maiore Prædicati, in Minore Subiecti locum obtinet: Quam dispositionem Mediæ & ἀπολυσθεϊσιν propositionum congruentem ad modos Bamana, Camene, Dimrai, & Frimeno, non minus constantem & legitimam ac certam esse, quàm in tribus reliquis figuris, & à Cicerone & alijs veteribus frequentissimè usurpari constat.

Eruditissima verò & elegantissima oratione latina, & subtilitate explicationis eorum, quæ acutè & copiosè ab Aristotele tradita sunt, omnes

DIALECTICÆ

omnes ceteros vincit ICHANNES STUR-
MIVS, qui omnes Aristotelis præceptiones ad-
percipiendum quale quidq; sit, & eruditè dis-
ferendum vtilis, libris quatuor comprehendit,
& simul perspicuè & subtiliter interpretatus
est. Et præter ea quæ in Scholis Aristotelico-
rum Dialecticis vulgò traduntur, de demonstra-
tione etiam Dialectica copiosius & subtilius ex-
plicauit: & totam illam prolixam prioris Ana-
lytici partem, quæ plus in se obscuritatis & ar-
gutarum, quàm vtilitatis habere vulgò iudica-
batur (de mixtione propositionum categorica-
rum & Modalium in singulis syllogismorum fi-
guris) manifestè & dilucidè lib. 2. patefecit, &
additis exemplis vsum eius indicauit.

CÆSARIUS etiam omnia ferè artis Di-
alecticæ præcepta, ordine Aristotelico comple-
xus est Decem libellis, ad primæ ætatis captum
scriptis, ex quibus ego cum in Academia Tubin-
gensi publicè prælegerentur, prima elementa
Dialecticæ puer didici. Huic in tradendo ferè
par est FRANCISCVS TITELMANVS.

VALLAM propter multorum vocabulorum
eruditæ & Grammaticas enarrationes, & cen-
suram de vulgaribus præceptis, quæ ipsa tamen
acri iudicio censenda est, vtiliter studiosi legent.

TRAPAZONTIVS Τῆς κριτικῆς præ-
cepta.

S C R I P T O R E S .

cepta breuiter complexus est : τὸ πικρὸν planè
omisit.

Nemo autem post Philippum (quod
absque inuidia & saluo causq³, meliori iudicio
dictum velim) vsum artis Dialecticæ, in diser-
torum Poetarum & oratorum scriptis rectè in-
telligendis et explicandis, facilius & vberius o-
stendit, quam PETRVS RAMVS : Qui eti-
amsi ordine præceptorum & tradendi ratione
nonnihil à vulgari consuetudine in Scholis re-
cepta discedit : tamen haud dubiè, Præcepto-
rum, quæ imprimis ad rectè iudicandum & dis-
serendum necessaria sunt, paucitate & facili-
tate : Et Exemplorum illustrium bonitate, copia
& perspicuitate : & ostensa ratione Exercendi
præcepta in Analyti, seu retexendis et iudican-
dis aliorum Scriptis & disputationibus, & pro-
prijs componendis : multis alijs antecellit.

Postquam verò hæc initia & summam ar-
tis Adolescentes ex vnico libello, vel solius Philip-
pi, vel VVillichij, vel Sturmij, vel Rami, &c.
perceperint : ad Aristotelis lectionem deinceps
accedant, Qui perfecisse hanc artem, qua in
omnibus artibus vtimur, eamq³ integram existi-
matur complexus esse Sedecim libris, quibus
ORGANI nomen inditum est.

Vt

DIALECTICA.

Vt enim in mechanicis artibus nihil sine instrumentis, ac praeque sine manu, quam ὄργανον πρὸ ὄργάνων alibi Aristoteles nominat, effici potest: Ita in omni genere doctrinarum & Artium, Dialectica commune Organum seu instrumentum est, ad recte discendum, iudicandum & differendum de omnibus rebus necessarium.

Possunt autem Argumenta Sedecim librorum Organi Aristotelici hoc modo breuiter comprehendi. Nam Isagoge de quinque vocibus seu predicabilibus, non ab ipso Aristotele scripta, sed à Porphyrio, qui annis amplius quingentis post Aristotelem vixit, ex Topicis Aristotelis collecta est.

Argumentum & Dispositio Organi Aristotelei.

ORGANON Dialecticae hunc finem habet propositum, vt de omnibus rebus, quarum cognitio expetenda est, recte & erudite differere & argumentari possimus. Huius rei efficienda instrumenta, seu partes Dialecticae, duae sunt, Inuentio & Iudicium, vel de Materia, vel de Forma, seu dispositione Argumentorum.

Inueniendi doctrinam, à veteribus acceptam
Aristote-

ORGANVM

Aristoteles, partim in κατηγορίαις, quas ab Archyta Pythagoreo primùm in Decem genera distributas esse, Simplicius & Boetius testantur: partim in secunda Sectione primi priorum: vberri- mē autem in Topicis, posterioribus Analy- tics & Elenchis, duodecim ferē totis libris ex- plicauit.

Cum enim Materia Argumentorum tri- plex sit, Necessaria, Probabilis, & Falsa seu So- phistica: rationem constituendi artes, & inue- niendi demonstrationem, seu vera, necessaria, & immota argumenta, IN POSTERIORI- BUS ANALYTICIS tradit: Qui inter ceteros Aristotelis Dialecticos Libros, velut He- sperus inter stellas, dignitate & vsu latissimē manante, excellunt. Tametsi in his quoq, multa sunt plus curiose subtilitatis, quam solida utili- tatis habentia: vt de infinitate Medij, de de- monstratione Definitionis &c. De quibus sum- ma & sine ac vsu artis rectē cognito, facile iu- dicari potest.

Rationem inueniendi de proposita questio- ne probabilia Argumenta, copiose euoluit octo libris TOPICIS, ac in secundo, circiter tre- centis Maximis, vt in Scholis vocant, seu Cata- logum Locorum recenset, ex quo in Ciceronis Topicis, & 2. de Oratore, series locorum descri- pta est.

De

ARISTOTELIS.

De SOPHISMATIBVS componendis,
& eruditè dissoluendis, DVO Elenchorum li-
bri precipiunt.

De FORMA seu Dispositione & conne-
xione Terminorum & propositionum Syllogismi,
in PRIORIBVS ANALYTICIS præ-
cepta tradit. Ac primùm Genesin, seu rationem
componendi Syllogismos in singulis Figuris, Se-
cundò Rationem inueniendi Medi, Tertio Ana-
lysin vtriusq; demonstrat. In secundo Priorum,
initio de varijs potestatibus seu proprietatibus,
Secundò de vitijs Syllogismorum, Tertio, doctri-
nam de reliquis speciebus argumentationis, En-
thymemate, Inductione, & Exemplo pertexit.

Liber πρῶτῃ ἐξ ἀκρῆς Grammaticam do-
ctrinam de Propositione, quæ etiam in principio
Analyticorum traditur, Et nobilem illam quæ-
stionem, de futuris contingentibus, explicauit.

Sunt & quatuordecim METAPHYSI-
CORVM libri magna ex parte Dialectici, par-
tim etiam Grammatici, vt reuerendum præce-
ptorem nostrum Philippum iudicare memini:
Qui hoc etiam addebat, vtilissimam Metaphysi-
corum partem esse, Grammaticas enarrationes
32. vocabulorum πολυσήμων in lib. 4. Et do-
ctrinam de causis seu κριτηρίοις veritatis &
certitudinis rerum in lib. 3. & 10.

Memi-

SCRIPTORES

Memini ab eodem, commentarium Bursæ
Montis Coloniensis, in totum Aristotelis Orga-
num, præ cæteris Scholasticorum commentis
laudari, & mihi Organon Aristotelis priuato
studio euoluenti, vna perlegendum tradi.

Non inutilis autem studiosis prouectio-
ribus, ad formandum iudicium de præceptis &
vsu artis, erit Animaduersionum Petri Ra-
mi lectio, in quibus etsi scrupulosius nonnihil &
iusto vehementius Aristotelem exagitat, sicut
ipse Aristoteles, nullius eorum Philosophorum,
qui ante ipsum vixerunt, nomini pepercit: ta-
men simul breuem & eruditam totius Organi
Enarrationem complectitur, Et sententiam ac
vsum præceptorum Aristotelis, præsertim in
posterioribus Analyticis, multò dexterius &
clarius demonstrat, quàm multi ex veteribus
Aristotelis Interpretibus, Qui præcepta ab
Aristotele coaceruata, subtiliter quidem &
copiosè explicant, sed vsum artis in Retexen-
dis & Explicandis sapientum & disertorum
hominum scriptis & disputationibus, & pro-
prijs componendis, nullum ferè ostendunt. Sicut
Aristoteles etiam, ea de causa obscurior est,
quod in Analyticis & alibi, non illustra & si-
gnificantia ac vtilia, sed Abcdaria tantùm ex-
empla, Geometras (quibus tamen certi aliquid
literæ

DIALECTICÆ.

literæ illæ significant (imitatus vsurpat: & necessarijs præceptis multas miscet argutias, quantum non ita magnus in iudicando & differendo vsus est: Quas interpretes postea, Alexandrum Aphrodisæum, qui 200. post Christum natum Annis floruit, secuti, & ἑξωδίας λεπτολογικῶν coaceruantes, auxerunt.

AMMONIVS Porphyrii quinq; voces, & Aristotelis κατηγορίας & πρὶ ἐρμηνείας verbosissimis commentarijs illustravit, circa annum Christi, 300.

IOHANNES PHILOPONVS, cui Grammatici cognomen honoris causa tribuitur, Quatuor Analyticos libros fusissimè enarrauit. Vixit autem circa annum Christi 600. sub Phoca Imperatore, & contra Calcedonensem Synodum scripsit: teste Nicephoro libro 18. cap. 46. 45. 47.

Posteriores Analyticos THEMISTIVS etiam (quæ diligentissimum scriptorem esse & lucidum, & omnia ad facilitatem intelligentiæ reuocare, Boetius etiam testatur) paraphrasi erudita explicauit, circa annum Christi 360. Et digna lectione sunt in secundum posteriorum EVSTRATII Episcopi Niceni commentaria, quæ Philopono vsitata coniungi solent.

SCRIPTORES

ALEXANDER ipse, Topica Aristotelis & Elenchos, & priorem Analyticum, eruditè & subtiliter interpretatus est. Et plerisque cæteris Aristotelis interpretibus Græcis antefertur: excepto SIMPLICIO, qui circa annum Christi 600. vixit, & omnia superiorum scripta legit, eaq; sæpius citat, & censuram ac iudicium illis suum libere exponit.

Huius in Categorias tantum absolutissima commentaria et lectione dignissima mihi videre & legere hætenus licuit. Nec scio an plures ipsius Dialectici libri extant.

Ex latinis Boëthius, Isagogen Porphyrii, Aristotelis Categorias & τῶν ἐξωνείων & Ciceronis Topica, eruditissimis enarrationibus illustravit. Et peculiæres libros de Differentiis Topicis, de Syllogismo categorico & hypothetico &c. edidit, circa annum Christi 480. De quo Autore, Philippi iudicium studiosis notum sit, hisce verbis expressum. Extant scripta Boethii, de præcipuis disciplinis ex quibus iudicari potest, fuisse eum omnium Romanorum, quorum reliqua sunt Scripta, eruditissimum. Ad hoc decus addidit & veræ de Deo doctrinæ professionem. Ideo hortandi sunt studiosi, ut eius libros legant &c.

Exit autem Alexandro Aphrodisæo, cuius paulò

DIALECTICÆ.

paulò antè mentionem feci, serè $\sigma\upsilon\gamma\chi\omicron\nu\theta$
 seu paulò superior GALENVS Medicus, qui
 vsum Methodi Dialecticæ, instituendis & ex-
 plicandis artibus, & aliorum Disputationibus
 dijudicandis, multò rectiùs & splendidiùs, tum
 præceptis, tum exemplis illustribus demonstra-
 uit, quam omnes Organi Aristotelici Interpretes
 in vnum collati, Sicut non modò ex eo, quod li-
 bros Quindecim de Dialecticæ demonstratione
 scripsit, quorum sæpiùs mentionem facit, sed et-
 iam ex libris, qui adhuc supersunt, ex Constituti-
 one artis Medicæ: & parua Arte, vt vocant:
 Methodo Curandi: Et præcipuè ex Nono de
 Hippocratis & Platonis dogmatibus libro per-
 spicuum est, in quo non Dialecticæ tantum præ-
 cepta, valde multa & vtilia, et exemplis insi-
 gnib. illustrata recitat: verum etiam scripto-
 res Dialecticæ inter se conferens, Platonem &
 Hippocratem affirmat in hac arte omnium Phi-
 losophorum Principes fuisse, seu vt ipsius verbis
 vtar, $\kappa\acute{\alpha}\lambda\upsilon\iota\varsigma\alpha\ \nu\omicron\upsilon\tau\acute{\alpha}\ \acute{\alpha}\rho\iota\varsigma\tau\alpha\ \tau\lambda\omega\ \pi\acute{\iota}\nu\iota\ \tau\alpha\upsilon\tau\alpha\ \epsilon\iota\varsigma\ \tau\epsilon\chi\upsilon\lambda\omega\ \mu\epsilon\tau\alpha\chi\epsilon\iota\sigma\theta\epsilon\iota\varsigma\ \alpha\delta\epsilon\iota.$

Idq; insignibus testimonijs et exemplis, ex
 Phædro, Philebo, Sophista, Politico & libris de
 Reipublica citatis, comprobat.

Inesse autem eximiam & singularem quan-
 dam dignitatem, auctoritatem et maiestatem, Pla-
 tonis

elis
 litè
 ca-
 fer-
 an-
 um
 am
 ma
 dere
 psi-
 rth,
 &
 abis
 utijs
 tico
 quo
 sit,
 th,
 pò-
 rum
 hoc
 fef-
 bros
 uis
 aulò

SCRIPTORIS

tonis de Dialectica dogmatibus, ex duobus etiam Locis quos supra de causa Efficiente, & sine Dialectica citavi, apparet.

Itaque hortor studiosos, ut Phaedrum imprimis, & Philebum Platonis, in quibus precepta de Methodo recte discendi & docendi vere aurea traduntur, diligenter & attentè legant. Ex quibus, duo tantum alliciendi ad librorum Platonis lectionem, Auditoris causa, adscribam.

Σκόπη τί ποτε λέγει ἱπποκράτης τε καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος. ἄρ' οὐχ ὡς εἰς διανοεῖσθαι πρὶ ὁτουῶν φύσεως, πρῶτον μὲν, ἀπλῶν ἢ πολυφθῶν ὄσιν. οὐ πρὶ βελτιστόμεθα εἶναι αὐτοὶ τεχνικοί, καὶ ἄλλας δυνατοὶ ποιῆν. ἑπτὰ δὲ ἕαυ μὲν ἀπλῶν ἢ ἰσκοπέων τῆς δύναμιν αὐτοῦ, τίνα πρὸς τι πέφυκεν εἰς τὸ δρᾶν ἔχει, τίνα εἰς τὸ παθεῖν ὑπὸ τῶν ἑαυ ἢ πλείω εἶδη ταῦτα ἀριθμοσαμῶδες ὅπως εἶνός, τὸτ' ἰδέων ἐφ' ἑκάστῳ, τί ποιῆν αὐτὸ πέφυκεν ἢ τὸ τί παθεῖν ὑπὸ τῶν φαί. κινδυνεύει, ὦ Σώκρατες. Σω. ἠγούμ' ἀνευ τῶτων μέθοδος, εἰκοί' ἀρ' ὡσπὺρ τυφλῶν πορεία. ἀλλ' οὐ μὲν ἀπφιασέου τῶν γε τέχνης μετίοντα ὅτιον τυφλῶν εὐδὲ καφῶ.

Et paulo ante.

τούτωτ δὲ τινῶν ἐκ τῆς ῥηδέρτων δύοιμ' εἰδοῖεν αὐτῶν πλὴν δύναμιν τέχνης λα-
 εῶν

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΑ

ἔστι δὲ δύνατό τις, οὐκ ἄχαρι φαί τίνων δὲ
 σω εἰς μίαν τε ἰδέαν σωζῶντα ἄγαν τὰ
 πολλαχῆ διασπαρμύα, ἵνα ἐκασὸν ὀριζόμε-
 νο, δῆλον ποιῆ πρὶ οὐ ἂν αἰεὶ ἰδιδάσκων
 θέλη ἄνωρ τανῦν δὲ πρὶ ἔρωτ ὁ ὄσιρ
 ὀριζέρ, εἴ τ' εὐεῖτε κακῶς ἐλέχθη. τὸ γὰρ
 ἀφείκει τὸ αὐτὸ αὐτῶ ὁμολογούμενον δια-
 ταῦτα ἔσχεν εἰπεῖν ὁ λόγος. φα τὸ δ'
 ἕτερον δὲ εἶδ' ἵτι λέγεις ὡ σῶκράτεσι σω.
 τὴ πάλιν κατ' εἶδ' ἵ δύνασθαι διατέμνερ
 κατ' ἄρθρα, ἢ πέφυκε καὶ μὴ ἐπιχθεῖν κα-
 ταγύναι μέρ' ἢ μηδ' ἐρ, κακῶ μαγεῖρ
 τρέπω χῶμνον.

τούτων δὲ ἔγωγε αὐτὸς τε ἐρασιῆς
 ὡ φαίδρε τῶν διαρέσεων, καὶ συναγα-
 γῶν ἰσοῖος τε ὡ λέγεις τε καὶ φρονεῖν, ἔαρ τε
 τίνα ἄλλοι ἠγέσονται δυνατὸν εἰς ἕρ καὶ ἐπί-
 πολλα πέφυκότεα ὄσαρ, τῶν δὲ ἰώκω κα-
 τῶπιθε μετ' ἵχνιον ὡς τε θεοῖο καὶ μετ'
 τοινοῦ τούε δυναμένους αὐτὸ ὄσαρ, εἰ μετ'
 ὄρθως ἢ μὴ προσαγορεύω, θεός οἶδε: καλῶ
 δ' εὐρ μέγρι τοῖ διαλεκτικῶς.

*C*um de Rhetorica, & studio linguarum
 Graecae & Ebraeae, utiliter instituendo
 commonefactiones, nondum accepissemus: in se-

DE RATIONE

*vere loco illarum Regulas, quamvis imperfectas,
de Ratione discendi, ab eodem Autore traditas,
libuit in quibus Rhetoricæ etiam et Græcæ lin-
guæ mentio sit.*

REGVLÆ DE
RATIONE DISCEN-
di & studijs rectè in-
stituendis.

IN omnibus vitæ consilijs, studijs et actioni-
bus rectè instituendis, necesse est, Finem cer-
tum et metam habere propositam, ad quam
velut ad scopum Labores suscepti dirigantur, ut
Plato inquit μή πλανᾶσθαι δὲ πρὸς πολ-
λὰ σοχαζόμενον, ἀλλ' εἰς ἓν ἀποβλε-
πόντα, πρὸς τὸ τοῦ ἀεὶ τὰ πάντα ὄιον βέλ-
λη ἀφίεναι.

Finis autem studiorum & totius vitæ hu-
manæ præcipuus & ultimus est, vera DEI a-
gnitio et celebratio seu Pietas vera, ut scriptum
est, omnia ad gloriam Dei facite: & dulcissimè
in veteri versu dicitur ἀρχὴν ἀπάντων καὶ
τέλος ποιῆσαι θεῶν. Proximi vero & immediati
studiorum nostrorum Fines duo sunt, Sapientia
seu cognitio Rerum, et Eloquentia seu facultas
rectè

DISCENDI.

rectè dicendi ac scribendi. Ad hosce duos Fines omnia nostra studia, omnes lectiones, exercitia, lucubrationes, & in summa, omnes discendi labores dirigi & referri oportet.

RERVM omnium cognitu necessariam doctrinam, QUATVOR ARTES continent.

I. THEOLOGIA, cuius Catechesin seu elementa prima & locos precipuos, non à studiosis sacrarum literarum tantummodo, sed in genere ab omnibus, qui hominis, præsertim Christiani appellationem tueri volunt, cognosci oportet.

II. Doctrina Ethica & politica, quæ consilia & actiones vitæ private & Reipublicæ iuxta normam Legis Dei naturæ insitæ, et aliarum Legum inde extractarum, gubernat.

III. PHYSICA et hinc deriuata ars Medica, quæ naturam Corporum & Animæ humanæ, & cæterarum rerum à Deo conditarum, vt animantium omnium, Plantarum, Meteororum, considerat &c. explicat.

IIII. MATHEMATICA, quæ Numerorum, Figurarum & motuum cæli ac stellarum doctrinam complectuntur. Harum artium fontes Scriptis Lingua Latina, Græcæ & Ebrææ continentur. Ideo Linguarum studia, quæ velut fo-

DE RATIONE

res sunt & claves omnium doctrinarum, necessaria sunt.

HISTORIÆ res gestas Ecclesiæ & imperiorum, & exempla doctrinæ Ethicæ ac politicæ suppeditant. POETÆ etiam nullum peculiare genus doctrinæ, Sed vel Historias sacras aut prophanas, vel præcepta de moribus, vel doctrinam de natura rerum, carminibus & pietatis illustratam continent.

Ad Eloquentiam seu Facultatem rectè dicendi ac scribendi, quæ alter studiorum nostrorum Finis est, in primis necessaria sunt.

1. Dicendi Artes, quæ orationis rectè intelligendæ & formandæ rationem monstrant, & superiorum Artium, quæ rerum doctrinam continent, necessaria adminicula & organa sunt. Nam verba sunt rerum notæ.

2. Lectio diligens & attenta insignium pure, perspicuæ & disertæ orationis exemplorum, ut Ciceronis.

3. Imitatio rectè loquentium & assidua scribendi ac dicendi exercitatio: quæ præcipua & utilissima & maxime necessaria studiorum pars est, qua sola ferè consequi & adipisci se posse studiosi sciunt, quidquid in studijs laudabile sperari potest. Ideoq; nullo vnquam die eam intermitti debere.

Hæ

DISCENDI.

Hi Fines sunt & metae studiorum nostrorum
praecipuae ad quas omnes discendi labores referre
praecipue oportet.

Vt autem, quae via sit ad hasce metas, & qui-
bus Medijs ad optatos studiorum Fines seu eru-
ditionem veram peruenire discentes possint, in-
telligatur. Sequentes Regulae in conspectu ver-
sentur.

Prima cura sit, vt Catechesin pietatis Chri-
stianae, ex vnico libello, qui praecipuos verae de
Deo doctrinae locos, pijs & eruditjs definitionibus
ordine explicatos, & testimonijs scripturae con-
firmatos continet, sedulo discamus: Et quotidie
Labores studiorum a Lectione capitjs in Biblijs,
& a precatione ardenti ordiamur, qua studia
nostra diuinitus regi et iuuari petamus. ΑΠὸ
Θεο ὅτι πάντα ἀρχόμενοι οὐκ ἐλάττω τῶ
ν ἡμῶν.

Deinde artes cognitu necessarias, singulas ex
vno tantum libello, eruditam Methodum &
summum artis continente, perdiscant & de con-
silio prudentis & fidi praceptoris, ordine certo
per doctrinarum orbem progrediantur, & ve-
lut per gradus, ab inferioribus ad superiores &
cognatas Artes ascendant, donec ad fastigium
verae Eruditionis perueniant.

GRAMMATICAE finis & vsus est,
A 5 recte

DE RATIONE

rectè intelligere vim & naturam verborum,
Phrasim & figurarum Sermoris, in aliorum ora-
tione & Scriptis, & sui animi sensa, ratione
congrua & perspicua alijs explicare.

Ad hanc finem assequendum instrumenta
studiosis necessaria sunt.

I. Communia praecepta seu Regulae artis
Grammaticae.

II. Auscultatio erudita interpretationis
bonorum autorum, qui rectè & eleganter Lati-
nè locuti sunt, vt Ciceronis, Terentij, Virgilij.

III. Diligens & attenta rectè & eleganter
latinè loquentium & scribentium Imitatio: &
Styli exercitatio assidua, quae praecipuum ora-
tionis rectè componendae & facultatis rectè
loquendi ac Scribendi parandae, instrumentum
est.

DIALECTICAE finis & vsus est, vt in
omnibus caeteris artibus, res ad discendum vel
docendum propositas, rectè, ordinè & integrè
cognoscere, & docendo explicare, & vera à
falsis, certa ab incertis discernere & diiudicare
possimus.

Hanc rectè discendi & docendi facultatem
consequemur, si primum ex vnico libello, Prae-
cepta Artis maxime necessaria & vtilia edi-
scemus.

DISCENDI.

scemus, qualia sunt decem Quaestiones Metho-
di, seu Loci Dialectici, Regulae de Syllogismis
recte componendis, Quatuor Criteria certitu-
dinis, & Ratio Soluendi vitiosa argumenta.

Deinde Exercitationem adiungemus in
caeteris artibus et quibuscunq; rebus propositis,
recte & ordine iuxta seriem questionum Me-
thodi discendis & explicandis, sicut praecipuos
doctrinae Christianae locos hac Methodo expli-
cari quotidie studiosi audiunt. Item in argu-
mentis ex penu locorum eruendis, & apte cum
proposita Quaestione disponendis, in aliorum
Autorum scriptis & disputationibus dextre re-
soluendis, & nostris ipsorum recte & ordine
contexendis.

RHETORICAE Finis est, Bene dicere, seu
recte, ordine, perspicue ornatè, et aptè dicere.
Repetit autem Rhetorica magna ex parte pra-
cepta Dialecticae & Grammaticae. Nec quic-
quam ferè peculiare habet, nisi pracepta de Am-
plificatione & ornatu orationis.

Nam Loci Inventionis in singulis generibus
Causarum nihil aliud sunt, quam Loci Diale-
ctici, ad diuersas materias accommodati. Di-
spositionis pracepta, sunt riuuli Methodi & par-
tium Syllogismi ac Enthymematis.

Elocu.

DE RATIONE

Elocutionis præcepta de sermone Grammatico seu emendato & perspicuo, de phrasi, de figuris, Tropis & Schematibus, de compositione periodorum, &c. planè ex Grammaticis transcripta sunt.

Ita reliquuntur Rhetoricæ sola ferè amplificationum præcepta, quæ ipsa tamen ex locis Dialecticis emanant.

Ratio autem utiliter discendi Rhetoricam, & parandi mediocrem facultatem rectè, ordine, perspicuè ac ornatè de re proposita dicendi, in hisce quatuor rebus posita est.

1. Ut communia præcepta, quæ rationem rectè intelligendi hominum disertorum scripta (quorum imitatione fiunt artifices) monstrant, & viam ostendunt rectè, ordine ac perspicuè de re proposita dicendi aut scribendi ex vnico libello primùm diligenter discamus.

2. Ut rerum, de quibus dicendum est, cognitionem & doctrinam mediocrem, ex ijs artibus, in quibus explicantur, nobis comparemus: quod enim parum nouit, nemo docere potest.

3. Ut illustria puræ, perspicuæ, elegantis & ornate orationis exempla, in probatis Autoribus, diligenter & attentè legamus, & quæ ratione elaborata sint, consideremus, & in nostrâ
oratio-

DISCENDI.

oratione componenda imitari & exprimere studeamus.

4. Ut nullum diem abire sinamus, in qua non aliquid temporis exercitationi Styli, qui optimus ac prestantissimus dicendi effector ac magister est, tribuamus.

In GRÆCÆ linguæ studio, quæ ad fontes doctrinæ Christi & totius Philosophiæ cognoscendos aditum patefacit, initio dent operam studiosi, ut literarum sonos rectè exprimant, & inflexiones Nominum ac verborum & earum præcipuè Syntaxeon regulas, in quibus Latini & Græci sermonis idiomata inter se differunt, ex unico libello Grammatico ediscant. Ac ut illustrentur Regule & maiori cum Suauitate & fructu à Iuuenibus percipiantur, prodest adiungi præceptis exempla Sententiosa, seu locos auctorum, Historiales, & ἡρώμας insignes, quæ non modò Regularum exempla & præceptorum usum, sed etiam utiles admonitiones, de Deo, de natura rerum, de gubernatione vitæ, & morum quoridit ediscendas complectantur, Deinde verborum Significationes ac pondera, & phrasæ linguæ illi propria, non tam ex commentarijs aut Lexicis, quàm ex fontibus oratorum & poetarum, & eorum interpretatione erudita, vel viua voce, quod utilissimum est, vel excellentissime.

DE RATIONE

lentium artificum versionibus, tradita cognoscere studeant.

Cumq; Syncategorematum & propositionum imprimis significationes variae, plurimum momenti & difficultatis in lingua Graeca adferant, earum praecipue particularum vim et usum, in compositione, & Syntaxi, varia, obseruent.

Proponi autem initio tenerae aetatis faciles et aperti scriptores debent, qui & orationis perspicuitate et rerum bonarum suauitate discentes alliciant, vt Isocrates $\pi\rho\alpha\gamma\alpha\upsilon\upsilon\epsilon\tau\omicron\iota\varsigma$ ad Demonicum & ad Nicoclem, Plutarchi $\pi\rho\iota\delta\omega\pi\ \alpha\gamma\omega\gamma\eta\varsigma$ Platonis et quorundam aliorum epistola, et Aesopi fabella, ex quibus praeter verborum copiam, & multarum rerum, ac praecipue animantium appellationes magnam sapientiae, gubernatricis consiliorum & actionum humanarum, partem venustissimis imaginibus inuolutam, discere iuuentus potest.

Perceptis autem & confirmatis Grammaticae regulis et intelligentia aliqua Graeci sermonis comparata. Deinde praecipui Autores Graeci ordine legendi sunt, qui in sex genera distribui possunt.

1. Oratores, vt Isocrates, Demosthenes, Ly-

sis,

DISCENDI.

1. *Isias, Aeschines, Lycurgus, Lucianus, Libanius.*

2. *Historici, Herodotus, Thucydides, Xenophon, Diodorus Siculus, Plutarchi vitæ, Polybius, Appianus, Pausanias, Strabo.*

3. *Philosophi & Mathematici ac Medici, ut Plato, Aristoteles, Euclides, Ptolomæus, Galenus, Dioscorides, Hippocrates, Aegineta.*

4. *Poetae, ut Homerus, Hesiodus, Pindarus, Euripides, Sophocles, Theognis, Phocylides, Theocritus, Oppianus, Aratus &c.*

5. *Philologi, Athenæus, Suidas, Hesychius, Comment: Iliad. & Odissæ.*

6. *Theologi, ut Biblia Græca, Basilus, Nazianzenus, Iustinus, Clemens, Epiphanius, Chrysostomus.*

Ut autem duo sunt omnium nostrorum studiorum Fines proximi, *σώεσις* *καὶ* *δύναμις ἐγκουρευτική*: ita in Græcis autoribus legendis primum considerent studiosi, Quam inde utilitatem & fructum vel ad rerum cognitionem & erudiendum iudicium, vel ad facultatem recte intelligendi & componendi orationem perspicuam & disertam referre possint. Semper itaq; initio cogitent, Ad quam Classsem Artium scripta illa pertineant, & Quos Artium illarum locos præcipue explicandos suscep-
tint;

DE RATIONE

vint v: Isocratis pleraq; orationes, Aristotelis & Platonis libri de moribus, & Theognidis, Phocylidis, Pythagoræ poemata, continent præcepta Ethica & politica de consilijs gubernationis Reipublicæ, & vitæ priuata honestè regendis. Horum præceptorum exempla illustra suppeditant Historiæ Herodoti, Thucydidis, Plutarchus, Herodianus & Demosthenis orationes $\sigma\upsilon\mu\beta\alpha\lambda\epsilon\upsilon\tau\iota\mu\omega\upsilon$: Aratus partem doctrine Astronomicæ de situ stellarum fixarum, & prognostico tempestatum, complexus est: Oppianus partem doctrine Physicæ de Natura piscium: libri Fastorum Ouidij, partem doctrine Astronomicæ de Anno, & de orbibus ac occasibus siderum exponunt. Cùm hoc modo ad certarum Artium locos, velut ad metas, lectio Autorum reuocatur, facilius $\sigma\omega\mu\alpha\tau\omicron\tau\omicron\mu\omega$ $\theta\eta\nu\alpha$ tota discendi ac legendi ratio: & intelligi potest, quam Philosophie seu Iudicij & sapientie humane partem singuli Autores illustrent.

Quod autem ad $\epsilon\gamma\mu\upsilon\omega\epsilon\iota\alpha\pi$, quæ alter studiorum nostrorum finis est, attinet: facilius sermonem Græcum in Authoribus intelligere studiosi poterunt, si rectè præceptis antea inflexionum Græcarum in Formulis seu Grammaticæ Regulis, vnum & alterum Authorum Græcum, viii

DICENDI.

viua voce eruditi interpretis enarrari diligenter
& attentè audiunt. Nam ex intelligentia vni-
us Auctoris, adhibito mediocri studio et inten-
tione, plures alij rectè cognosci possunt: cum
verba et phrasés ferè eadem in omnibus eius-
dem Classis Scriptoribus se offerant.

Proderit etiam magnorum Artificum
Translationes cum Græcis fontibus conferre, vt
in libris Aristotelis de Animalibus, Theodorà
Gazæ conuersionem latinam: in Galeni libris
de sanitate tuenda, Thomam Linacrum: In
Herodiani Historia, Politianum: in Dialogis
Luciani, Erasmus, &c. Adhiberi & Lexica
possunt, non tantum Suidæ, Hesychij & similia,
sed etiam Græcolatina.

Ad Poëtarum orationem facilius in-
telligendam necesse est Dialecticos Linguarum
varias prius cognosci: de quibus breuissi-
me scripsit Adrianus Amero-
tius: vberrimè autem
Urbanus &c.

K

DELE-

DE LECTIONE
HISTORIARVM
RECTE INSTI-
tuenda.

VT totum hoc pulcerrimum Mundi theatrum, coelum, lumina, stellas, elementa, plantas, animantia, & nostros ipsorum animos ac corpora condidit Deus, & vult ea à nobis aspici, & impressa illis diuinæ bonitatis & sapientiæ vestigia considerari: Quæ aspectio & consideratio perpetuorum, aut certis vicibus renascentium mundi corporum, Historia naturalis ab eruditis appellatur: Itætiã rerum, quæ in hoc mundi Theatro, à Deo & hominibus illius incolis, animaduersione & memoria dignæ, ab initio ad nostram vsque ætatem, actæ & gestæ sunt, seriem continuam in Historia Mundi conseruauit: In qua, velut in Tabula pictum, aut velut in excelsa specula collocati, oculis nostris subiectum cernamus, & contemblemur quicquid in orbe terrarum, inde vsque à prima creatione, memorabile gestum est.

Voluit enim Deus harum maximarum

HISTORIARVM.

rum rerum memoriam, vt mundi & Ecclesie initia, originem, lapsum, & reparationem humani generis, promissionem de Christo & ceteras patesactiones Dei in Ecclesia editas, poenam diluuij, constitutionem & deletionem Politie Iudaeae, Seriem quatuor Monarchiarum, & praecipuorum in mundo regnorum, Regnum Christi, &c. inter homines conseruari, & ad posteritatem transmitti.

Planè autem extingueretur in genere humano memoria rerum maximarum, quae aut nostram aetatem in Ecclesia & Imperijs acciderunt, nisi literarum & Historiae monumentis consignarentur. Itaque Deus ipse primam & antiquissimam Historiam per Moysen scripsit: & Herodotus, qui è vestigio Prophetis monumentis succedit, se eo consilio historiam scripsisse testatur, ὡς μὴ τὰ γυόμενα δὲ ἀνθρώπων ἔσθ' ἄθων δὲ ζήτῃλα γήνηται, ne ea, quae in mundo gesta sunt, ex hominum memoria cum tempore exolescant. Verè igitur Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuncia vetustatis, vt Cicero verissimè simul & grauissimè definit.

K 2

Reli-

UTILIT. LECTIO N I S

Relictis autem cæteris quatuor, quæ
idem ferè valent, & primam hanc &
præcipuam historiæ utilitatem illustrant,
Encomijs: Alterum membrum paulò at-
tentius in hoc lectionis vestibulo expen-
demus, Quod Vitæ magistrum Cicero
historiam appellat: Quam laudem in Ec-
clesia Dei soli Deo seu voluntati & legi
diuinæ tribuimus.

Aeterna enim sapientia & regula ius-
titiæ in Deo, ad quam velut ad normam
omnia hominum consilia & actiones di-
rigi debent, est Lex Dei seu Decalogus,
cuius præcepta, sunt radij sapientiæ lu-
centis in mente diuina, discernentis septo
immoto honesta & turpia, transfusi in
mentes hominum, & ipsius Dei voce in
monte Sinai illustrati, vt Deum auto-
rem nobis monstrent, & qualis sit Deus,
& quibus officijs à nobis coli velit, osten-
dant, & hominum vitam gubernent &
regant.

Subr autem HISTORIÆ magna ex
parte, nihil aliud, quàm huius sapientiæ
diuinæ, seu Legis Dei, gubernatricis im-
periorum & vitæ priuatæ, Exempla illu-
stria, in Dei ipsius & summorum regum
& ci-

HISTORIARVM.

& ciuitatum, & magnorum virorum rebus gestis expressa: Quæ ferè conspectiora sunt: & cum horribiles iniustorum consiliorum ac scelerum pœnas, & rectè factorum præmia commemorent, multò efficacius, quàm nuda præcepta, rudiorum animos ad fugienda scelera, & imitationem rectè factorum, & colendam iusticiam & cæteras virtutes, accendunt & impellunt.

Valde igitur utile est in lectione Historiarum, Exempla omnium humanorum officiorum, tanquam in illustri posita loco, prudenter accommodare ad Regulas seu Leges vitæ: Quarum hæc prima & summa est, quæ affirmat, verè esse Deum, conditorem & inspectorem Imperiorum, & vitæ hominum, omnipotentem & iustum, qui flagitet & præmijs ornet, timorem sui, iusticiam, obedientiam, & horribiliter puniat impietatem, iniurias, tyrannidem, superbiam, libidines, & alia scelera. καὶ θεῶ ἀεὶ ἐυπέδῃ δίκῃ, τῷ ἀπολείπομεν τῶν θεῶν νόμῳ, ἡμῶν.

Ad hanc communem regulam HERODOTVS totam belli Troiani historiam refert, cum inquit, Excidium Troiæ docere, ὅτι τὸ μέγα λῶν ἀδικημάτων, μεγάλα εἰσι καὶ αἰματώσιν.

UTILIT:LECTIONIS.

μορῶν τῶν θεῶν. Et in Terpsichore hanc
 generalem regulam, ad regendos mores utilif-
 simam recitat, οὐδ' εἷς ἀνθρώπων ἀδίκων τι-
 σίη' οὐκ ἀποτίσθαι, id est, Nullus homo pœnam
 sceleris reus effugit unquam.

Inprimis autem Gubernatoribus Reipub-
 licae & Imperiorum profunt historia, vt ex-
 empla bonorum & salutarium consiliorum, gu-
 bernationis Reipub. & officia seu virtutes om-
 nes in bono Principe seu Magistratu necessarias
 Et causas mutationis & euersionis regnorum
 & ciuitatum, & horribilium bellorum & ca-
 lamitatum publicarum obseruent.

Sancti & Deo cari Reges, Dauid, Iosaphat,
 Ezechias, Constantinus, Carolus Magnus, in to-
 ta gubernatione hunc sibi scopum præcipuè pro-
 posuerunt, vt veram de Deo doctrinam, veros
 Dei cultus, studia literarum Ecclesie necessaria,
 honestam disciplinam, & pacem rectè constitu-
 tis Ecclesijs tuerentur & propagarent. Hac ex-
 empla nunc quoq; boni Principes in suis ditioni-
 bus gubernandis studeant imitari.

Cyrus, Deioces, Themistocles, Scipio, Augu-
 stus, iustitia, bonitate, clementia, fortitudine in
 bellis necessarijs, & patientia ac moderatione in
 tolerandis collegarum & vulgi erratis, amplissi-
 ma imperia consecuti sunt, & feliciter ea gu-
 berna-

HISTORIARVM.

bernarunt, iuxta Regulam, Iustitia stabilitur
thronus.

Econtra Tyrannide, libidinibus, inuidia, am-
bitione, fiducia foederum, intestinis odijs et dissi-
dijs, potentissima regna & ciuitates horrendis
calamitatibus obruta & euersa sunt. Vt in pri-
ma statim pagina Herodotus narrat, Bellis in-
ter Græcos & Barbaros, & ingentibus malis in-
de secutis, causam primam præbuisse vagas li-
bidines seu raptus Io, Europæ, Medæ, & Hele-
næ. Quæ exempla ad regulam sexti præcepti,
et comminationes illi additas pertinent. Phara-
onis, Astyagis, Herodis, Phalaridis crudelitas:
Sexti Tarquinij, Paridis, Valentiniani, Roderici
adulteria: Cræsi, Xerxis, Pompeij, Antonij, su-
perbia & emulatio, Sardanapali luxus, Peri-
clis pertinacia & c. occasionem multis tristibus
miserijs & bellis, & Rerum publicarum muta-
tionibus præbuerunt. Hæc exempla ad Regulam
pertinent, Propter iniustitiam transfertur re-
gnum de gente in gentem: Item, Nam cætera
regna luxuries vicijs, odijsq; superbia vertit.
Et admonent gubernatores, vt hæc semina &
causas calamitatum publicarum prudenter
prospiciant & studiosè vitent.

Semper enim in mundo, vt eadem hominum
natura manet, sic eadem negocia, consilia, oc-

UTILIT LECTI O N I S

Casiones etiam & euentus, & eadem calamitates & miseria, in gubernatione Reipubl. & vite priuata redeunt. Personae tantum singulis etatibus nouae succedunt. Atq; ita Historia uere est, ut Thucydides loquitur, κτήμα ἐς αἰὲς εὐγυκεῖ μάλιστα, hoc est, perpetuus thesaurus exemplorum, & expressa imago totius vite humane, ad omnia mundi tempora congruens: utilissima omnibus, qui & rerum antea gestarum ueritatem considerare, & similia negotia, quae, ut sunt res humane, eadem ut consimilia subinde redeunt, recte iudicare uolent.

Nec uero ad Reipubl. tantum sed etiam ad priuatae vite consilia & mores recte regendos, utilissima est historiarum lectio, quae omnium uirtutum exempla illustria, & mirifice generosos animos ad uirtutis amorem inflammantia: & rursus uiciorum omnium & iniustorum consiliorum exitus infelices & scelerum poenas horrendas com memorant. Ac imprimis Fortune uarietas, & superbiorum ac potentium casus horrendi, nos de ingenti nostra infirmitate admonent, & hortantur ad modestiam & iustitiam, ne elati superbia, & fiducia nostrae sapientiae aut potentiae, res iniustas aut non necessarias moueamus. Sicut grauissime de hoc lectionis historiam usu admonet Diodorus Siculus

ΗΙΣΤΟΡΙΑΡΥΜΗ.

οηλι: Τίς γ' οὐκ ἀρ' λακῶν ἕνοιον τῆς κτ
 τὸν ἀναρώπιον βίον ἀνωμαλίας κατα-
 πλαγείη τῶ ἐπ' ἀμφοτέρω τὰ μέρη τῆς
 τύχης παλῖρροίον ἢ ἕε ἀρ' ταῖς κτ πῶ
 εὐτυχίαν δ' ἐξοσίαις πῖς ἕας, ἀναλάβοι
 φρονίμα μείζον τῆς ἀνδρωπίνης ἀσθενεί-
 ας. ὁ δ' κοινὸς βίος ὅσων ὑπὸ δεῶν ἕνοε
 οἰακίζομαι, ὅσων αἰετ' ἀγαθοῖς τε καὶ
 κακοῖς κύκλεται πάντα πρ' αἰῶνα. Διό-
 πορ πρ' ἰδοξορ ἔσιμ' οὐκ εἰ γέγοιε ἡ πρ' ἄ-
 λογορ ἀλλ' εἰ μὴ πλῦ ἐσί τε γιγνόμεορ
 ἐνέλπισορ. Διὸ καὶ πῶ ἰσορῖαν προσκόν-
 τως ἀρ' ἕε ἀποδέξατο τῆ γ' τῶ πρ' ἄ-
 ξεωρ ἀνωμαλῖα καὶ μεταβολῆ δ' ἰορ δ' τῶ
 μὲν εὐτυχόντων τ' ὑπορ κφανῖον, τῶ δ'
 ἐκκληρδόντων πῶ ἀτυχῖον.

Atque hæc prima historia eximia et am-
 plissima utilitas est, quam duobus verbis Cicero
 complectitur, cum Historiam, vitæ Magi-
 stram, nominat.

Sed non Civilis tantum vitæ magistra est
 Historia, verum etiam Christianæ & spiritua-
 lis vitæ, seu veræ agnitionis Dei, & totius no-
 stræ religionis fontes continet: et Ecclesiæ Chri-
 sti imprimis necessaria est. Nam tota doctrina
 de Deo, in libris Prophetarum et Apostolorum,
 ordine Historico tradita est. Nec vlla extat hi-
 storia, Biblijs antiquior, quæ continuam et cer-

VITIT. LECTIOMIS

Sam annorum & rerum seriem, inde vsq; à pri-
ma creatione conseruarit. Vult enim Deus sciri
à nobis, mundi & Ecclesie initia: & primæ ac
veræ religionis originem & propagationem fa-
ctam in Ecclesia certo verbo & illustribus testi-
monijs miraculorum, ne quas opiniones impias,
et superstitiones cum ea doctrina pugnantes,
quæ posterioribus seculis in mundum irrepse-
runt, amplectamur. Vult sciri, quæ & vbi, &
qualis semper fuerit Ecclesia Christi, quomodo
collecta, defensa et inter imperiorum ruinas
conseruata sit, quos Doctores & testes veritatis
eximios, quæ certamina & liberationes miran-
das habuerit, Vult sciri tempora primùm editæ
& instauratæ promissionis de Christo Mediato-
re, et aduentus Christi in carnem, et reditus
ad extremum iudicium. Deniq; eo consilio
precipue Monarchias in mundo destinxit Deus,
& imperiorum historias scribi voluit, vt diui-
narum patefactionum series, & Ecclesie histo-
ria esset conspectior. Quæ vt rectius à nobis in-
telligi & explicari possit, Ethnicorum etiam
historias legi et cum illa conferri necesse est.

Predixit Daniel seriem quatuor Monar-
chiarum cap. 2, & 7. Descripsit bella, quæ suc-
cessores Alexandri Magni, & precipue reges
Syriaci & Aegyptij inter se gesserant, cap. 11.

Hisce

HISTORIARVM.

Hiscē vaticinijs palam est, lucem singularem accedere collatis imperiorum historijs, quas Herodotus, Diodorus Siculus, Polybius & alij descripserunt. Cyri Persarum regis mentio fit in Esaia, Esdra, Paralipomenis. Ieremias meminit Necho Regis Aegypti, & Aprijs: Esdras, Aggeus & Zacharias, Darium Hystaspis nominant. Hæc Prophetarum loca Herodoti historijs plurimum illustrari omnes eruditi sciunt. Nihil iam de 70. hebdomadibus dicam, quas sine accurata historiarum & temporum Monarchie Persicæ & Græcæ cognitione, supputari non posse, manifestum est.

Plurimum etiam ad plerasq; controuersias Ecclesiasticas, rectè dijudicandas Antiquitatis noticia, & veterum Synodorum acta & iudicia conducunt. Etenim fides nostra non utitur hominum iudicijs & autoritate Synodorum, sed solo Dei verbo, quod vnica veritatis regula & norma est, tamen vt nauis stat firmiter nixa duabus ancoris, Ita cum ad vocis diuinæ testimoniū consentiens veteris & purioris Ecclesie iudicium accedit, non modo voluptate singulari mentes piæ afficiuntur, verum etiam fides nostra non parum confirmatur, vt ex disputationibus nostrorum temporum aduersus Anabaptistas & pontificios exempla illustria comparent.

DIS.

DISCRI: INTER HISTO-
DISCRIMEN etiam inter Historiam
ECCLÉSIAE & ETHNICAS, hoc in
loco consideretur, Quod sex capitibus comple-
ctemur.

Primum enim, Antecellit sacra historia **RE-**
RUM, quas describit & tractat, bonitate, pra-
stantia, & manifestate. Non enim rerum ab ho-
minibus gestarum narrationes tantummodo ex-
ponit, nec de consilijs & actionibus vite civilis
rectè ac honestè regendis, & fugiendis vicijs ac
pœnis solum admonet, vt Ethnicae Historiae: sed
de rebus multò maioribus, & ad veri Dei a-
gnitionem, & aeternam salutem nostram perti-
nentibus, Lectorem erudit, & diuinae Maiestatis
& Ecclesiae ipsius res gestas potissimum descri-
bit. Continet enim doctrinam de vero Deo,
conditore omnium rerum, aeterno Patre, Filio,
& Spiritu sancto, de essentia & voluntate Dei
erga nos, de creatione primorum hominum ad
imaginem Dei, de prima causa peccati, omnium
calamitatum & mortis humanae, de Christo Re-
demtore promisso, vt peccatum & mortem ex
natura hominis tollat, de remissione peccatorum
& reconciliatione cum Deo, de gubernatione
Spiritus sancti omnia consilia & actiones vite
regentis, de vera consolatione in cruce & arum-
pis omnibus, de vera Ecclesia Dei, quae, & vbi,
& quae

RIAM · SAGRAM ET ETHNICIS

Et qualis, omnibus temporibus fuerit, de immortalitate, de resurrectione corporum, Et vita ac gloria Ecclesie eterna. De his tantis rebus nos sacra Historia docet, quae omnibus Ethnicis ignotae sunt.

II. REGNORVM descriptionibus differunt, Ethnici enim, origines, bella, mutationes, Et interitus regnorum huius mundi recensent: de quibus ipsis tamen dubitant, an à Deo instituta sint Et conseruentur. Sacra verò historia, Christi summi regis aeternum Et spirituale regnum praecipue describit. In quo per ministerium Euangelij omnibus mundi temporibus colligit sibi aeternam Ecclesiam, à qua recte agnoscat Et inuocetur: quam in hac vita pressam cruce Et persecutionibus Diabolorum Et renorum Mundi, mirabiliter defendit Et seruat, Et non armis Et praesidijs corporalibus, sed verbo suo Et Spiritu sancto regit Et gubernat, Et tandem resuscitatum ex morte ornabit vita Et gloria aeterna. Hac miranda collectio gubernatio, defensio et conseruatio Ecclesiae, in primis in sacra historiae lectione consideranda est.

De ceteris verò huius mundi imperijs Et regnis, Historia sacra docet, ea Dei opera esse, Et à Deo defendi Et seruari, tantisper donec durant, vt sint hospitia Ecclesiae. Diuinitus etiam
protegi

DISCORS INTER HISTORI-
protegi bonos & salutare Principes: Tyranni-
des verò, blasphemias, & alia atrocità scelera
puniri à Deo mutationibus & interitu regno-
rum, vt Daniel. 2. dicitur, Deus transfert &
stabilit regna.

III. Antecellit historia sacra **EXEMPLIS**,
non modò virtutum politicarum, quæ in secun-
da Tabula Legis diuinæ à principib. et priuatis
flagitantur, sed multò magis virtutum spiritu-
alium & Ecclesiæ Christi propriarum, vt veræ
fidei, & inuocationis Dei, veri timoris Dei, pa-
tientie, confessionis, spei, veræ poenitentiae seu
conuersionis ad Deum, quæ in Abrahami, Da-
uidis, Baptiste, Pauli, & ceterorum Sancto-
rum historijs elucet. Nec tantùm exempla
Legis, et iræ Dei aduersus peccata, sed etiam
exempla Euangelij, seu gratiæ & misericordiæ
Dei erga peccatores, Dauidem, Manassem, Pe-
trum, &c. plenissima consolationis, & testimo-
nia præsentiae Dei in Ecclesiâ & Imperijs, &
præcipuè in gubernatione & defensione piorum
miranda, proponit.

III. Antecellit sacra historia illustribus Va-
ticinijs de ordine & successione quatuor Mo-
narchiarum, & aliorum in mundo regnorum:
& de tempore aduentus, doctrina, passione, mor-
te ac resurrectione promissi regis Christi: item
Mira

AM SACRAM ET ETHNICI.

Miraculis proprijs natura diuina & omnipotentis, quibus historia sacra, & totius religionis & doctrine Christianae veritas & certitudo confirmata est. Cumq; euentus responderit predictionibus de serie imperiorum, de aduentu Christi & similibus, certum est, cetera quoq; vaticinia de fine mundi & extremo iudicio, & eternis premijs & poenis secuturis, non dubio euentu comprobatum iri.

Præstat etiam Historia sacra omnibus Ethnicis Antiquitate. Nulla enim apud Ethnicos Herodoti historia antiquior, series annorum ex rerum gestarum certa & continua extat. Incipit autem Herodotus historiam à Gyge Lydorum rege, qui annis 180. Cyri Monarchiam antecessit: & cum Manasse Iudeorum Rege anno mundi 3246. regnare cœpit.

Tot annis videlicet 3246. Mosis historiae initium, Ethnicam antecedit, Etsi enim in poematis Græcis, de rebus Gyge Lydorum Rege paulò antiquioribus, vt de expeditione Argonautica, de Oedipi Tragedia, de bello Troiano &c. narrationes quædam recensentur: tamen certa annorum distinctione ab initio mundi deducta, omnino carent: et de toto illo intermedio 500. annorum tempore, nihil ferè in Græcorum monumentis memoriæ proditum est.

Nec

DISCRI: INTER HISTORI-

Nec vlla alia in genere humano Historia extat, que exordia mundi, & certam ac continuam annorum seriem a mundi initio deductam & Gentium origines ac migrationes, & vera ac antiquissime religionis ortum & propagationem, certis testimonijs factam, describat, præter hanc Mosis & Prophetarum historiam: cui etiam Ethnicæ narrationes suffragantur.

Hactenus exposui, Quas utilitates communi hominum vitæ & Ecclesie Dei, lectio Historiarum adferat: & discrimen historiae sacre & Ethnicæ ostendi. Nunc cæteras Historiæ utilitates breuissimè attexam.

Duæ sunt summe & propriæ hominis doctes, & vitæ regendæ organa & ornamenta, & studiorum nostrorum fines præcipui, Σύνεσις καὶ Δείξιμις ἐγκυκλιῶν, hoc est, prudentia recte de rebus omnibus iudicandi, & facultas benè dicendi, seu sapientia & Eloquentia. Has duas virtutes, quas scriptorem historiae domo secum adferre Lucianus iubet: plurimum etiam lectione historiarum iuuari, augeri & ornari manifestam est. Nam & iudicium seu sapientiam gubernatricem consiliorum & actionum vitæ, formant et expoliunt Historiæ multifariam, vt initio demonstrauimus: & dicendi facultatem imitatione eloquentium Historiæ scri-

AM SACRAM ET ETHN^N I^o

Scriptorum augeri constat. Et lumina orationis, precipua & maximè illustra sunt exeupla historiaram, qua ad docendum, ad probandum, ad delectandum, ad copiam & ornatum omnem imprimis valent, & in tota oratione velut stellæ clarissimæ fulgent.

Præterea omnes ferè Artes, non tam ex principijs naturæ insitis, quàm ex Historia, tanquam ex Augusto & perenni fonte, emanarunt, & sine historia constare non possunt. Totæ Theologia seu doctrina de Deo, in Historia Mosis, Prophetarum, Christi & Apostolorum exposita continetur. Ius ciuile, maxima sui parte ex historia veterum Reipublicæ Romanæ legum, Edictis prætorum, Responsis prudentum, constitutionibus Principum &c. constat, quod etiam celebris illa & plurimis historijs referta Lex Pomponij de origine iuris in principio Digestorum ostendit. Artem medicam quoq; ex historia & memoria experimentorum collectam esse Plinius testatur. Quid de Physicis dicam cuius precipua & iucundissima & utilissima pars est historia Animalium et stirpium. Itaq; Plinius toti operi suo, quo vniuersam rerum naturam complexus est, historiae naturalis titulum indidit. Moralem quoq; Philosophiam, historiaram exemplis plurimum illustrari, et multò

L effi.

UTILIT. LECTIIONIS

efficacius animos ad virtutem exemplis quam
præceptis impelli, omnes experimur: Itaq; plu-
ribus verbis in re manifesta nihil opus est.

Necessitatem porro historiae in omni vita
hinc quoq; deprehendi Viues existimat, quod
nemo maiores suos nosset, nemo ius suum aut
priuilegia scire posset & obtinere, nemini sua
possessio certa & rata esset, nisi historia benefi-
cio, seu rerum veterum monumentis.

Postremo, propria hominis est cognitio &
memoria rerum præteritarum, seu inuestigatio
antiquitatis et rerum ante nostram ætatem ge-
starum: Qua simul causas earum & occasiones
ac progressus et euentus considerat, et cum nego-
tijs presentibus, similia ex omni antiquitate
comparat, et futuros inde casus prudenter pro-
spicit. Hac re imprimis homo, quoniam rationis
particeps est, cæteris præstat animantibus, quæ
Præsentia tantummodo curant, nec vllam ferè
vel futurarum rerum præensionem, vel præte-
ritorum temporum recordationem habent.

Nec quicquam bonæ menti iucundius est,
quam totius humani generis ortum et propaga-
tionem, et temporum omnium ac Monarchia-
rum seriem, & omnes insignes mundi mutatio-
nes, in historijs expositas, simul mente tueri, &
in conspectu ac ob oculos assiduè habere.

Quis-

HISTORIARVM.

Quisquis igitur in lectione historiarum
 utiliter cupit versari, is initio iuxta Poly-
 bii præceptum, vniuersam mundi histo-
 riam, ὡς ὁ μὲν σὺν ὅλῳ τῷ ἀγέροντι σώματι
 τῶν οἰσῶν. hoc est, vno intuitu complecti, et ve-
 lut in corpus redactam, animo comprehendere
 studeat. Vt enim in cæteris artibus, initio sum-
 ma totius doctrine in compendium contracta,
 rectissime discitur: Sic in historiarum etiam le-
 ctione, principio Epitome breuis seu Chronicon,
 complectens seriem omnium temporum & im-
 periorum, & præcipuarum generis humani
 mutationum, ex libello Carionis, vel simili, ac-
 curate cognoscendum est.

Deinde sciant studiosi, Duos velut Oculos
 historiae esse, Locorum & Temporū cognitionem,
 seu Typographiam et Chronologiam: Quæ velut
 Cynosura & Ariadnes filum, lectores, in histo-
 riarum pelago & rerum gestarum Labyrinthis
 versantes, regunt et gubernant, vt ad portum
 lectionis optatum facilius peruenire possint.

Regionum & locorum, in quibus res gestæ
 esse scribuntur, situs & intervalla, ex tabulis
 Geographicis facillime cognosci possunt. Itaque
 nullus sit Studiosorum, qui Tabulam Palestinae,
 ad lectionem historiae sacrae imprimis vtilem, &
 Tabulam Græciæ, quæ omnium poetarum &

RATIO UTILITER ^{EB}
historicorum lumen est, & Honteri Tabellas,
non habeat, & quotidie inspiciat.

Temporum Mundi & regnorum omnium ac
historiarum series, in Chronologia Funccij a-
ptissime distributa est. Nec vlla hoc tempore me-
lior & vberior Chronologia extat.

Vt autem assidue circumferri in animo, &
in conspectu haberi omnium temporum & hi-
storiarum series facilius possit: Utile est, Elie
dictum nosse, quod vniuersum mundi tempus in
sex millenarios distribuit, & in Iudeorum
Thalmud parte 4. lib. 2. & 5. recitatur, vel
sequentem tabellam annorum mundi, memoria
complecti: ex qua de temporibus rerum in
mundo maximarum multa iudicari possunt.

1656. Anni sunt ab initio mundi vsq₃ ad dilu-
uium. Gen. 5. & 7.

367. A diluuiio vsq₃ ad datam Abrahae pro-
missionem de semine benedicto. Genesis
11. 12.

430. A data promissione vsq₃ ad exitum ex
Aegypto & promulgatam legem in mō-
te Sinai. Gal. 3. Exod. 12. & 19. Circa
quae tempora Deucaleon cum filio Helle-
ne in Graecia regnavit.

329. Ab exitu ex Aegypto vsq₃ ad Troiam
euersam

GENDI HISTORIAS.

euerfam, annis 118. ante Dauidem Regem.

575 A capta Troia vsq₃ ad excidium Ierosolymæ & captiuitatem Babylonicam.

70 vsq₃ ad Cyri Persarum Regis Monarchiam.

60. A Cyro vsq₃ ad Xerxem ex Grecia profli-
gatum.

50 A bello Xerxis vsq₃ ad initium belli Peloponnesiaci.

98 Ab initio belli Peloponnesiaci vsq₃ ad Alexandri Magni Monarchiam.

288 Ab Alexandro Magno vsq₃ ad Augusti Imperatoris Romanorum initium.

41 Ad natum Christum.

1562 Anato Christo vsq₃ ad nostrā etatem.

Summa annorum à condito Mundo 5524.

TERTIO. Quæ Res, in lectione Historiæ sacræ & prophanæ, in primis obseruari debeant, supra in commemoratione vtilitatum diligenter monuimus. Sunt enim in sacra historia loci præcipuè considerandi. Doctrina de vero Deo, & de Filio ipsius domino & redemptore nostro Iesu Christo, De creatione omnium rerum, & initio Ecclesiæ, De lapsu primorum hominum, & peccato inde in omnes homines propagato, De promissione gratiæ & remissionis peccatorum

RATIO UTILITER LE

propter Christum donanda: *Miranda collectio et gubernatio Ecclesie per verbum & Sacramenta &c. Item, Exempla iræ & gratiæ Dei, & omnium virtutum, non modo politicarum, sed multo magis spiritualium, & Evangelij propriarum, vt fidei, inuocationis, patientiæ, &c.*

In Ethnicis verò historijs, Series Monarchiarum & principum in mundo regnorum, & simul etiam testimonia de Deo, & prouidentie ac iudicij diuini, in institutione imperiorum, et tuendo ordine a se constituto, et puniendis iniustis hominum cupiditatibus et sceleribus, spectari debent. Ac in rerum gestarum narrationibus, non tam præliorum aut pompæ descriptiones, notandæ sunt, quàm Persarum illustrium nature, ingenia, voluntates, mores: & negotiorum causæ et occasiones: item consilia prudenter vel secus instituta, et imprimis intextæ orationibus sapientissimæ deliberationes ad omnia Reipublicæ & vitæ priuatiæ consilia rectè gubernanda utilissimæ. Item, Exempla virtutum omnium, & imagines bonorum et præstantium virorum, quorum consilia, studia, dicta & facta pro nostra vocatione imitemur.

QVARTO. Series autorum in conspectu
sit.

GENDI HISTORIAE.

fit, ex quibus (post cognitam initio Epitomen seu Chronicon breue) perpetua mundi historia à prima conditione ad nostram vsq; etatem deducta, sumi & cognosci potest. Nam singulari beneficio Dei, continua historiarum series, ab initio mundi vsque ad nostra tempora, memoriae posteritatis, à luculentis scriptoribus tradita est: Qui ordine & integrè à studiosis historiarum, et omnibus, qui volent inter eruditos haberi, sunt perlegendi.

Initio igitur Scriptores præcipuos & lectione dignissimos, qui continuam mundi historiam contexuerunt, ordine recensebimus.

Deinde singularum Monarchiarum & Gentium præcipuarum, Græcæ inprimis, & Romanæ ac Germanicæ: Et Ecclesiasticæ etiam historiæ autores adiungemus.

Præcipua autem & antiquissima historie auctor est Moses, qui creationem mundi, & generis humani, & initia Ecclesiæ Dei: lapsum primorum hominum, & causam mortis ac calamitatum humanarum: restitutionem Ecclesiæ, & promissionem de Christo: pœnam diluuij: stirpem & origines omnium Gentium: Historiam Patriarcharum, Abrahæ, Isaac, Iacob, Io-

L 4 Ioseph:

RATIO UTILITER LB-

seph: Mirandam educationem populi Israel ex Aegypto: Promulgationem legis in monte Sinai: Institutionem certae politicae & Ecclesiae Iudaicae descripsit, & continuam seriem annorum 2493. ab initio mundi vsq; ad mortem suam deduxit.

Liber IOSUA & IUDICVM, à morte Mosis, & inductione populi Israël in Palestinam, annorum 317. historiam pertexit, vsq; ad sacerdotium Heli, & annum mundi 2810. Incidit autem in tempora Iudicum historia belli Troiani, quod omnium Graecorum poetarum voce et literis celebratur. Scribunt enim captam esse Troiam annis 430. ante Romam conditam, videlicet primo anno Abdonis iudicis, qui fuit mundi 2782.

QUATVOR LIBRI REGVM, Historiam annorum 545. complectuntur, vsq; ad excidium Ierosolymae, & migrationem gentis Iudaicae in Babylonem: à qua vsq; ad Cyri Persarum Regis Monarchiam, & annum mundi 3425. septuaginta anni numerantur: quo tempore in Graecia septem illi sapientes, & alij homines docti floruerunt.

Atq; hic finis est propheticae Historiae, quae continuam & certam seriem annorum 3425. à mundi initio vsq; ad Persicam Monarchiam conseruauit.

Mi-

GENDI HISTORIAB.

Miranda autem & ingenti bonitate Dei factum est, ut ferè in eo ipso momento, ubi Prophetica Historia desinit, **HERODOTVS HALICARNASSÆVS**, (qui circa annum mundi 3540. initio belli Peloponensiaci in Grecia floruit) suam Historiam ordiatur: Qui non modò Cyri ac Persicæ Monarchiæ, cuius initia sunt in Eiblijs, res gestas, vsq; ad bellum Xerxis optima fide, & lenissimo ac suauissimo orationis genere contexit, verumetiam regni Lydorum & Medorum, ac inprimis Aegyptiaci historiam amplissimam, & multis in locis cum prophetica congruentem: & antiquissimæ gentis Ionice ac vrbis Atticæ, & Regum Laconicorum & Corinthiorum historias descripsit. Ac omnibus cæteris historiæ Scriptoribus Ethnicis, tum antiquitate rerum ac regnorum, tum exemplorum multitudine, tum verò inimitabili purissimæ & dulcissimæ orationis elegantia & suauitate antecellit. Extat autem in Herodoto continua series annorum 240. à Gyge Lydorum Rege, qui vnà cum Manasse Rege Iuda anno mundi 3246. imperare cœpit, vsq; ad Xerxis & Persarum ex Grecia fugam, quæ in annum mundi 486. incidit. Sed totius Herodoti historiæ, & singulorum illius librorum argumenta, & Chronologiam integram alibi exposuimus.

L S Me-

S E R I E S.

Herodotum è vestigio sequitur THUCY-
 DIDES Atticus, qui à Xerxis ex Græcia di-
 scessu, vsq; ad 21. annum belli Peloponnesiaci,
 historiam annorum temporum 70. complexus
 est. Etsi enim bellum, suo tempore, inter Athe-
 nienses et Peloponnesios gestum, in quo ipse et-
 iam exercitus duxit, ex professo describendum
 suscepit: tamen in primo libro (pag. 20. & de-
 incept vsq; ad 26.) ἡ δὲ ἐκβολὴ τοῦ λόγου,
 vt ipse loquitur, digrediens à proposito, intexit
 historiam annorum 50. qui inter Xerxis fu-
 gam, vbi Herodotus desinit, et initium belli Pe-
 loponnesiaci, intersunt.

Vt autem Herodotus Monarchiarum &
 Regnorum, ita Thucydides ciuitatum præcipuè
 res gestas explicauit. Ac verè κτῆμα ἐστὶν αἰεὶ,
 hoc est, perpetuum thesaurū composuit, & illu-
 strem ac expressam imaginem omnium, quæ in
 Reipublicæ gubernatione omnibus mundi tem-
 poribus ferè similia solent accidere, negotiorum
 morum, consiliorum, conatum, foederum, bello-
 rum ciuiliū, et calamitatum tristissimarum,
 quæ bella præsertim intestina, comitantur.

Orationes verò, quas valde multas, et sum-
 mo dicendi artificio & cura elaboratas, nar-
 rationibus intexit, adeò presse sunt verbis, &
 sti-

HISTORICORVM.

stipata sapientissimis sententijs, & regulis ac imaginibus consiliorum vitæ conferta, nihil ut argutius aut neruosius, et omnia mundi tempora congruentius cogitari possit.

Thucydidis historiam continuat XENOPHON, apud Atticam, cuius in dicendo suauitatem et venustatem in affectatam, tantopere admirata est antiquitas, ut ipsas finxisset sermonem ipsius Gratias iudicavit. Hic in Septem illis ἑπταβιβλιῶν seu ἑπταπορδύων libris, à sine Thucydide exorsus, circiter 44. annorum bella inter Græcos præcipuè ciuitates gesta, usq; ad prælium Epaminondæ ad Mantineam, & annum mundi 3600. contexuit.

Nec tantum historiae et Philosophiae Scriptor sapiens fuit, utpote in Socratis Schola, cuius etiam ἀπομνημονεύματα, id est, dicta et facta digna memoria posteris reliquit, institutus: vrumetiam rei militaris gloria excelluit: et expeditioni Cyri Iunioris aduersus Artaxerxem Mnemonem interfuit: cuius suæ profectionis occasionem ipse recitat initio libri 3. ἀναβάσεως, hoc est, expeditionis Cyri à se descriptæ.

Cyri Maioris παιδείων, non ad historiae fidem, sed velut formam institutionis, & imaginem boni Principis, quam nihil à patre bono differre ait sapientissimè expressit. Quam ea de causa.

SERIES.

causa laudatissimus Imperator Scipio Africanus nunquam ex manibus deponere solitus est.

DIODORVS SICVLVS Bibliothecam seu vniuersalem totius ferè orbis habitati Historiam, omnium accuratissimè temporibus & annis singulis, distinctam, vsq; ad Iulij Cesaris tempora, libris 40. complexus est. Quorum sex priores, ex vltima, vetustatis memoria repetitam originem mundi, & antiquitatis Aegyptias, Assyrias, Libycas, Græcas, & aliarum gentium res gestas, quæ bellum Troianum antecesserunt summatim exponunt. Reliqui 34. libri, continuam seriem annorum 1138. à bello Troiano vsq; ad Iulium Cesarem comprehendunt.

Etsi autem ex vniuersa hac Diodori Bibliotheca 15. tantummodo libri extant, & in his, quinq; priores, exacta temporum distributione carent: tamen in primis grata & dulcis cæterorum Diodori librorum lectio, omnibus studiosis eam quoq; ob causam esse debet, quòd nemo ferè, inter omnes historicos, diligentius & exactius, tempora & annos singulos distinxit: & res omnes eodem tempore in diuersissimis mundi partibus gestas, maiori perspicuitate & luce, suo quasq; loco, ὑπὸ μιᾶν σῶματι ἵκει, hoc est, sub vnum aspectum posuit, & velut in Tabella simul aspiciendas exhibuit.

Se-

HISTORICORVM.

Sequitur autem Xenophontis $\epsilon\delta\delta\alpha\kappa\upsilon\iota\kappa\alpha$ ferè
immediatè Sedecimus Diodori Siculi liber, in quo
Philippi Macedonis, qui anno mundi 3604.
regnare cœpit: & deinceps Alexandri Magni,
et successorum ipsius res gestas descripsit. Ac
in fine vicesimi libri, inter eos, qui extant po-
stremi, vsq; ad annum mundi 3664. perue-
nit. Qui annus in decimum librum Liuij, &
annum vrbs Romæ 452. incidit.

T. LIVIVS Patavinus, Latinae historiae
princeps, ac verè lacteo eloquentiae fonte ma-
nans, & admirabili orationis grauitate, &
copia, ac splendore, omnibus latinis scriptoribus
antecellens, continuam 746. annorum histo-
riam, à condita vrbe Roma, anno mundi
3212. vsq; ad quartum annum ante Christum
natum, qui est imperij Augusti 38. conscripsit.
Et singulari cura & fide originem & formam
Romanae Reipublicae, Legum, Sacrorum, Magi-
stratum, pacis belliq; instituta, praestantium
gubernatorum & ducum imagines illustres,
consiliorum maximarum deliberationes, res
domi forisq; gestas, & mutationes insignes, ea-
rumq; causas, miro & iucundissimo orationis
candore & maiestate explicuit: & temporum
ac annorum singulorum seriem, annotatis Con-
sultum nominibus, accuratè discreuit.

Etsi

S E R I E R

Etsi autem de 4. Decadibus seu 140. libris tres tantummodo Decades, & quinta dimidium, extant, tamen reliquorum librorum Argumenta. & precipuarum historiarum series, ex epitoma Flori facile animaduerti possunt.

Primus Liber Liuij vrbis Romæ originem, & historiam annorum 244. continet, quibus summa rei Romanæ, penes septem Reges fuit: quorum eiectio in Darij Hystaspis, Persarum Regis tempora, & annum mundi 3456. incidit.

Sequentes Nouem primæ Decadis libri, 218. annos includunt: & vsq; ad annum mundi, 3674. & 34. post Alexandri Magni mortem perueniunt.

Secunda Decadis libri, quos nondum in lucem nostra ætate prolatos esse scimus, 74. annos complexi sunt; quibus cum Pyrrho Rege Epyrotarum, & primum Punicum bellum Romani gesserunt.

Tertia Decas, 16. tantummodo annos, & solius secundi belli Punicæ historiam recitat; quod anno vrbis 552. finitum est.

Quarta Decas, 24. annorum historiam, videlicet bella cum Philippo Rege Macedoniae, & Antiocho Magno, & Galatis gesta exponit.

Quinq;

HISTORICORVM.

Quinque sequentis Decadis libri & postre-
mi inter eos qui extant, vsq₃ ad P. AEmylii, de
Perseo Macedonum Rege triumphum, & an-
num vrbis Romæ 558. qui est à mundo condito
3800. & ante Christi natalem 162. perue-
niunt.

In reliquis nouem cum dimidia Decadibus,
seu 95. lib: historiam annorum 158. vsque ad
annum vrbis 746. qui est Augusti Caesaris 37.
& ante Christi natalem 4. Liuius perduxit.

Obijt autem Liuius anno post natum Chri-
stum 21. quo ipso anno etiam Ouidius Poeta,
et Germanicus Caesar, ex hac vita discesserunt.

Post Liuium multi Scriptores (de quibus
paulò post ordine dicam) Romanorum Cesa-
rum Vitas, & aliorum gentium res gestas, à
nato Christo, vsq₃ ad nostra tempora contexue-
runt. Ac Monarchiæ Romanæ & Augusti præ-
cipuè initia diligentissimè descripsit Appianus
Alexandrinus lib. 3. 4. & 5. Bellorum civilis-
um. Et DION à lib. 45. vsq₃ ad 57. Sequen-
tium vero Caesarum Romanorum Vitas in vnum
Historiæ corpus, vel à Iohanne Cuspiniano,
Maximiliani Caesaris Historico, vel in Antony
Sabellici septima, 8. 9. 10. Enneade vel à Io-
hanne Nauclero, Tubingensis Ecclesiæ præposi-
to, vsq₃ ad annum Christi 1500. deductus, stu-
diosè

S E R I E S.

studiosi simul perlegant. Et de proximis 50. annis, PAULI IOVII historiam vniuersalem splendidissime & ornatissime scriptam adiungant.

Ex his scriptoribus continua maximarum rerum quæ in mundo acciderunt series, cognosci rectissime potest.

Nunc de singularum Monarchiarum, & Gentium, Græcæ imprimis, & Romanæ, ac Germanicæ, historicis præcipuis, & lectione dignissimis, ordine dicemus.

Initium PRIMÆ MONARCHIÆ, quam Nimrod nepos Chami, circiter annum à diluuiō 150. incoauit, & origines seu stirpes omnium gentium à filijs & nepotibus Noë propagatarum, in Biblijs annotatæ, & in Iosepho ac Beroso copiosius euolutæ ac illustratæ sunt.

Etsi autem de BEROSO, iudicium Viuis & Beati Renani, non ignoro: nec satis assueuere ausim, quinque antiquitatum libros, qui cum Annij Viterbiensis Commentarijs circumferuntur, illius Berosi, qui Alexandri tempore vixit opus esse, cuius Babilonica Athenæus l. b. 14. Et Iosephus lib. 1. contra Appionem citant, & cuius statuam inaurata lingua Appione positam esse Plin. lib. 7. refert: tamen libellum illum antiquitatum Berosi & Annij, lectu non inutilem

HISTORICI.

inutilem aut insuauem esse et multis Bibliorum
 & Diodori Siculi, & Dionysij Halicarnassaei,
 & aliorum Scriptorum locis, lucem singularem
 asserre manifestum est. Nusquam certe alibi
 origines & propagationes omnium Gentium, et
 regnorum vetustissimorum, & continua 38.
 regum primae Monarchiae Assyriorum series, à
 Numrod vsq₃ ad Sardanapalum deducta extat,
 praeterquam in Beroso, (qui vsq₃ ad 18. regem
 Ascatahem & Iosue tempora) & deinceps in
 MANETHONE Aegyptio, qui vsq₃ ad 32.
 Regem Eupalem, Salomoni $\sigma\upsilon\gamma\delta\omicron\nu\omicron\upsilon\pi$ peruen-
 nit. Postea METASTHENES seriem contin-
 xit, & bipartitae Monarchiae Reges vsq₃ ad Cy-
 rum, & deinceps. Persicos Monarchas, vsq₃ ad
 Alexandri Magni mortem recenset.

Nullus autem apud Graecos celebrior rerum
 Assyriarum & Persicarum scriptor laudatur,
 quam CTESIAS Gnidius, qui circa annum
 mundi 356. in Cyri iunioris aduersus fratrem
 Artaxerxem expeditione captus, & propter
 artis Medicae peritiam, in regis familiam ascitus,
 ex commentarijs regis, vetustissimam regum
 Assyriae et Babyloniae ac Persiae historiam Grae-
 cis prodidit, deductam à Nino, vsq₃ ad annu 7.
 post captas à Lysandro Athenas. Ex hoc Ctesias
 Nini & Semiramidis ac Sardanapali histo-
 riam

M

riam

GRÆCI

viam, descriptam habemus apud Diodorum Siculum lib. 2. Ac quod in principio 2. lib. Chronicorum Philippi dicitur, Duris scripsisse, Sardanapalum incensa regia sese & mulieres incendio perdidisse: id apud Athenæum lib. 1. 2. nō Duris, qui eum ab Arbace Medio interfectum esse prodidit, sed Ctesias scriptum reliquisse perhibetur.

PERSICÆ Monarchiæ & rerum Græcarum, qui in tempora illa inciderunt, Scriptores illustres sunt, Herodotus, Xenophon, & Diodorus Siculus, de quib. paulo antè diximus.

Amplissimus autem historia Græcæ & Latine thesaurus, & verè Bibliotheca omnium veterum historiae Scriptorum sunt PLUTARCHI Cheronensis (qui circa annū à nato Christo 100. floruit) monumenta in quibus vitas illustrium gentis Græcæ ac Latine virorum circiter 50. complexus est, plenas optimarum rerum copia, & stipatas sapientissimis sententijs & Regulis vitæ, ad quas velut ad scopum, narrationes plerasq; solet referre. Orditur autem Græcorum vitas à Theseo Athenarum Rege ac desinit in Philopœmene Achæorum Duce, qui octennio ferè, post Antiochi Magni cum Romanis bellum decessit, anno ante Christi natalem 180. Romanos verò duces à Romulo vsq; ad Gal.

HISTORICI.

Galbam & Othonem deducit, qui anno post natalem Christi 71. inter se de Imperio dimicantur.

Celebrantur & alij historiae Graecae Scriptores à Cicerone, Diodoro Siculo & alijs. Inter quos praecipui sunt:

HECATAEVS Milesius, qui tempore Darij Histaspis & Xerxis florens, Europa, Asia & Africa ἑκαταίχωνος edidit, & Herodoto (qui pag. 156. & 197 mentionem ipsius honorificam facit) scribendi materiae suppeditavit.

Huius Historiam HELLANICVS Mytilenaeus, Herodoto ἑλληνικὸν, usque ad Perdiccae Regis Macedonum tempora & initia belli Peloponnesiaci contexit, & citatur à Thucydide pagina 22.

THEOPOMPVS CHIVS, Isocratis discipulus, Thucydidis Historiam usque ad praelium Cononis ad Cnidum, quod anno 10. post captas Athenas factum est: pertexit & 17. annorum res à Graecis gestas 12. libris complexus est. Citantur & 72. libri Θεοπομπῶν Theopompi, in quibus liber 41. & duo sequentes, Siculam historiam annorum 50. continent, ab initio Dionysij superioris usque ad Dionysium iuniorem Corinthi exulantem, circa annum 16. Philippi Macedonis.

M 2 Fuit

G R A E C I

Fuit autem Theopompus, ut Graeci de eo scribunt, τῆ φράσῃ πολὺς καὶ σωεχὴς καὶ φροῦδος μεσὸς φιλαλήθης δὲ τὸ ἦθος πικρὸς.

EPHORVS CVMÆVS, Theopompi condiscipulus 750. annorum historiam ab Heraclidarum descensu in Peloponnesum, vsq; ad 20. annum Philippi Macedonis, complexus est. Ex Ephoro apud Strabonem lib. 9. citatur historia de Thracibus Parnassi accolis, qui, cum aliquot dierum Inducias cum Bœotijs fecissent, noctu eorum agros vastabant. Quam historiam Cicero in Officijs recitat.

PHILISTVS SYRACVSIVS paulo ætate superior, (nam Dionysij Tyranni familiaris, & Platoni σύγγρονος ac inimicus fuit) Siculam historiam ad annos 800. vsq; ad captum à Carthaginensibus Agrigentum, & initium Dionysij Tyranni (biennio ante captas à Lyfandro Athenas) libris 7. contexuit. Inde Dionysiorum historiam addidit: Quam ATHANAS Syracusanus adiunctis rebus à Dionone gestis, absoluit.

DVRI S Samius, à morte Iasonis Pheræi annis 30. ante Alexandrum Magnum, Græcam Historiam exorsus est, & Regum Macedonicorum & Agathoclis res gestas exposuit.

TIMÆVS Andromachi principis Taurome

HISTORICI.

Timochonij filius, tempore Agathoclis floruit annis
20. post Alexandri Magni mortem, & dein-
ceps. Descripsit autem res Siculas ac Italicas et
aliarum gentium multis libris, in quibus paulò
ante primam traiectionem Romanorum ex I-
talia in Sicilia & initia primi belli Punici, hi-
storiam finiuit, Quam Polybius deinde conte-
xuit. Iudicat autem Cicero hunc Timæum, inter
omnes priores et eruditione longè excellere, &
rerum copia sententiarū varietate abundan-
tissimū et compositione politum esse. Sed à Suida
propter malevolentiam et φιλονεικίαν vitupe-
ratur.

ALEXANDRI MAGNI Græcorum
Monarchæ res gestas plurimi Scriptores, & in-
ter hos CALISTHENES Olynthus Ari-
stotelis discipulus, & Aristobilus ac Ptolemæus,
a Suida à itinerū illius comites, literis prodiderunt.

Sed nostro tempore, ex Græcis præter Dio-
dorum Siculum lib 17. & Plutarchum, AR-
RIANVS Nicomediensis, tantummodo super-
est, Qui circa annum Christi 140. florens, Ale-
xandri Magni historiam, et singulari et planè
Xenophontea orationis suauitate et elegātia li-
bris 8. explicauit. Omnium verò copiosissimè
res Indicas recenset, quas lib. 4. exorsus dein-
ceps vsq; ad historia finem persecutus est.

M 3 Inter

G R E C I

Inter Latinos Q. CURTIUS extat argutus,
elegans & nervosus Scriptor, sed ἀκρόφαλος.

SUCCESSORVM Alexandri Magni
Ianienas mutuas descripsit Diodorus Siculus, lib.
18. 19. 20.

Seriem Regum Syriæ & Asiæ continuam, à
Seleuco Alexandri Magni successore, vsque ad
Antiochum Epiphanem, & deinceps vsq; ad po-
stremum Antiochum, à Pompeio captum, conte-
xit APPIANVS Alexandrinus in Syriacis.

POLYBIVS Megapolites, Scipionis
iunioris (qui anno Mundi 3820. Carthagi-
nem deleuit) præceptor & Consiliarius ac Co-
mes assiduus: Historiam Græcæ gentis Acheo-
rum ab Olymp. 124. seu anno mundi 3680.
(qui est à morte Alexandri Magni 40) Roma-
nam à primo bello Punico, cuius initium in
3700. mundi annum incidit, exorsus est.

Supersunt autem de 40. illius libris, quinque
tantummodo priores, & sequentium duodecim
Epitome, in quibus vsq; ad prælium Philippi
Macedonis & Romanorum, ad Cynoscephalas
factum, anno mundi 3766. peruenit.

Quòd autem ex Polybio allegatur de Sci-
pione incendium Carthagini cum lacrymis spe-
ctante, & Homeri versum ἰλ ξ. addente, εὐσεῖ
ἵμαρ ὅταν ποτὶ ὀλώληι ἰδῆ: id in Ap-
piani

HISTORICI.

Priani Alexandrini Libycis, ex Polybio citatur.

Maximam autem toti Historiæ rerum Græcarum lucem adferunt PAVSANIÆ COMMENTARIJ, non tantum Regiones & loca Græciæ omnia, & quid in singulis extiterit $\alpha\epsilon\gamma\iota\omicron\mu\upsilon\kappa\mu\omicron\upsilon\epsilon\upsilon\tau\omicron\pi$ accuratè & exquisitè describentes, verumetiam familiarum & principum in Græcia vetustiss. Genealogias, ex antiquissimis stirpibus deductas, & multarum insignium rerum narrationes, quæ nusquam alibi leguntur, ut in primo statim libro de Ptolemæo Lagi, Philadelpho, Philometore, de Lysimacho, de Pyrrho Rege Epyrotarum, de Seleuco Nicanore &c. multa scitu iucundissima & alibi non facile obuia commemorantes.

STRABO etiam, qui Tiberij Cæsaris tempore orbem terrarum descripsit, plurimas Græcæ historiæ, ac inprimis Homeri partes clarissimè illustravit lib. 8. 9. 10. 13. 14. 5. 6. &c.

Et ATHENÆVS, qui M. Antonini temporibus floruit, præter admirabilem multarum scituq; dignissimarum rerum, & vocabulorum varietatem, plurimas etiam historias, ex omnium Gentium Scriptoribus, qui temporum iniuria amissi sunt: ac verè Bibliothecam omnium veterum Historiarum, Poëtarum, Philosophorum complexus est. Similiter & SVIDAS

M 4 NOM

LATINI

non tantū Lexicon seu Grammaticas vocabu-
lorum interpretationes collegit verum etiā mul-
torum Regum et hominum doctorum Vitas &
Scripta, & tempora quibus vixerunt, annotavit.

ROMANÆ HISTORIÆ INITIA
& urbis, Magistratum, sacrorum, iuris ac le-
gum Romanorum origines, accuratissimè et or-
natissimè descripsit **DIONYSIUS HALI-**
CARNASSÆVS: vsq; ad initium primi bel-
li Punici et annum urbis 489. Hunc in M. Var-
ronis, omnium Romanorum eruditissimi fami-
lia vixisse, & ab hero suo acceptam historiae ma-
teriam literis mandasse existimant. Floruit
autem Augusti Cæsaris etate: & in prioribus
vndecim libris, qui soli extant vsq; ad annum
urbis 312 peruenit.

M. CATO Septem **ORIGINVM LI-**
BROS scripsit: Quorum primo, Res gestas Re-
gum populi Romani: Secundo et Tertio, singu-
larum in Italia ciuitatum originè: et Antiqui-
tat: Quarto, bellum Punicum primum: Quinto,
secundum: Sexto et Septimo, reliqua bella vsq;
ad Sergij Galbæ praturam complexus est. Fuit
autem Cōsul Cato annis 132. ante Ciceronem.

Ceterorum Romanæ historie veterum Scri-
ptorum, qui Iulij Cæsaris et Liuij etatem ante-
cesserunt, videlicet **FABII**, C. Fannij, qui Le-
lij

HISTORICI.

lij filius sapientis gener fuit, Celij Antipatri, Valerij Antitatis L Sifennæ, qui Sylle coætaneus fuit Claudij Quadrigerij, Licinij Macchi, &c. nomina tantummodo in Cicerone de claris oratoribus & de legibus, & in Dionysio Halicarnassæo, & LIVIO, de cuius historia superius dictum est, commemorantur.

SALUSTIUS, Ciceroni & Iulio Casari οὐ γὰρ ὅσον, multas historiae Romanae partes, summa cum sapientia, & pura ac argute brevitatis, & elegantis facundiae laude perscripsit. Ex quibus nunc Coniuratio Catilinae anno urbis Romæ 691. anno ante natum Christum 60. à Cicerone consule oppressa: & bellum Iugurthinum, anno 4. ante Catilinariam seditionem, à C. Mario consule confectum: et ex cæteris historiæ libris orationes aliquot et ad C. Casarem de Republica ordinanda, tantummodo extant. Fuisse autem Salustium M. Catonis & Thucydidi Attici perstudiosum, similis forma orationis presse & concise, & sapientissimis sententijs stipatæ, & multa ex Thucydide dicta ad verbum conuersa, ostendunt.

Est autem hæc series Temporum et rerum à Salustio, in libris, qui adhuc extant, descriptarum.

M 5 MASI-

Anno

Vrbis

Romæ

605

CHRONOLOGIA

MASINISSA Rex Numidia, amicus Scipionis, auus Iugurthæ, obiit anno ætatis 95. ante Christi natalem 145.
Masinissa

Micypsa Manastabiles Gulussa.

Adher-Hyem- IUGVR- Gu. Massi-
bal. psal. IHA ad- da. ut.
optatus à
Micypsa.

620

Iugurtha in bello Numantino industriam & virtutem suam Scipioni & Romanis probat, anno 130. ante natum Christum.

636

Micypsa moriturus hortatur filios heredes Regni ad concordiam, qua parua res crescunt, discordia verò maxima dilabuntur.

642

Iugurtha Cirtham capit, & Adherbalem fratrem interficit.

643

Initium belli Iugurthini.

644

Iugurtha Romæ coram Senatu se excusat.

Massiam patruelem interfecit.

Postea instaurato bello Exercitum

Romanorum sub iugum mittit. Cos.

Annus

SALVSTII.

Vrbis.

Cos. Q. Metellus Numidicus vin-

Rome cit Jugurtham.

645. Metellus Vaccam recipit.

646. C. MARIUS Consul, urbem Cap-

647. sam capit. Jugurtham praelio vincit: qui
ad Boccum Maurorum Regem fugit.

648. Jugurtha, Sylla, Quaestori, Marij,
vincit a Boccho traditur: & ad Mari-
um deducitur.

CICERO natus est.

Q. Cepio & M. Manlius a Cim-
bris victi sunt.

650. C. MARIUS Consul Calendis Ia-
nuarij de Jugurtha triumphavit, anno
100. ante natum Christum.

666. L. SYLLA Consul & dux belli
contra Mithridatem, Marium vrbe Ro-
ma expulit.

673. Sylla dictator.

676. Oratio M. Lepidi Consulis ad pop-
aduersus Syllam habita, qui eodem an-
no obiit.

Cotta Cofs. oratione deuouet se pro
Republica.

Macer Trib. pl. de restituendo Tri-
bunatu in pristinam dignitatem ad
plebem concionatur.

CN.

- SALVSTIVS.
- Anno
 Vr.R. Cn. Pompeio & M. Crasso Cos. Tri-
 684. buniplexis restituti sunt.
 688. L. Iulio, M. Lepido Cos. Initia con-
 iurationum aduersus Rempublicam,
 Quibus Catilina interfuit.
 690. Catilina Cal. Iunij coniuratos con-
 uocat.
 691. CICERO Consul ex Fulvia Ca-
 tilina vxore, consilia coniurationis ex-
 plorat, & tandem coniuratos captos in
 carcere necat Nonis Decemb.
 707. CÆSAR perpetuus Dictator Ro-
 mæ constitutus. Ad hunc Salustius duas
 de republica ordinanda orationes scri-
 psit.

IVLIVS CÆSAR, rerum à se in libello
 Gallico et ciuili ab anno vrbis 696. vsque ad
 706. gestarum historiã, et singulorum annorũ
 singulos commentarios confecit, tanta orationis
 purissimæ & propriissimæ venustate & candore
 natiuo, nihil vt tersius ac politius, & ad nostræ
 orationis rectè ac perspicuè formandæ ratio-
 nem vtilius & accommodatius fingi possit.
 Magis enim parabile seu εὐπρόσιτον est genus
 dicendi Iulianum, quàm Ciceronis Oratio, cuius
 splendorem & copiam ac compositionem ma-
 gnificam,

IULIVS CÆSAR.

gnificam, ne ipsius quidem ætate, assequi imitando quisquam potuit.

Cum autem in nullo scriptore Latino vetustiore, mentio patriæ nostræ Germaniæ & honorifica fortitudinis bellicæ & aliarum virtutum in maioribus nostris lucentium celebratio extet: patriæ etiam amore gratior nobis Iulij Cæsaris, ac præsertim Sexti & quarti Libri lectio esse debet. Cui ut lucis aliquid accedat, CHRONOLOGIAM breuem adiungam.

Anno Urbis Romæ | L. Cassius Coss, vna cum Legato L. Pisonæ ab Heluetijs Tigurinis occisus, & exercitus illius sub iugum missus est.

648 | M. Messala, M. Pisonæ Coss. anno 58.

693 | ante natum Christum. Orgetorix seu Hertoge Hinrics, Dux Helueticorum, de occupando Galliæ Regno consilia capit.

Senatus decernit, uti quicumq; provinciam obtineret, quod commodo Reipublicæ facere posset, Heduos, ceterosq; amicos populi Romani defenderet.

695 | CÆSAR CONSUL. Orgetorix mortuus est. Ariouistus seu Ebrnuestus Rex Germanorum, amicus P. R. a Senatu appellatus.

P R I

Anno | CHRONOL: HISTO
Vrbis | PRIMVS LIBER & ANO
Romæ | NVS BELLI GALLICI.

696 1. L. Pisone, A. Gabinio Coss. Heluetij
in Gallias per prouinciam irrupturi, die
28. Aprilis ad Rhodanum conueniant:
sed à Cesare transitus ijs negatur. Po-
stea Tigurini à Cesare ad Ararin cæsi
sunt. Tandem iusto prælio victi Heluetij
se Cesari dediderunt.

Deinde Hedui & vniuersa Gallia
defensionem à Cesare aduersus Arioui-
stum seu Ernuestum Regem Germano-
rum petiit.

Cesar Ariouistum non procul à Rhe-
no profligat.

697 2. Belgæ in ditionem Cesaris veniunt
Neruios periculoso & ancipiti præ-
lio ad interneccionem ferè Cesar redigit.

698 3. Valesij in Alpibus à Galba victi.
Cesar Nannetenses & reliquas ci-
uitates Armoricas, prælio nâuali vi-
ctas, sub Corona vendit.

P. Crassus, Marci filius, in Aquitania
feliciter hostium castra expugnat.

699 4. Cn. Pom. M. Crass. Coss.
Germanicæ gentes, quæ à Sueuis
pulsæ in Galliam transferunt, à Cesa-
re ad

Anno
Urbis
Romae

RIÆ CÆSARIS.

re ad ostium Mosæ profligantur.

Cæsar Rhenum ponte iunctum in V-
bijs transit, & reuersus, in Britanniam
traicit.

700

5. Cæsar pacata Treuorum Ciui-
tate, in BRITANNIAM cum exer-
citu proficiscitur, & Tributo annuo In-
sula imposito, redit.

Legio Romana ab Ambiorige Ebu-
ronum seu Leodiensium Rege ad inter-
necionem ceditur. Q. Ciceronis legati
castra oppugnantur: sed aduentu Cæ-
saris & nece Induciomari Treuiri, Gal-
lia iterum pacatur.

701

6. Cæsar acceptis à Pompeio duabus
Legionibus, Senones, qui defecerant, &
Treueros recipit: & secundo, Rhenum,
ponte facto, in Germaniam transit.
GALLORVM, Druidarum ac Ger-
manorum religionem & mores, & Her-
cyniam syluam, describit: & Ambiorigis
religionem vastat.

Clodius à Milone interfectus est.

702

7. Vercingetorix totius ferè Gal-
liæ deficientis Rex delectus est. Cæsar
Auaricum expugnat, & tandem ad
Alexiam

- Annō** | **CHRONOL: HISTO-**
Vrbis | **Alexiam, Gallorum copijs profligatis.**
Romæ | **Vercingentorigem deditio- ne capit.**
705 | **8. Bituriges & Bellouacos ad dedi-
tionem cogit. Vxellodunum capit: & to-
tam Galliam pacat.**
704 | **9. Cesar in Italiam excurrens, se &
honorem suum municipijs ac colonijs
commendat.**
705 | **T. Labienum Galliae Togatae praeficit.**
10. Initium BELLI CIVILIS.
**Cesar Pompeio & Senatu ex Italia in
Graeciam fugato Urbem Romam occu-
pat. Deinde Massiliam obsidet, & Du-
ces Pompeij in Hispania Petreium &
Afranium vna cum exercitibus deditio-
ne accipit.**
706 | **Cesar Consul, Pompeium in Pharsa-
lia vicit, & fugientem in Aegyptum
persequens mense Octobri: Nouem inte-
gros menses in Aegypto consumsit.**
707 | **Cesar Dictator paulò ante hiemem
Romam redit.**
708 | **Bellum in Africa cum Scipione, Iuba
& Catone confecit.**
709 | **In Hispania cum S. Pompeio confli-
git.**
710 | **Idibus Martij interficitur.**
- Iulij

RIB CESARIS.

Italiæ Cesaris mortem & AVGVSTI
Imperatoris, primo Imperij decennio res gestas,
diligentissimè ac copiosissimè persecutus est AP-
PIANVS ALEXANDRINVS lib. 2. 3.
4. & 5. Bellorum Civilium: qui Adriani Cæ-
saris temporibus floruit: Et DION Cassius Ni-
cenus lib. 45. & sequentibus vsq; ad 59. inte-
gram Imperij Augusti historiam copiosissimè
persecutus est.

VELLEIVS PATERCVLVVS, qui
sub Tiberio Imperatore præfectus equitum &
Questor fuit, purissimo & dulcissimo orationis
genere Epitomen historiae Romanae vsq; ad Ti-
berij Imp. annum 16. qui fuit à nato Christo
32. deduxit.

CORN. TACITVS, qui sub Adriano
Imp. præfectus Belgicae Gallicae fuit, à morte
Augusti Cesaris (quæ in annū nati Christi 16.
diem 19. Mensis Augusti incidit) exorsus, primis
quinque libri TIBERII Cesaris historiam
complexus est. Posterioribus vndecim, ab 8. an-
no Claudij vsq; ad initium Vespasiani Cesaris,
& obsessam à Tito Ierosolymam, peruenit, anno
Christi 72. oratione pressa, propria, arguta, &
paucis verbis res multas complectente, & crebris
sententijs ornata vitur.

Vt autem Series rerum à Cornelio Tacito

N poste-

CHRONOL. HISTO^a

posteritatis memroia traditarum, & patrie in primis nostrae, seu Germanicae historiae, quarum multas & valde insignes Tacitus commemorat, facilius intelligi & animo comprehendi a iunioribus possint: CHRONOLOGIAM HISTORIÆ TACITI, & partem Familiae seu posterorum Augusti, hoc in loco adiungam.

AVGVSTVS ————— LIVIA ex priore Marito Tib. Nerone.

M. Agrippa — Iulia — Cl. Tiberius Cl. Drusus
 Imp. successit Augusto.
 Drusus.

Ca. Luci- Agrip- Agrip- — Germa- Li- Clau-
 ius us pa post- pina nicus uia dius
 humus. Caesar Imp.

Ca- Ne- Dru- Agrippi- Dru- C. Caligula priui-
 ius ro sus na mater silla Imp. gnus
 Neronis, Nero
 Imp.

AVGVSTVS Imp. Nola obiit, die 19. Augusti.

a. CL.

Anno
Christi

RIÆ TACITÆ.

TIBERII Imp.

16

I. CL. TIBERIVS Augusti pri-
uignus & successor, statim initio Impe-
rii, Agrippam Posthumum interfecit
pag. 3.

Seditio Militum in exercitu Ger-
manici orta, simulato discessu Agrippinae
coniugis, & filij Caligulae sedatur pag.
14. 17.

Iulia Augusti filia, ob impudiciti-
am a patre relegata obiit pag. 21.

17

2. Germanicus Cæsar vicit Armi-
nium seu Hermannū Ducem Che-
sorum, & vxorem Arminij viuam
coepit, anno 6. post cladem Quin-
tilij Vari, pag. 23. 25.

Templum Augusto in Hispania con-
ditum pag. 31.

Centesima rerum venalium post bel-
la ciuilia instituta, confirmatur, pag. 21

18

3. Germanicus, Rheni ostia præ-
ternauigans, in Amisiam fl. classem
ducit, & transgressus Visurgin, Ar-
minium & Germanos bellum in-
staurantes vincit, pag. 34. 35. 38.

Exercitus Germanici, per Amisiam
in Oceanum nauigans, naufragio perit
pag. 39.

N 2. Li-

Anno
Christi

INDEX HISTORIÆ

TIBERII Imp.

Libonis Drusi accusatio & mors pa-
gina 41.

Mathematici vrbe pulsī pag. 42.

Luxus defensio pag. 43.

Agrippa ficticius capitur 45.

19 4. Germanicus de Cheruscis,
Cattis, alijsq; Germanicæ populis à se
deuictis, triumphat pag. 46.

Ducentesima rerum venalium Romæ
instituta.

Terræ motu 12. Asiæ vrbes perierunt
pag. 48.

Tacfaras Numida in Africa bellum
mouet pag. 50. 69. 73.

20 5. Germanicus in Asiam pro-
fectus pag. 10. 51.

21 6. Germanicus Aegyptum lu-
strat vsque ad Syenen & Elphanti-
nam pag. 53.

Marabodus Marcomannorum Rex in
Italia Rauēnæ 18 annos habitat, pa. 54

Germanicus veneno à Pisone
dato necatur pag. 56. 57.

Liua vxor Drusi filij Tiberij, soror
Germanici, gemellos parit pag. 60.

Arminius moritur anno vitæ
37. pag. 61. 7. Lu-

- CORNELII TACITI.**
TIBERII Imp.
22. 7. *Luctus de obitu Germanici pa. 65*
NERONI filio Germanici primū
forum ingresso & pontifici, nupta Iulia
Drusifilia pag. 71.
Obijt Salustius, Salustij historici ex
fratre nepos 72.
23. 8. *Tiberius in Campaniam secedit*
pag. 73.
An vxores à Magistratibus vna in
prouinciam ducenda pag. 73.
Gallia vrbes ob magnitudinem crisis
alieni rebellionem ceperunt, duse SACRO-
niro & Floro pag. 76. 77.
24. 9. *De luxu coercendo deliberatum.*
C. Sylliani accusatio.
Atteij Capitonis & Labeonis et An-
tistij Iurisc. comparatio pag. 86. 88.
I V N I A C. Cassij vxor, anno
64. post praelium Philippense obiit pag.
88.
25. 10. *AELIUS SEIANVS praefectus*
pratorio Liuiam, Drusi, filij Tiberij,
vxorem stuprat, & per Medicum Eu-
demum Druso venenum letale dari cu-
rat. Id scelus octauo post anno demum
detegitur.

Anno
Christi

INDEX HISTORIÆ
TIBERII Imp.

Status Reipublicæ Romanæ eo anno
describitur pag. 93.

26 11. C. Silius per calumniam oppri-
mitur pag. 94. 95.

Tacfaras Numida victus pag. 97.

Q. Vibius Serenus à proprio filio ac-
cusatus maiestatis, deportatur.

27 12. Cremutius Cordus historie scri-
ptor, accusatur, quòd Brutum & Cassi-
um laudârit, pag. 100. 101. NB, ipse
excusationem.

Seianus petit coniugium Liuiæ pag. 103.

L. Domitius avus Neronis mortuus
pag. 105.

L. Antonius mortuus.

Pontius Pilatus præses in Iudeam
mittitur.

28 13. Poppæi Sabini triumphus de
Thracibus devictis.

Domitius Afer Orator pag. 108.

Agrippina vxor Germanici offendit
Tiberium.

Tiberius discedit ex vrbe Roma, vn-
de 11. annos vsq; ad mortem absuit
pag. 110.

Cocceius Nerua Iurisc. comitatur
Tiberium,

14. Am-

Anno

CORNELII TACITI

Christi

TIBERII Imp.

29

14. Amphiteatrum Fidenis concidit
in quo 5 0000. hominum obruta.

Tiberius Capreas se in Insulam ab-
didit, pag. 113.

30

15. Titius Sabinus, Germanici ami-
cus, sceleratè proditus, interficitur pag.

114.

IVLIA neptis Augusti obiit, cum
ante 20. annos, propter adulterium, in
Trimerum Insulam Apuliae vicinam re-
legata esset, pag. 115.

Frisij vincunt Romanos pag. 116.

Filia Germanici Agrippina, Cn: Do-
mitio patri Neronis nupta in fin. lib. 4.

Christus à Iohanne Baptista in Ior-
dane baptizatus est, Lucae 3.

31

16. LIVIA Augusti vxor, Tiberij
mater obiit anno 15. post Augusti mor-
tem laudata in funere à C. Caligula
pronepote.

Tiberius summa crudelitate grassari
in domum Germanici cœpit pag. 118.

Hoc biennio, Agrippina vxor Germani-
ci & Nero filius, in Insulas relegati.

Drusus in ima palatij parte custoditur.

Seianus pro dita cæde Drusi supplicio
afficitur à Tiberio.

N 4 19.

Anno Christi	INDEX HISTORIÆ TIBERII Imp.
	19 <i>Tetræ libidines Tiberij pag. 120. Multi Nobiles Sciani amici interfi- ciuntur. M. Terentius defendit amicitiam Sciani pag. 123. L. Piso Pontifex 80. annorum placidè obiit.</i>
35	20. <i>Drusilla Germanici filia L. Cas- sio: Iulia M. Vinico nupta pag. 125. De Usuris pag. 126. NB. C. Caligula Claudiam M. Syllani filiam ducit pag. 127. Drusus Germanici filius fame ex- tinctus Pag. 128. Agrippina Germanici vxor mortua 18 Octobris. Cocceius Nerua vitam finit 129.</i>
36	12 <i>Phoenix conspectus. Mamercus Scaurus Poeta accusatur</i>
37	22 <i>Parthica. (pag. 130 Poppæus Sabinus moritur.</i>
38	23 <i>Parthica pag. 136. Tiberij mors 78. etatis anno, die 19. Martij, pag. 139.</i>
39	1. <i>C. CALIGVLA Imp. successit. Caligula in Germaniam expeditio- nem suscipit. I. Clau</i>

- Anno | CORNELII TACITI.
 Christi | CLAUDII Imp.
- 43 | 1. Claudius frater Germanici, Imp.
- 44 | 2. Bellum in Britannia incoatum, quæ
 vnâ cum Insulis Orcadibus Imperio Ro-
 mano subiecta est LIBER XI. Ta-
 citi.
- 50 | 3. Valerius Asiaticus per calumniam
 opprimitur.
 Italus, Arminij Cheroscorum Ducis
 ex fratre Flavio nepos, in Germaniam
 mittitur pag. 145. 146.
 Messalina vxor Claudij interficitur,
 150. 155.
- 51 | 9. Claudius Agrippinam, fratris
 Germanici filiam, Neronis matrem vxo-
 rem ducit pag. 155. 156.
 Seneca, ab exilio reuocatus, præfici-
 tur studijs Neronis.
 C. Cassus Iuriscon. Syria præfectus
 pag. 157.
 Lollia Paulina relegata 160.
- 52 | 10. Domitius NERO adoptatur à
 Claudio 161. Colonia Agrippina, ab
 Agrippina Claudij vxore, quæ in oppi-
 dum Vbiorum vbi genita erat, vetera-
 nos Coloniâq; deduci impetrat (vt
 vim suam socijs quoque nationibus osten-
 det)

Anno
Christi

INDEX HISTORIÆ

CLAVDII Imp.

taret) cui nomen inditum ex vocabulo
ipsius, pag. 161. facie 2. Hic fuit Qua-
dragesimus annus post cladem Varia-
nam, ibidem.

Britanniæ rex Caractacus, à Roma-
nis P. Ostorio duce capitur, anno 9. post
initium belli Britannici pag. 164.

53

11. Agrippina Imperatoris filia &
soror, & coniunx, & mater fuit.

Fames sub Claudio cœpit pag. 167.
cuius mentio fit Act. 11.

Quadratus Syria præses 168.

54

12. Felix præses Iudææ, frater Pallan-
tis liberti. p. 171. huius mētio fit Act. 24.

Ventidius Cumanus præses Galilææ.

55

13. Nero 16. annos natus, Octaviam
Claudij filiam, ducit: 172. Et orationem
habet pro Iliensibus & Bononiensibus.

56

14. Claudius Imp. veneno necatur à
propria vxore 175.

57

1. Nero Imp. lib. 13. Crebris orationi-
bus, quas Seneca, testificando quàm ho-
nesta præciperet, voce principis vulga-
bat, clementiam suam obstringebat.

Remouet Pallantem libertum 190.

Britannicum fratrem veneno inter-
fici curat 185.

2. La.

- Anno | CORNELII TACITI,
Christi | NERONIS Imp.
- 58 2. Lasciua Neronis 185.
- 60 4. Artaxata Armenia Metropolis
capta à Domitio Corbulone pag. 191.
P. Sullius Sycophanta 192.
Lex Cincia, aduersus eos, qui precio
causas orauissent.
Sabina Poppæa, Neronis vxor, cui
cuncta alia fuere, præter honestum ani-
mum 195.
Vectigalia cuncta remittere cogi-
tat Nero 195.
De Mosella & Arari fluminibus
connectendis 195.
Hermunduri & Catti seu Saxones
de Salinis Saxonis certant pag. 197.
- LIBER XIII.
- 61 5. Incestus Neronis cum Agrippina
matre 198. Et Agrippina exitus 201.
Nero musicus, κισαγισης, poeta, 203.
204.
Domitius Afer Orator Moritur 205.
- 62 6. Ludi Olympici Romæ instituti 205.
Cometa 206.
Domitius Corbulo Dux Romanorum
Armeniam occupat. Laodicea vicina Co-
lossis tremore terræ collapsa est 208.
- 63 7. 70 000. Rom. à Britannis caesa pa.
209. Lon.

Anno INDEX HISTORIÆ
Christi NERONIS Imp.

Londinum copia negociatorum & comœatu maximè celebre 210. Paulò post Britanni rursus à Suetonio Paulino cæsi sunt.

64 8. A. Vitellius optimum quemq; iurgio laceffens, & respondentì reticens, vt pauida ingenia solent 215.

Burrus præfectus prætorio Neronis, amicus Senecæ, moritur. 215.

Seneca calumnijs deformatur 216
217.

Musonius philosophus 219. 246.

Nero pellit Octauiam, & ducit Poppæam 219. 220. Pallantis liberti exitus 221.

65 9. Bellum inter Vologesem Regem Parthorum & Domitium Corbulonem 221. 222.

Nata Poppææ filia 229.

Tyridates, Rex Armeniæ, coram Neronis effigie constituitur 231.

66 10. Incendium Romæ sex dies durat 234.

Culpa in Christianos translata 236.

Domus Neronis noua 235.

67 11. Coniuratio aduersus Neronem

235.

- Anno** | **CORNELII TACITI.**
Christi 237. 238. 239. *Lucanus Poeta* 237.
Laterani consulis caedes 242.
Seneca Mors 243. 244.
- 67 | 11. *Poppaea grauida, ictu calcis à marito irato percussa, moritur* 249.
LIB. XVI.
Pestilentia ingens Romae grassatur 251.
- 68 | 12. *Ostorius Scapula per calumniam opprimitur* 252.
Nero virtutem ipsam excindere cupiuit, interfectis Barea Sorana & Thrasea Peto 254. 255. 258.
Tyridati Armeniae Regi diadema imposuit.
Sporum castratum in naturam muliebrem transfigurare conatur.
- 69 | 13. *Certamina ludicra in Peloponneso celebrat.*
Isthmum perfodere conatus est.
- 70 | 14. *Iulius Vindex Galliae praeses & Galba ab eo deficiunt.*
Senatus eum hostem iudicat.
Tandem Nero sibi ipse mortem consciscit.
- 71 | **GALBA** Imp. ex Hispanijs accersitur, pag. 262. adoptat Pisonem 265.
 qui

Anno | CORNELII TACITI.
 Christi qui quatrinduo post interficitur 277.
 Repetit donata alijs à Nerone 550.
 Tonnas auri 267.
 Otho Imp. 270. 262. trucidat
 Galbam 274. 276.
 Au. Vitellius in Germania eligitur
 178.
 Titus et Vespasianus pag. 293. 294.
 295.
 Vitellius in Italiam descendit 299.
 Vicit Othonem praelio, 308. 309.
 Othonis mors 311.
 VESPASIANVS ad imperium
 vocatur 319. 320. Calend. Iulij.
 Primus Antonius, sermone promptus
 ferendæ in alios inuidiæ artifex, discor-
 dijs & seditionibus potens, raptor, lar-
 gitor, acerrimam bello facem prætulit
 323.
 LIB. XIX. Vitelliani à Vespasiani
 ducibus vincuntur: Filius in praelio pa-
 trem interficit 338. Cremonæ excidiū
 341. Vitellij exitus foedissimus 360.
 72 VESPASIANVS Imp. toto lib.
 20. Helvidius priscus 363. Iudæa à Tito
 perdomatur lib. 21. Vbi de origine &
 Religione gentis Iudaicæ, & de Mose
 educen-

S V E T O N I V S .

deducente Iudeos ex Aegypto, multa recitantur pag. 399. 49.

S V E T O N I V S , Tacite $\sigma\upsilon\gamma\gamma\alpha\sigma\tau\omicron\upsilon$, fuit Magister Epistolarum Adriani Imp. ac simili orationis proprietate ac breuitate, & plus nervorum quam corporis habente, VITAS duodecim primorum Caesarum, usq; ad mortem Domitiani, & annum Christi 97. descripsit: In quibus, primam illam historiae legem, ne quid falsi scribere audeat, & ne quid veri non audeat, accuratè sequitur: dum $\mu\acute{o}\nu\eta\ \delta\upsilon\omega\mu\ \tau\eta\ \alpha\lambda\lambda\ \delta\epsilon\iota\alpha$, Principum omnium non virtutes modò & rectè facta ad imitandum proponit, verum etiam nevos & scelera ac flagitia, posteritatis iudiciò detestanda, exhibet. Est enim, vt Cornelius Tacitus ait, hoc præcipuum munus Anna-
lium, ne virtutes sileantur, vtq; pravis dictis factisq; ex posteritate & infamia metus sit.

Suetonio vsitate adiungi solent sequentium Imp. Neruæ, Traiani, & Adriani Vitæ, titulo Dionis Nicaei: Quæ ex Iohannis Xiphilini Epitoma de verbo ad verbum transcriptæ sunt.

Adriani historiam Aelius SPARTIANVS: & Antonini Pij, ac Philosophi vitam, lectu dignissimam, Iulius CAPITOLINVS, qui Diocletiani & Constantini etate vixit composuerunt.

Sed

D I O N.

Sed omnium Imperatorum inde vsq₃, ab Augusto, continuam historiam contexit DION CASSIUS, Niceæ in Bithynia natus, qui 981. annorum Historiam, ab vrbe Roma condita, vsq₃, ad annum à nato Christi 231. quo ipse Dion cum Imperatore Alexandro Seuero Consul fuit, deductam, libris 80. complexus est. Quorum etiamsi vix quarta pars hoc tempore extat, tamen continua series Historie & Imp. omnium à consulatu Hortensij anno vrbis 685. & præcipuè ab Augusto Cesare ad Alexandrum Seuerum Imperat. & orientis imperium, ab Artaxerxe Persa victore Artabani Parthorum regis, recuperatum: Ex Epitoma Iohannis Xiphilini Patriarchæ Constantinopolitani, qui ipse in vita Augustini narrat, se tempore Michaelis Duce Imp. circa annum Christi 1020. Bizantijs vixisse, cognosci potest. Idem autor Gotthorum historiam scripsit, quæ à Iornande sepiissime citatur.

Marci Antonini & sequentium Imp. Vita, à Dione elaborata, nondum, quod sciam, integrè typis expresse sunt. Sed insignis illa & dulcissima bonitatis et candoris Antonini descriptio, in Suida, & in Xiphilino recitatur, ὁμοίᾳ δὲ διὰ παντῶν ἐξήνετο, καὶ οὐδ' ἐν ἑλλήνων. οὕτως ὡς ἑλλήνων ἀγαθὸς ἀνὴρ

ROMANÆ HISTORIÆ.

Ἐνὴς ἦν, καὶ οὐδ' ἐμ' προσωοικτορ εἶχε. πάν-
 πολλα μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη,
 hoc est, Similis sibi ipse semper fuit, nec mutatus
 est vlla in re ynquam. Erat enim verè bonus, &
 nihil astutè similitum vel ascitum habebat.
 Plurimum verò etiam à doctrina adiuuabatur.
 Et de Seuero Imp. ἐπιμελής τῶν πρακτέων,
 ἀμελής τῶν πρὶ αὐτῷ λογοποιούμενων:
 Intentus erat in ea, quæ erant agenda, & vulgi
 de se fabellas negligebat.

Plurimis autem insignibus & utilis. virtu-
 tum exemplis conferta, et lectu dignissima est
 Alexandri Seueri Imp. Vita, quam à Dione vix
 incoatam ÆLIUS LAMPRIDIVS (qui
 Cōstantini Imp. tempore vixit) luculentissime ex-
 plicauit. Obijt aūt Alexander Seuerus, An. 2, 37.

HERODIANVS Historiam sui tempo-
 ris à morte M. Antonini Philosophi seu anno
 Christi 181. vsq; ad Gordianos in Africa in-
 terfectos, anno Christi 241. contexuit, Quem
 dulcissima & purissima oratione Latina, politis-
 sime reddidit Angelus Politianus.

Gordiani III. Imperium Iulius CAPITO-
 LINVS descripsit: Et Successorum illius, Phi-
 lippi Arabis, & Decij, ac sequentium Imp. vsq;
 ad finem Stirpis Heraclij & annum Christi 700.
 Vitas, breui compendio exposuit POMPONI-

ROMANÆ HISTORIÆ

VS LÆTIUS recens Scriptor, Nam Angelus Politiano & Sabellico $\sigma\upsilon\gamma\gamma\omicron\nu\sigma$ fuit.

Et IOANNES ZONARAS Byzantinus, inde ab Augusto ad sua usq₃ tempora, & annum Christi 1120. Orientalium præcipue Imp^{er}. res gestas, Tomo II. & III. Annalium, lucidissime complexus est, Ex quo Cuspinianus & alij recentes rerum illarum descriptores plerq₃ assumunt, Zonarem Nicetas, Nicetam Chalcondylas secutus est.

Sed nunc veteres rerum Romanarum Scriptores, iuxta temporum seriem pertexemus.

TREBELLIVS POLLIO (qui Constantini ætate circa annum Christi 300. vixit) in ijs, quæ extant, Scriptis exorsus ab anno Christi 256. infelix Imperium Valeriani & Galieni, & triginta Tyrannorum lanienas inter sese mutuas, & D. Claudij, qui Gotthos, in Græciam infusos feliciter oppressit, vitam prosecutus est.

FLAVIVS VOPISCVS, natione Siculus, D. Aureliani Imp. vitam, multis insignibus exemplis, & dictis ornata, & Taciti, ac Probi, ac Cari historiam, usq₃ ad Diocletiani initia, & annum Christi 288. descripsit. Vixit autem Vopiscus iisdem temporibus cum Capitolino & Lampridio, sed tamen utroq₃ iunior fuit. Aliquoties Aui sui mentionem facit, qui Diocletiano Imp. familiaris fuerit. Die-

SCRIPTORES.

Diocletiani & collegarum ipsius, & deinceps Constantini Magni, Constantij & sequentium Imperatorum Vitas, & res erga Ecclesiam precipue gestas exposuerunt, EVSEBIUS, SOZOMENUS, THEODORITIS, Socrates, Zonaras, Nicephorus, &c. de quibus alias dicam.

EVTROPIUS, qui tempore Valentis Imp. floruit, Epitomen Historiæ Romanæ, decem libris, vsq; ad Ioviniani mortem, & annum Christi 368. deduxit.

AMMIANVS MARCELLINVS natione Græcus, sub Iuliano Imp. in Gallia & Germania multos annos militavit, & ab anno Christi 98. vsq; ad 382. historiam Romanorum libris 31. deduxit. Sed à lib. 14. vsq; ad 31. qui soli extant, partem Imperij Constantij & res gestas Iuliani, Ioviniani, Valentiniani, & Valentis prolixè & splendide explicavit, vsq; ad annum Christi 382. Cumq; bella Iuliani in Gallis & Germanijs gesta, ipse ὄψωνος seu oculatus testis recitet, propter patriæ etiam nostræ, & verū Germanicarum cognitionem, gratior nobis Marcellini lectio esse debet. Cui, ut lucis aliquid accedat, hanc breuem Genealogiæ partem adiungo.

CHRONOLOGIA
Constantius Chlorus Imp.

	Constantinus Magnus	Constantius	Constantia nupta Licinio,
Constantinus	Constantius Imp.	Constantius Imp.	
	Con- stan- tia nu- pta Gal- lo.	Hele- na v- ius Iuli- ani. 14. Mar- cellinus mentionem facit.	Gallus cu- Iulianus Apo- stata successit Constantio. Post hunc Io- uianus Panno- nius ex alia familia fuit.

THEODOSII & filiorum ipsius, Arcadij & Honorij vita, in Scriptoribus historiae Ecclesiasticae, SOZOMENO et SOCRATE, maxima sui parte, descripta continetur.

Cum autem in Honorij Imp. tempora inciderit Dilaceratio Imp. Romani, per Gotthos & Vandalos facta, legent studiosi de rebus Gothicis Iornandem potissimum, qui cum natione Gotthus esset, ex vltima vetustate, originem & migrationes & familias Regum, ac bella praecipua gentis Gotthica, vsq; ad suam aetatem, seu annum Christi 550. deduxit.

PROCOPIVS in vrbe Palaestine Caesarea natus, & apud Belisarium summum ducem Iustiniani Imperatoris, Cancellarius, & omnium illius

PROCOPII.

illius bellorum comes, et consiliorum socius fuit. Is bella cum Persis, Vandalis, Gotthis, Iustiniani auspicijs, à Belisario gesta, quibus ipse interfuit, Septem libris exposuit: Quibus, vt lucis aliquid accedat, in breui Tabella, seriem rerum, à Procopio descriptarum, proponam.

- Anno | Arcadius Imp. moriens Tutorem filio,
Christi | Theodosio adiungit. Isigertum Persarum
412 | Regem, lib. 1. de bello Persico. Ab
eo tempore Procopius continuam Persi-
carum rerum seriem vsq₃ ad Iustiniani
tempora pertexit.
- 414 | Gotthi, Alarico duce, Romam capi-
unt.
- 433 | Vandali, à Bonifacio accersiti, duce
Genserico sedes in Africa ponunt.
- 436 | Gensericus Carthaginem cepit.
- 455 | Attila Hunnorum Rex ab Aetio ad
Tolosam victus est.
- 459 | Roma à Genserico Vandalorum Re-
ge capta.
- 475 | Gensericus moritur: Huius Successo-
res vsq₃ vd Gilimerum recitat Procopius
lib. 3. pag. 317. 318.
- 494 | THEODORICVS Veronensis,
Gotthorum Rex, in Italia, Odoacrum
O 3 Ruge

Anno
Christi

CRONOLOGIA

Rugium vincit, & Regnum Italiae 33.
annos obtinet.

Moritur anno Christi 527. Succedit
Amalofuenta filia, cum Adalrico nepo-
te, quæ se & filium Iustiniano Imp com-
mendauit.

528. 1. IUSTINIANI Imp.
2. Belisarium & Hermogenem duces
in Armeniam aduersus Persas mittit.
530. 3. CODEX constitutionum Iuris seu
Rescriptorum Principalium à Iustinia-
no editus 16. Cal. Maij, qui hodie non
amplius extat.
531. 4. Iustinianus mandat Triboniano,
vt omne IUS Romanum, ex veterum
prudentum libris, iuxta ordinem Edi-
cti perpetui, à Saluio Iuliano olim col-
lecti, in vnum corpus digerat.
532. 5. Belisarius à Persis ad Euphratem
victus est, post prelium Indutiæ facta
sunt.
533. 6. Cabades Persarum Rex moritur.
534. 7. BELLUM VANDALICVM
in Africa per Belisarium confectum, &
GILIMER captus est.
Cosroës Persarum Rex, cum Iustinia-
no imperat: pacem 110. annorū sancit.

PAHE

Anno
Christi

FROCOPII.
IVSTINIANI Cæsaris.
PANDECTÆ Iuris ciuilibis Ro-
monorum edita 17. Cal. Ianuarij, quæ
est 16. Decemb.

535

8 INSTITVTIONES Iuris ci-
uilibis edita & confirmata 1. Cal. De-
cemb. quæ est 21. Nouembris.

CODEX ex repetita prælectione
absolutus.

536

9. BELLVM GOTHICVM cœ-
pit, quod 18. annos durauit.

Belisarius Siciliam à Gotthis occu-
patam recipit: Constantinus Dalma-
tiam & Liburniam Gotthis eripuit.

537

10. Neapolis à Belisario capta.

Vitiges Gotthorum Rex à Francis
auxilia petit. Ea occasione de Franco-
rum origine, Regibus, ac rebus gestis,
multa intexit.

538

11. Romam anno 60. postquam ab
Odoacro capta erat, Belisarius recipit.

Hanc Vitiges rursus obsidet inte-
gram annum.

539

12. Herulorum auxilia Belisario ab
Imperatore mittuntur. Fames horren-
da per totam Italiam grassatur.

540

13. Belisarius Rauennam obsessam ob-

0 4

cupsa

Anno

CHRONOLOGIA

Christi

IUSTINIANI Caesaris.

Cupiat & Vitigem Gotthorum Regem capit. Gotthos trans Padum pellit. Et Constantinopoli triumphat.

541

14. Cosroes Persarum Rex rupta pace bellum instaurat & Antiochiam occupat.

Belisarij Triumphus de Gotthis & expeditio in Persas.

542

15. Totilas rex Gotthorum vincit Romanos ad Faentiam, & Neapolim recipit.

544

17. Totilas urbem Romam obsidet.

545

18. Belisarius ad Bellum Gotthicum in Italiam remissus.

546

19. Totilas urbem Romam capit, & Pelagij presbyteri intercessione adductus multitudini clementer parcat.

547

20. Belisarius urbem vacuum & dirutam recipit.

548

21. Iustinianus auxilia in Calabriam mittit: Ad que profectus Belisarius ex vrbe Roma presidio munita discedit.

549

22. Theodora Iustiniani coniunx mortua.

Belisarius Constantinopolin reuocatur.

Lon.

Anno

PROCOPII

Christi

IUSTINIANI Imp.

Longobardi, Heruli et Gepedes ad
Danubium inter se belligerantur.

550

23. Totilas urbem Romam secundo
capit, & Siciliam occupat.

551

24. Belisarius Orienti praefectus.

552

25. Gotthica classis Corcyram et E-
piri litora vastat, Tandem ad Anconam
vincitur.

Narses bello Gotthico ab Imp. praefectus, ex Longobardis & alijs gentibus
Milites conscribit, & ingenti praelio To-
tilam & Gotthos profligat, et urbem Ro-
mam recipit.

SYNODVS V. vniuersalis Con-
stantinopoli celebrata.

553

26. Victo Teia in Campania, finis
bello Gotthico impositus est.

AGATHIAS Smyrnaeus, Procopij histo-
riam pertexuit, & ab anno Iustiniani 27. quæ
fuit à nato Christo 554. vsq; ad finem Imperij
Iustiniani, et annum Christi 566. bella cum reli-
quijs Gotthorum et Francis eorum socijs, Nar-
sete duce feliciter confecta: Item cum Persis, in
Lazorum regione seu Colchide gesta, recitat.
Qua occasione lib. 4. integram & dignam ob-

Q 5

serua

ROMANI SCRIPT:

seruata Seriem Regum Persicorum, ab Artaxerxe, qui anno Christi 230. Parthis imperium eripuit, vsq; ad Iustiniani imperatoris tempora, & annum Christi 530. intexuit. In Fine, Hunnorum irruptiones in Thraciam & Græciam recenset: Quos Belisarius senex feliciter repressit.

PAVLVS Diaconus Aquileiensis, Desiderij, Longobardorum Regis, Cancellarius: & vnicum suo Rege à Carolo magno captus: integram Longobardorum Historiam contexuit, vsq; ad annum Christi 773. quo Carolus Magnus, vltimo Rege Desiderio capto, in suam potestatem, Regnum Leobardorum redegit: Quod in Italia, inde vsq; ab Alboino, qui anno Christi 568. relicta Pannonia Galliam Cisalpinam occupauit, durauerat annos 205.

Integram verò & continuam seriem rerum post inclinationem Imperij Romani per Gothos, Vandalos & Longobardos factam, ab anno Christi 407. vsq; ad 1400. BLONDVS Foroliuiensis in Decadibus suis complexus est: Qui vnus multorum loco non inutiliter deinceps legi potest.

DE GERMANICARVM RERVM & Ecclesiasticis Scriptoribus, aliàs fortasse dicam prolixius. Nunc Nomina & Argumenta

GERMAN. RERVM SCRIPT.

menta singulorum & tempora, quibus vixerunt, breuiter annotabo.

Prima & antiquissima Germanorum mentio extat in Historia vrbs Romæ à Gallis capta (lib. 5. Liuij) anno vrbs 565. anno ante Christ i natalem 785. Et vetustas vno nomine CELTAS nominauit gentes Germanicas & Gallicas, in vtraq; Rheni rari, vsq; ad Oceanum occidentalem habitantes.

Deinde celebris Gallorum & Germanorum expeditio in Italiam fuit annis 160. post captam Romam suscepta, ducibus Ariouisto seu Ebrnuesto, & Fridemaro, quem M. Marcellus Consul anno vrbs 52. qui fuit annus quartus, ante initium secundi belli Punici, deuicit. Historiam huius expeditionis Celtarum prolixè describit Polybius lib. 2. pag. 43. 44. & deinceps.

Postea in Marij Historia, Teutones à Gallis discernuntur: & quidem expressè scribitur, Cimbro & Teutonas esse gentes Germanicas, ad Borealem Oceanum pertinentes: & insigne Cimborum fuisse Taurum: Quem hodierna die Illustrissimi principes Megapolenses, à veteribus Cimbris maioribus suis acceptum, in clipeis gentilitijs vsurpant. Non enim dubium est, veteres Cimbro, has regiones ad litus maris Baltici, & Cimbricam Chersonesum tenuisse.

Magis

GERMANICARVM RE.

Magis autem illustratum est Germanorum nomen, IULII Caesaris scriptis: Qui et litem veteris Germaniæ ostendit, flumen Rhenum: et non modò bellicam fortitudinem malorum nostrorum, sed etiam iusticiam, ac modestiam, & mores domesticos, continentie, et cæterarum virtutum plenos, laudibus eximijs ornat. Et quidem hanc Arctoam Germaniæ oram, quæ nunc Saxonia & Vuestphalia appellatur, propriè Germaniam eo tempore dictam esse ostendit. Habuit & copias militum Germanicorum Caesar, non modò in bellis Gallicis posterioribus, verumetiam in prælio Pharsalico & cæteris, vt ex Appiano Alexandrino perspicuè apparet.

Deinde Situm ac mores & populòs omnes Germaniæ veteris, peculiari libello Cornelius Tacitus descripsit: Cui res Germanicas probè notas fuisse, inde etiam consentaneum est, quòd Belgicæ Galliæ, quam nunc Brabantia & Flandriam nominamus, sub Adriano Imp. rationes procuravit. Crebrò etiam in Annalibus, rerum Germanicarum, ac præcipuè expeditionum Caesaris Germanici ad Visurgin & Amasin fl. & Harminij Cheruscorum Ducis à Germanico victi, meminit. Sed prælium Harminij, quo Quintilius Varus, anno nati Christi XI. ad internecionem cecidit, nullus eorum, qui extant, autorum,

RVM SCRIPTORES.

ram, copiosius descripsit, quam VELLEIVS
PATERCVLVVS lib 2.

Plinium superiorem, in viginti libris, quibus
omnia cum Germanis Romanorum bella expo-
suit: non dubium est, & illam Harminij histori-
am, & plurima insignia virtutum exempla, à
maioribus nostris edita, luculentè explicasse.
Sed hæc vnà cum libris interierunt.

Amiani Marcellini temporibus, circa an-
num Christi 350. Germaniæ adpellationem
iam in Gallicam quoq; Rheni ripam fuisse trans-
latam, apparet: Qui Germaniam primam ab
Augusto Rauracorum seu Alpibus Helueticis,
vsq; ad Treuiros seu Mosellam fluiuium pertinen-
tem distinguit à Germania secunda seu inferio-
re, cuius metropolis fuit Colonia Agrippina.
Cumq; in ipsa Germania sub Constantino &
Iuliano Imp. militauerit Marcellinus, plurima
de Francis, Alemannis, et alijs gentibus Germa-
nicis, & vera et cognitu vtilissima commemorat.

Regni Francorum & Germanorum in Gal-
lia, quod circa annum Christi 420. VVaremun-
dus incoauit: & præcipuè filiorum Clodouei,
primi Regis Christiani, videlicet Hildeberti, Lo-
tharij, Clodamiri & Theodorici & Theobaldi,
mentionem facit Procopius lib. 1. & 3. & Aga-
thias lib. 1. & 2. qui Iustiniani Cesaris ætate
vixerunt. Sed

GERMANICARVM RE

Sed de origine & migrationibus & regno nobilissima gentis Francicæ diligentissime scripsit Beatus Rhenanus Selesiadensis lib. 1. Rerum Germanicarum, qui circa annum Christi 1520 in patria floruit.

Extant autem & alij aliquot rerum Germanicarum Scriptores, in ipsa Germania nati. Quos eo ordine, quo scripserunt, breuiter recensebo.

EGINHARDVS, Caroli Magni, qui primus ex Francica stirpe Imperator Romanorum factus est, cuius etiam familiaris & Conciliaris fuit, vitam & Rex gestas vno volumine complexus est. Ex quo Abbas Urspergensis & sequentes eam descripserunt.

REGINO, Abbas Prumiensis in Lotharingia, Annales suos, seu Chronologiam potius, à nato Christo vsq; ad Otthonem I. & annum Christi 968. deduxit.

Hanc LVITPRANDVS Ticinensis suppleuisse scribitur, vsq; ad Lotharij & Conradi III. tempora. Verùm Luitprandi sex libros de rebus sua etate in Europa gestis, hætenus videre mihi non licuit. Nec Regioni Moguntie expresso anno 1521. nec alijs editionibus, quod sciam adiuncti sunt.

VVITTIKINDVS Cœnobij Corbegen-
sis Monachus, gentis Saxonice Historiam, &
pre-

RVM SCRIPTORES

Præcipue Hinrici Aucupis & Ottonis I. res præclare gestas descripsit, vsque ad annum Christi 974.

LAMBERTVS Schaffnaburgensis Monachus Cœnobij Hirsueldensis, vsq; ad annum 20. Hinrici IIII. Imp. qui est à nato Christo 1077. peruenit.

SIGBERTVS Monachus Gemblacensis, ab orbe condito ad sua vsq; tempora, quibus Henricus V. imperare cœperat, Chronica sua perduxit: ac de Francicis præcipue & Impp. Germanicorum rebus gestis multa collegit. Quas Robertus Abbas Montis vsq; ad Lotharij & Conradi III. tempora suppleuit.

OTTO filius S. Leopoldi, Frater Hinrici ducis Austriæ, Episcopus Frisingensis, Chronicon lectu non indignum, ab origine mundi vsq; ad Conradi III. Imp. exitum & annum Christi 1150. libris septem complexus est. Nam octauus liber, non historiam Impp. sed dissertationem de Antichristo, de Resurrectione mortuorum, de extremo iudicio, & fine Mundi continet.

In duobus libris quorum titulus est, ide gestis Friderici AEnobarbi Cesaris Augusti, orditur Historiam ab Hinrici IIII. proauis Frid. AEnob. 24. an. 9 qui fuit à nato Christo 1086.

AC

GERMANICARVM R R-

Ac priore libro Hinrici IIII. Lotharij, et Conradi III. historiam delibat. Posteriore demum, res à Friderico Barbarossa, primo Imperij quinquennio gestas recitat. Quas RADEVVICVS Frisingensis Ecclesie Canonicus, vsq; ad annum Christi 1160. duobus alijs lib. perduxit.

Hinricus IIII. Imp.

LEOPOLDVS	—	AGNES	—	Fridericus
IIII. Sanctus, Mar-		vtrig; nu-		à Stauffen,
chio Austriae, obiit		pta.		dux Sueviae
1136. die 15. No-	}			
vembris,	Conradus	Frideri-		
	III. Imp.	cus		
Hinricus Leopoldus V.	Otho	Epi.	Fridericus	
I. Dux Bauariae	scopus	Fri-	Barbarossa	
Austriae.	à Conrado	singensis	Imp.	
	Imp. factus.	scriptor		
		historiae.		

HELMOLDVS Canonicus Butzouien-
sis, historiam conuersae ad veram Christi reli-
gionem gentis Henetae seu Sclauicae, ad litus ma-
ris Baltici circa Lubecam & in ditione Ducum
Megapolensum, recitat: & à Caroli Magni
bellis,

RVM SCRIPTORES.

bellis, quibus in Saxoniam Christi religio propagata est, usq₃ ad Friderici Barbarossæ tempora & annum Christi 1168. peruenit, quo Rostochium, octennio antè à Pribislaò Henetorum Domino edificari coeptum, Urbis priuilegia primùm accepit.

SAXO GRAMMATICVS Rotshildensis Ecclesiæ præpositus, Danicæ gentis historiam, ex v^{ta}rima vetustate ad sua usq₃ tempora & Regem Canutum VI. ac V^{al}demarum fratrem, S. Canuti nepotes, serè usq₃ ad annum Christi 1200. deduxit.

ABBAS VRSPERGENSIS inter omnes Germanicos scriptores veteres, lectus utilissimus est. Nemo enim vnus de rebus Germanicis plura complexus est. Nec quisquam diligentius & accuratius omniũ rerum gestarum tempora annotauit: Quæ ab anno post diluuium 200. exorsus, continua serie usque ad Friderici II. Imperatoris annum 20. qui est à nato Christo annus 1230. contexuit. Est autem Vrsperga, Monasterium Sueuiæ, paucis miliaribus ab Augusta Vindelicorum distans versus occasum.

Addita sunt autem Chronico Vrspergensis, Paralipomena rerũ, quæ annis 300. postea, in Germania et reliquo serè orbe Christiano usq₃

P

ad no-

GERMANICARVM RE-

ad nostram et at em, memorabiles acciderunt, cognitu dignissima: Cum quibus permulta, in primis editionibus Chronici Carionis, ad verbum congruunt.

M. ALBERTVS ARGENTINENSIS, in ea parte Chronici, quam Cuspinianus Austriae suae adiunxit, à Rodolpho Habsburgense Romanorum Imperatore & anno Christi 1275. exorsus sequentium Imp. Adolphi Nassauensis, Alberti Austriaci, Henrici Lucelburgensis, Ludouici Bauari, & Friderici Austriaci bella, vsq; ad initia Caroli V I. Imp. & annum Christi 1550. commemorat.

IOHANNES CVSPINIANVS, Imperatoris Maximiliani Consiliarius, Consules Romanos ab initio eius Magistratus seu anno 507 ante natum Christum, vsq; ad 32. annum Iustiniani Imp. qui fuit à Christo 560. cõtexit.

Sed Imperatores Romanos & Germanicos, vsq; ad initium Maximiliani Imp. seu annum Christi 1494. deduxit.

Ab eo anno Historiam praecipuorum in toto ferè orbe habitato Regnorum, splendidissime & ornatissime scriptam, orditur PAVLVS IOVIVS Neocomensis, eamq; continua 50. annorum serie, ad annũ Christi 1546. pertexit.

IOHANNES NAVCLERVS non procul

RVM SCRIPTORES.

procul à Tubinga in agro Vuirtebergensi natus, & Ecclesie Tubingensis prepositus, integrum Chronicum ab initio mundi, vsq; ad sua tempora, & annum Christi 1500. duobus voluminibus comprehendit: & in Germanicis precipue rebus, multa, quae ab alijs Scriptoribus non exponuntur, annotavit. Nec scio an vsquam alibi extet pulcerrimum Germanici candoris, fidei, pietatis, & clementiae exemplum, quod in secundo volumine Nauclerus recitat. de Conrado III. Imp. Qui Guelphum Bauariae ducem, in oppido Vuinsberga obsessum, armis & fame deditorem facere coegit. Cum autem Coniugi Guelphi & caeteris nobilium matronis petentibus concessit Imp. vt inuiolata discederent cum rebus, quae suis humeris gestare possent: Guelphi vxor & caetera matronae nob. les, suos maritos, & liberos humeris impositos, & ex sinu pendentes asportant. Qua pietate & fide coniugum, etsi vafre imperatoris concessio eludi videbatur, tamen tantopere delectatus est Imp. Conradus, vt vitam & poenam Guelpho hosti capto condonarit, & pacem ac amicitiam cum eo fecerit.

ALBERTVS CRANTIUS, gentis Saxonicae & Vandalicae, & regionum borealium, Daniae, Sueciae seu Gotthiae, & Noricis

P 2 histo-

REGNI GALLIÆ

historiam facundè descripsit, vsque ad annum Christi 1504.

Antonij Sabellici Enneadas, anno Christi 1504. desinentes, CASPAR HEDIO Argentinenfis Ecclesie Doctor, Historica Synopsis pertexuit, vsq; ad annum Christi 1538.

IOHANNES SLEIDANVS, Lutheri historiam præcipuè, & certamina ex dissidio religionis in Imperio Germanico orta, & historiam electionis & rerum à Carolo V. Imp. & alijs Europæ Regibus gestarum, fideliter & luculentè descripsit ab anno Christi 1517. vsq; ad 1556.

REGNI GALLICI quod nunc FRANCICI tenent scriptores præcipui, exceptis ijs quorum antea feci mentionem, sunt, GREGORIUS TVRONENSIS Episcopus, qui libro 1. Historiarum ab initio Mundi vsq; ad Theodosium Imp. decurrit. Reliquis nouem Libris res gestas regum Francicorum & Sanctorum, qui in Gallia extiterunt, vsq; ad Gregorij Pontificis tempora, & annum Christi 600 exponit.

ANNONIUS Monachus ad S. Germanum Parisijs, ab initio regni Francorum in Gallia circiter annum Christi 420. exorsus singulorum Regum successiones & res gestas diligenter & copiose ac optima fide libris 4. exposuit,

HISTORICI.

posuit, vsq₃ ad Ludouici pij annum di. odecim-
mum, qui est à nato Christo 826.

Antonij historiam alij deinceps ad S. Ger-
manum Monachi, vsq₃ ad natalem Philippi
Augusti, qui fuit annus à nato Christo 1165.
pertexuerunt.

ADONE Episcopus Vienna Gallica, ab-
breuiatum Chronicum totius Historie mundi
& Regum Francicorum, vsq₃ ad annum Chri-
sti 980. reliquit, non admodum magni mo-
menti.

ROBERTVS CAGVINVS compendi-
um suum vsq₃ ad Caroli VII. expeditionem in
Italiam, anno Christi 1494. susceptã deducit.

Sed omnibus ceteris Gallicarum rerum
scriptoribus, grauitate, iudicio, et eloquentia,
antecellit PAVLVS ÆMYLIVS Veronen-
sis, qui à Faramundo primo Francorum Rege
in Gallijs, circa annum Christi 420. vsque ad
initia Caroli VIII. & annum Christi 1488.
perspicua & eleganti oratione Latina, res
Francicas contexuit. Itaq₃ vnus multorum loco
vtiliter legi potest.

Post Æmylium PAVLVS IOVIVS,
non modo regum Francicorum Caroli VIII.
Ludouici XII. & Francisci, verumetiam om-
nium ferè ceterorum totius mundi Regum bel-

REGNI GALLIÆ

la & res suo tempore gestas ornatissimè descripsit. Ac initio Historiæ, Caroli 8. expeditionem in Italiam & Regnum Neapolitanum anno Christi 1494. susceptam prolixè & splendide commemorat, & omni dicendi artificio exornat.

Eiusdem expeditionis Historiam libris 5. & præterea Ludouici XI. & Caroli Burgundi res gestas libris 8. Philippus Commineus Eques Gallicus summa fide et prudentia ac simplicitate exposuit. Quorum librorum lectio, omnibus, qui in Republica & Principum, Regum consilijs & negotijs hoc tempore versantur, cognitū utilissima est.

GALBATVS CAPELLA bellum in Franciscum Regem Gallie et Caroli Imp. duces, de ditione Mediolani, gestum ab anno Christi 1520. vsq; ad 1530. complexus est.

FROSSARDVS celebris scriptor Gallicus, atrocissima bella inter Anglos & Gallos, ab anno Christi 1355. vsq; ad 1400. gesta, copiosè persecutus est. Hæc ex Frossardo collecta breuiter & dilucidè peculiari libro narrauit Iohannes Sleidanus.

Adfert autem initio Historiæ FROSSARDI lucem aliquam hæc pars Genealogiæ Regum Gallicorum.

HISTORICI.

S. LUDOVICVS IX. REX GAL-
LIAE, obiit anno Christi 1270.

PHILIPPVS rex Gallie.

Philippus
pulcer Rex
Gallie.

Carolus
Valesius.

Philippus

Ludo-Phi Carolus Filia — Eduar- Rex Gallie
uicus. lip-Hoc mor-nup- dus II. praelatus Ed-
pus. tuo Ed ta An rex An- vardo An-
uardus glo. | glie | glo.
III. nepos

ex sorore & EDVARDVS Iohannes
Philippus Valesius pa- III. Rex anglie captus.
truelis de successione cepit regnare Anglis.
in regno Gallie con anno 1326.

tendunt. Inde bel-
lum Anglicum ex-
arsit.

CAROLVS Philippus
V. Rex Gallie, Dux Bur-
recuperat ditio- gundie.
nes & vrbes ab
Anglis ademas. Iohannes.

Ludouicus Dux | Carolus VI. | Philippus

HISTORIA

α	β	γ
Aurelia.	Carolus VII.	Carolus
Iohannes Carolus	Ludouicus XI.	Burgundus.
Carolus.	Carolus 8.	Maria n ^o
cus succes-	anno 1494	pta Maxs
sit Caro-	Neapolim	Cesari.
lo 8.	occupat.	Philippus.
Franci—Claudia scus rex Gallie.		CARO-
		LVS V.
		Imp.

Regum HISPANIE originem & successiones à Thubal filio Iaphet, vsq; ad Carolum V. Imp. contexit FRANCISCVS TARAPHA Barcinonensis.

Vngarie Regum historiam, vsq; ad Matthiam Hunniadem, tribus Decadibus, eloquentissime explicauit Antonius Bonfinius.

Anglicam Historiam Beda & Polydorus Virgilius: Scoticam, Hector Boëtius: Sueticam Iohannes Magni & Crantius descripserunt.

Omniū verò principum Romanorum, qui inde vsq; ab Augusto, vel Rome, vel Constanti-
nopoli, vel in Germania sedem imperij tenuerunt: & omniū ferè Regum in Europa, & Italia Ducum illustrium familias seu Genealogias, accuratè & copiosè descriptas, et singulorum rebus gestis et temporum annotatione dilige

ECCLESIASTICÆ.

*diligenti insignitas, colligit ONVPHRIVS
 PANVINVS Veneronensis, quas singuli,
 Romanorum Cesarum & rerum in tota Euro-
 pa gestarum historiam cognoscere cupientes,
 magno cum fructu & suavitate, lectioni histo-
 riarum adiungent.*

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

*Scriptores primi et precipui sunt PROPHE-
 TÆ & APOSTOLI, in quorum lectione,
 testimonia patefactionis diuine, & doctrinam
 Legis & Euangelij de Christo & de omnibus
 fidei Christianæ articulis, et mirandam Eccle-
 siæ collectionem, gubernationem & defensio-
 nem, & exempla ira Dei, & virtutum Deo
 placentium, obseruari debere, supra monuimus.*

*Cùm autem in Historijs Imperiorum
 præcipua esse Ecclesiæ consideratio debeat, quæ
 et vbi singulis temporibus fuerit, quam sonuerit
 doctrine vocem, de quibus doctrinæ partibus
 præcipuè extiterint certamina, quomodo veri-
 tas defensa & illustrata sit, quos præcipuos
 Doctores & testes veræ sententiæ habuerit &c.
 Hortor auditores, vt lectione in sequentium
 Historicorum hos locos in conspectu habeant et
 requirant.*

*PROPHETÆ & APOSTOLI Hi-
 storiam Ecclesiæ à primo initio condite &*

HISTORIÆ

electæ Ecclesiæ vsq; ad annum Mundi 4010. deduxerunt. Qui fuit à nato Christo quinquagesimus octauus : Quo anno Romæ, Ecclesiam Deo colligere cœpit Paulus Apostolus.

Etsi autem post Apostolorum tempora pleriq; Scriptores doctrinæ Euangelij, quæ præcipuum & proprium Ecclesiæ patrimonium & nota est, raram admodum mentionem faciunt, & in descriptionibus Personarum & persecutionum ac miraculorum solummodo immorantur : tamen aliqui etiam, Doctrinæ controuersias, & veræ sententiæ propugnationem, & Errorum refutationes, literis mandârunt. Inter quos Epiphanius Salaminus, Cypri. Episcopus præcipuè eminet : Ex quo continua series historiæ & certamina Ecclesiæ à temporibus Apostolorum vsq; ad ipsius tempora coagmentari potest, si quis singula membra prudenter et aptè inter se conferat & coniungat. Sed antiquiores Epiphanio Scriptores sunt.

IOSEPHVS, qui historiam Ecclesiæ Iudaicæ ab initio Mundi vsque ad postremum Ierosolymæ excidium, & annū mundi 4035. contexuit.

EGESIPPVS ad finem Christi ex Iudeis conuersus, Scriptor eloquens et grauis, Adriani Imp. ætate floruit. Et historiam bellorum Iudaicorum

ECCLESIASTICÆ.

daicorum, à tempore Maccabeorum, vsque ad Christi natalem, & Herodis mortem (libro primo) & inde vsq₃ ad Vespasiani in Iudæam expeditionem, & annum Christi 69. (libro secundo) & deinceps vsq₃ ad Iudæam et urbem Ierosolymam, per Vespasianum et Titum, anno Christi 72. funditus euersam, (lib. 3. 4. & 5 posteritatis memoria consecrauit.

EUSEBIUS historiam Ecclesiasticam à nato Christo, vsq₃ ad Constantini Magni tempora, & annum Christi 325. contexuit.

TRIPARTITA ex tribus Scriptoribus Theodoro, Sozomeno, Socrate coagmentata est, à Cassiodoro, Theodorici Veronensis Cancellario, et deducta vsq₃ ad annum Christi 444.

Hortor autem Studiosos, vt non modò fragmenta illa à Cassiodoro consuta, sed Scriptores integros, qui græcè & latinè expressi extant, diligenter legant.

SOCRATES Constantinopolitanus, ab initio Imperij Constantini Magni, vsq₃ ad 17. consulatum Theodosij iunioris, qui est à nato Christo 444. peruenit, libris 7.

THEODORETUS Cyrensis Episcopus, à fine Eusebij et initio sectæ Arianae exorsus, vsque ad annum Christi 426. progreditur, libris 5.

Hermius SOZOMBENS Salaminus, ab
eisdem

HISTORIÆ

quædam ferè temporibus, circa annum Christi
316. incipiens, vsq; ad finem Honorij Impera-
toris & annum à nato Christo 426. accessit,
libris 9.

... BVAGRIVS, de Historia Ecclesie &
Imperij Romani, sex libros composuit, exorsus
à Synodo Ephesina, quæ Nestorium anno Chri-
sti 435. damnauit, vsq; ad annum 12. Mau-
ricij Imp. qui est à nato Christo 595.

NICEPHORVS, in libris 18. qui soli
extant, Historiam Ecclesiasticam, à nato
Christo, vsq; ad Heraclij Imp. tempora, & ad
annum Christi 625. deduxit.

ZONARAS etiam, Ecclesie Constanti-
nopolitanae, & controuersiarum religionis in
Orientalibus Ecclesijs motarum historiam,
singulorum Cesarum Vitis intexit, vsq; ad an-
num Christi 1120.

Speculum Vincentij Beluacensis, Monachi
Dominicani, summam totius historie Mundi,
ab initio vsq; annum Christi 1250. complecti-
tur libris 32.

ANTONIVS quoq; Monachus Domi-
nicanus, historiam Ecclesiasticam, ab initio
Mundi deductã vsq; ad annum Christi 1460.
composuit, diuisam in titulos 24. In quibus
Sanctorum præcipue Episcoporum, Martyrum,
Doctorum & recentium Monachorum ac

Pon-

ECCLSIASTICÆ

Pontificum Romanorum historias recitat.

Platina Secretarius Pontificius, scripsit vi-
tas 151. Romanorum Pontificum, à S. Petro
vsq; ad Sixtum 4. & annum Christi 1472.

METROPOLIS ALBERTI CRAN-
TII, Seriem & successiones omnium Episcopo-
rum, in duodecim Saxonie inferiores & Vest-
phalie Ecclesijs Cathedralibus enumerat et nar-
rationes de rebus in Imperio & vicinia gestis
intexit. Orditur autem à Caroli Magni tempo-
ribus, qui Ecclesiam Bremensem, instituto Epi-
scopo S. Vuilehado, circa annum Christi 488.
fundauit: ac inter cetera præfatur, Se post diu-
turnum bellum cum gente Saxonica pacem fe-
cisse hac conditione, vt pristinam libertatem &
immunitatem rerineret integram, sed tamen vi-
cta iam Deo gratias ageret, & deinceps armis
& fide Domino & Redemptori nostro Iesu Chri-
sto seruiret.

CHRONICON BERGOMATIS,
à Iacobo Phillippo Bergomense, Monacho Augu-
stiniano, libris 6. ab initio Mundi vsq; ad an-
num Christi 1553. deductum, lectu vtilissimum
& iucundissimum est. Vniuersam enim Ecclē-
siae Dei & Imperiorum historiam, & urbium
præcipuarum in tota ferè Europa origines et res
gestas, & omnium illustrium virorum, Prin-
cipum

HISTORIA.

ptum. Doctorum, Artificum, Sanctorum, Martyrum, & aliorum, qui vnquam vixerunt vitam breuiter & neruose expositam, notatis simul & accuratè distinctis temporibus, & annorum serie obseruata, complectitur.

Extant autem multorum Chronica, & Epitome, complectentes omnia Mundi tempora, & seriem Imperiorum, & maximarum rerum, quae in Ecclesia & imperijs euenerunt. Ac praeter eos, qui in Catalogo historicorum paulo antè nominati sunt, Iustinus etiam, qui circa annum Christi 50. floruit, omnium gentium Historias maximè insignes, à Nino Assyriorum Rege, qui circa annum Mundi 1906. regnare coepit, vsq; ad Augusti Caesaris annum 25. qui est à condito Mundo 3945. in compendium contraxit, ex 44. libris Trogi Pompeij Romani: cuius patrem, Iulij Caesaris Cancellarium fuisse, Trogius ipse scriptum reliquit.

EUSEBIUS Caesariensis, Chronologiam omnium Mundi temporum, à primo initio, vsq; ad annum Christi 350. contexit. Hanc D. Hieronymus vsq; ad annum 382. Prosper vsq; ad 448. Matthæus & Matthias Palmerij vsq; ad 1482. Inde alij quidam vsq; ad nostra tempora, & annum Christi 1543. perduxerunt.

HERMANNVS CONTRACTVS
 filius

ECCLESIASTICÆ.

filius Comitis in Veringen, Monachus ad S. Gal-
lum, Chronologiam vsq₃ ad sua tempora & an-
num Christi 1066. pertexuit.

Paulus Orosius Epitomen historiarum mun-
di ab initio vsq₃ ad annū Christi 420. libris 7.
complexus est: Quos S. Augustino dedicauit.

Autor Fasciculi temporum, breui fasce
mundi tempora comprehendere, & in vna ve-
luti Tabula, seriem Regum & Pontificum, &
aliarum rerum memorabilium Lectori spe-
ctandam exhibere conatus est, vsq₃ ad annum
Christi 1484. Idem concinnatoris Catene au-
reae studium fuit.

Quod autem Poëta vetus de suo carmine in-
quit: Floriferis vt Apes in saltibus omnia libant,

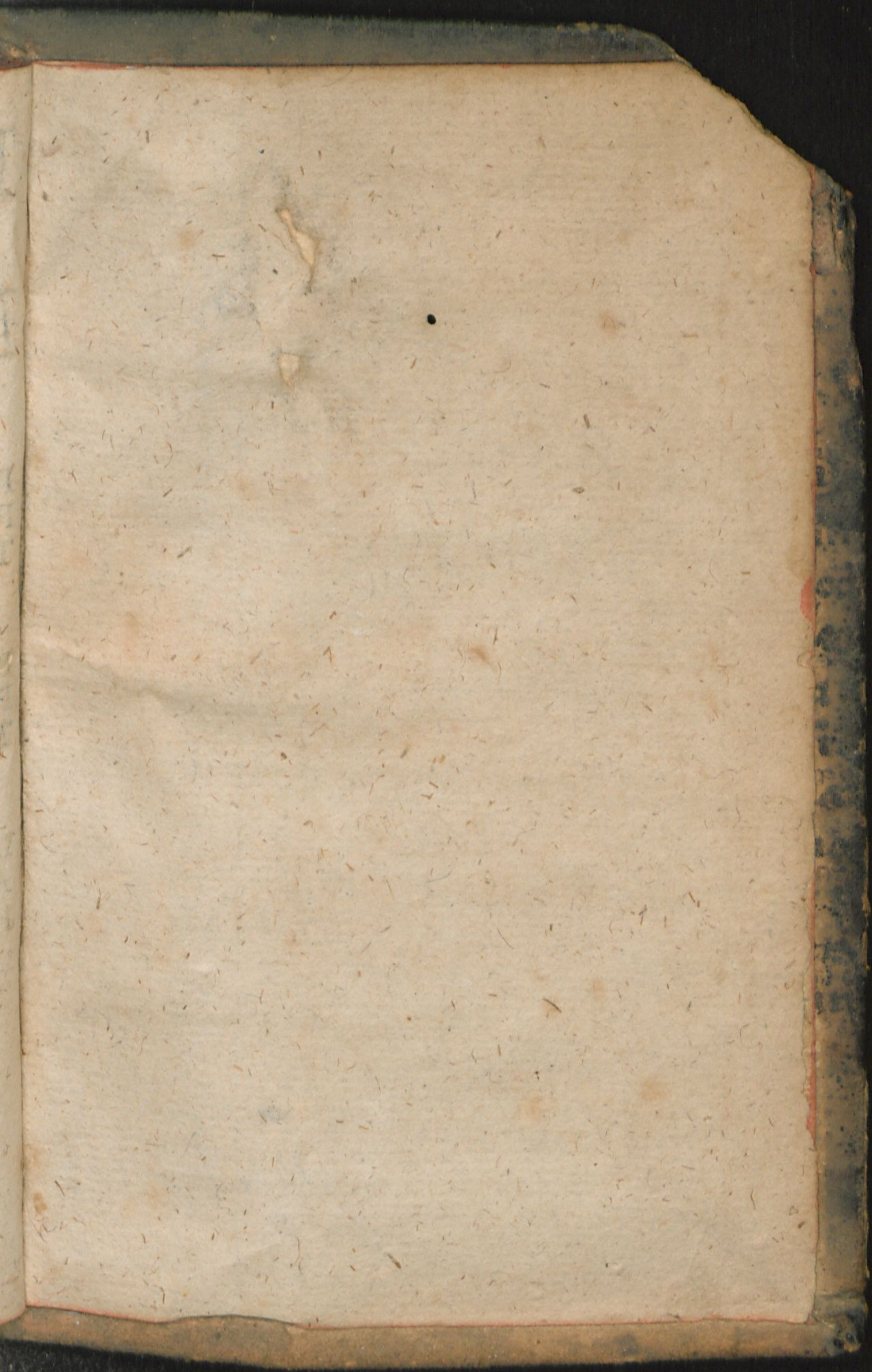
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,

Aurea perpetua semper dignissima vita:

Id de Chronico Carionis Philippico rectissime
vsurpari potest, in quo verè $\kappa\omicron\sigma\iota\phi\acute{\alpha}\varsigma$ & $\pi\acute{o}\ \pi\alpha-$
 $\sigma\acute{\omega}\rho$ $\tau\eta\varsigma$ $\iota\sigma\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha\varsigma$ $\alpha\gamma\epsilon\tau\acute{\omega}\rho$ $\acute{\epsilon}\delta\gamma\epsilon\psi\epsilon$, & Histori-
as Ecclesie & imperiorum singulari iudicio ele-
ctas, & sapientissime accommodauit ad locos
communes & Regulas legum: & dulcissimas
 $\gamma\upsilon\acute{\omega}\mu\alpha\varsigma$ intexuit, quæ omnium vitæ consilio-
rum & actionum normas continent. Quare

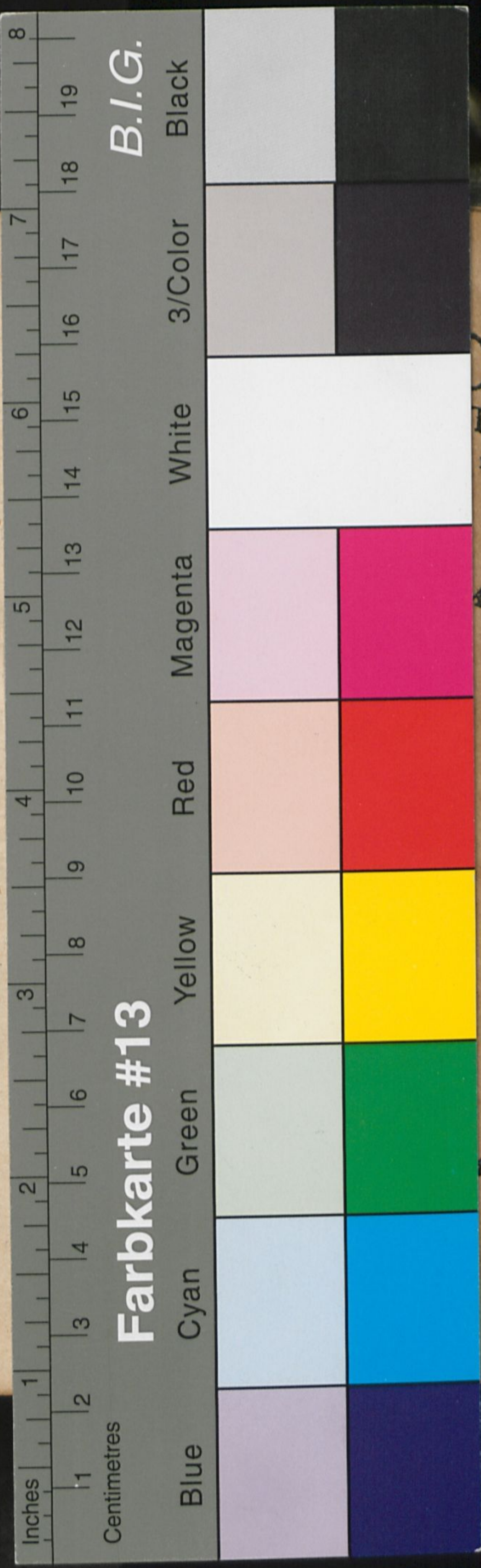
in omnibus Studiosorum mani-
bus assidue versetur.

F I N I S.

754400.

X2007859

DE RATIONE
 DISCENDI,
 ET ORDINE STV
 RIORVM IN SINGVLIS
 Artibus rectè insti
 tuendo,
 DAVID CHYTRÆVS,

WITTEBERGAE
 ANNO M. D. LXXXVI.

